

ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ

ΔΡΑΣΗ - ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ - ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Ετος 11ο - Τεύχος **44**

(Οκτώβριος - Δεκέμβριος 1996)

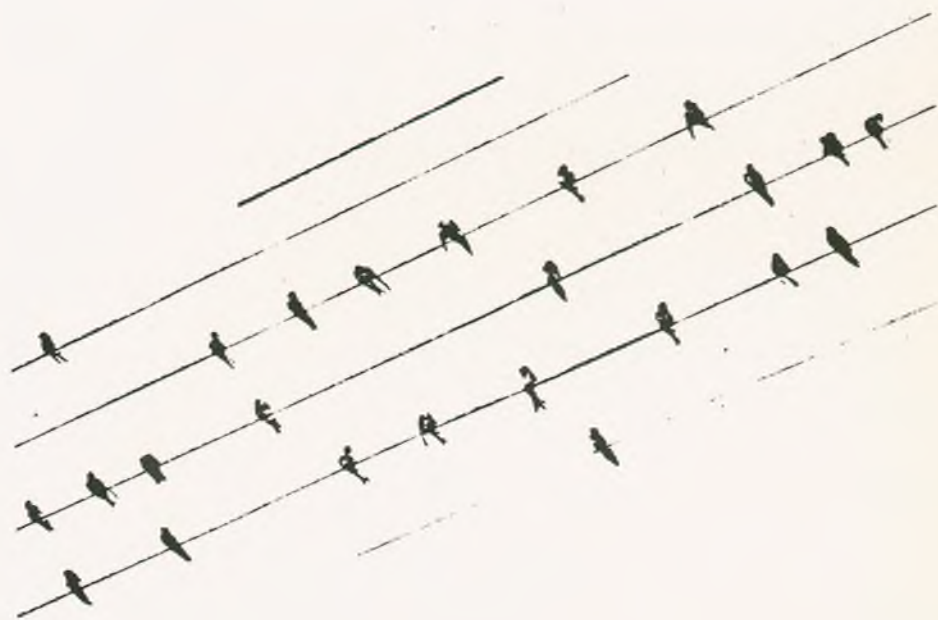
ΣΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΑΥΤΟ:

Σελ.

☐ Διον. Μαυρόγιαννη: Η παρέμβαση των Συνεταιρισμών στην αγροτική οικονομία	193
☐ Γ. Χ. Δασκάλου: Συνέχεια ή ριζική αναθεώρηση στους ελληνικούς συνεργατισμούς	201
☐ Μιχ. Φεφέ: Το σχέδιο καταστατικού για τον Ευρωπαϊκό Συνεταιρισμό: Μερική νομική αναθεώρηση	208
☐ Ian Mc Pherson: Εισηγητική έκθεση για τη Δήλωση της Διεθνούς Συνεταιριστικής Ένωσης σχετικά με τη Συνεταιριστική Ταυτότητα	225

ΧΡΕΟΣ ΜΑΣ

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΣΑΣ ΑΝΟΙΞΗ!

ΑΓΡΟΤΙΚΗ
ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΛΛΑΔΟΣ
με ανθρώπινο πρόσωπο

Η παρέμβαση των συνεταιρισμών στην αγροτική οικονομία

του ΔΙΟΝΥΣΗ ΜΑΥΡΟΓΙΑΝΝΗ(*)

Η διογκούμενη κρίση που μαστίζει τα τελευταία χρόνια την αγροτική οικονομία και κοινωνία, φέρνει και πάλι στο προσκύνιο το καίριο ερώτημα για τον ρόλο και τις δυνατότητες που έχουν ή που μπορούν να έχουν οι συνεταιρισμοί να παρέμβουν στα δρώμενα του αγροτικού χώρου. Η απάντηση στο ερώτημα αυτό περιορίζει βεβαίως τα υπέρ και τα κατά στους ίδιους τους αγρότες - μέλη των συνεταιρισμών με την αποκλειστική πρωτοβουλία και ευθύνη των οποίων ιδρύονται και λειτουργούν οι τελευταίοι αυτοί. Το γεγονός αυτό αφήνει ανεπίπεδες τις υποχρεώσεις, τις ευθύνες και τις συνέπειες που έχουν οι πράξεις και παραλείψεις της Πολιτείας και των ποικίλων φορέων της σχετικά με την ορθή στήριξη του έργου των συνεταιρισμών και την πρόσφορη κάθε φορά πλαισίωση της αγροτικής κοινωνίας.

Η τυπική έναρξη συνεταιριστικής οργανώσεως στη χώρα μας άρχισε απ' έξω κι από πάνω, με την εισαγωγή με το νόμο 602/1915 του Α. Μιχαλακόπουλου του μοντέλου των Γερμανικών πιστωτικών συνεταιρισμών του δεύτερου ημίσεος του 19ου αι., όπως αυτοί είχαν επιτυχώς οργανωθεί στην Αυστρία. Η νομοθετική αυτή πρωτοβουλία περίπου συνέπεσε με την αποτελεσματική εξόρμηση του Ε. Βενιζέλου για τη διανομή των εθνικών γαιών και τη δημιουργία ιδιοκτητών οικογενειακών γεωργικών εκμεταλλεύσεων. Έγινε ταχύτατα αποδεκτή από την αγροτική κοινωνία που χρησιμοποίησε ευρέως τον συνεταιριστικό φορέα για τον τεχνικό και κεφαλαιουχικό εξοπλισμό της γεωργίας (κυριότερα για τις εισροές).

(*) Ο Δ.Μ. δίδαξε Κοινωνιολογία και Δίκαιο σε διάφορα Πανεπιστήμια της Ελλάδας και του εξωτερικού. Διετέλεσε Πρύτανης του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης και Ειδικός Σύμβουλος της ΠΑΣΕΓΕΣ. Είναι Γενικός Γραμματέας του ΙΣΕΜ και Μέλος της Διεθνούς Επιτροπής καταρτίσεως των νέων Συνεταιριστικών Κανόνων.

Η αύξηση της γεωργικής παραγωγής είχε άμεσο εμπορευματικό αντίκτυπο στην εθνική οικονομία γιατί εξασφάλισε σε μεγάλο βαθμό, εξαιρουμένων των σιτηρών, επάρκεια αγροτικών προϊόντων για τα αστικά κέντρα και κυρίως πρώτες ύλες για την αυτοτελή ανάπτυξη της ελληνικής κεφαλαιοκρατίας (καπνός, κρασιά, λάδια, μαλλιά, γαλακτοκομικά και κρέατα).

Στο μέτρο που η Ελλάδα δεν είχε πρόσφορη πρόσβαση σε εξωτερικές πηγές πρώτων υλών, ο εκσυγχρονισμός της ελληνικής γεωργίας ήταν πρωταρχικός παράγοντας ανάπτυξης του δευτερογενούς τομέα. Παρατηρήθηκε συνεπώς, μία ουσιαστική μεταφορά οικονομικού οφέλους από τον αγροτικό προς τον αστικό χώρο, που βελτίωσε βέβαια τους όρους εργασίας και διαβίωσης μιας μεγάλης κατηγορίας του ελληνικού λαού, του αγροτικού, σε βαθμό όμως δυσανάλογο με την ωφέλεια που αποκόμισε η μεταποιητική βιομηχανία και το εμπόριο.

Μέχρι το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, το Αγροτικό Ζήτημα αποτέλεσε ένα από τα σοβαρότερα πολιτικά προβλήματα του τόπου για την επίλυση του οποίου πρωτοστάτησαν εξέχουσες πολιτικές προσωπικότητες όπως ο Μιχαλακόπουλος, ο Γαβριηλίδης και ο Παπαναστασίου. Δυστυχώς, το Κράτος και οι ανώμαλες πολιτικές μεταβολές έβαλαν κατά καιρούς τροχοπέδη στην ομαλή εξέλιξη των συνεταιριστικών οργανώσεων. Η έλλειψη ουσιαστικής πολιτικής πλαισίωσης (άξιο απορίας είναι γιατί στην Ελλάδα, σε αντίθεση με άλλες βαλκανικές και ευρωπαϊκές χώρες, δεν οργανώθηκε και ριζωσε κανένα αγροτικό κόμμα) και η απουσία συνεταιριστικού πιστωτικού φορέα, καθήλωσαν τους συνεταιρισμούς σ' έναν ανεπαρκή μεσολαβητικό ρόλο μεταξύ κρατικών και πολιτικών φορέων και αγροτών. Στους τελευταίους αυτούς δεν επιτράπη ουσιαστικά από καμία άποψη – πολιτική, χρηματοδοτική, νομική – να διαχειρισθούν οι ίδιοι σε μεγάλη έκταση τα προϊόντα τους στα στάδια μεταποίησης και εμπορίας, ώστε να επενδύουν έτσι πρόσθετη εργασία και να αποκομίζουν ένα συμπληρωματικό εισόδημα, ικανό να μετασχηματίσουν ομαλά και προοδευτικά την ελληνική αγροτική κοινωνία.

Μεταπολεμικά και μέχρι το 1974, οι συνεταιρισμοί ανασυντάχθηκαν και, παρά τις αντίξοες συνθήκες της Κατοχής, του αντάρτικου και του εμφυλίου που είχαν αρνητικές επιπτώσεις στην αγροτική οικονομία και κοινωνία, δρομολόγησαν ορθολογιστικούς τρόπους παραγωγής και διαθέσεως των αγροτικών προϊόντων. Προέβησαν σε αναδιαρθρώσεις, συνέβαλαν στο πέρασμα από την παραδοσιακή καλλιέργεια στη μηχανοκίνητη και διευκόλυναν τα μέλη τους στην απόκτηση του αναγκαίου εξοπλισμού.

Οι Ενώσεις, δευτεροβάθμιες τοπικές συνεταιριστικές οργανώσεις, εξειδικευμένες (οι λιγότερες) ή πολλαπλού σκοπού και δραστηριοτήτων (οι περισσότερες), έσπασαν το οιονεί μονοπώλιο μεταποίησης και εμπορίας των αγροτικών προϊόντων από το παραδοσιακό κεφάλαιο και τους μεσάζοντες. Οργάνωσαν τις πρώτες συνεταιριστικές επιχειρήσεις και συνέβαλαν στον εκσυγχρονισμό της γεωργίας (αναδιαρθρώσεις, λιπάσματα, ζωοτροφές, διαχείριση σιτηρών και γαλακτοκομικών προϊόντων).

Μεγάλη ώθηση στην αγροτική οικονομία και στον κοινωνικό μετασχηματισμό

έδωσαν οι εθνικές ή περιφερειακές οργανώσεις που οργανώθηκαν και έδρασαν γύρω από ένα κύριο αγροτικό προϊόν, σε όλες του τις φάσεις (παραγωγή, μεταποίηση, εμπορία, εξαγωγές).

Η ΠΑΣΕΓΕΣ, κορυφαία ιδεολογική οργάνωση, ευαισθητοποίησε αγρότες και κοινή γνώμη για την καθετοποίηση τμημάτων της αγροτικής παραγωγής (όπως η αλυσίδα σίτος - άλευρα - ψωμί), αλλού επιτυχώς και αλλού χωρίς αποτέλεσμα, στήριξε το έργο των Ενώσεων και εθνικού επιπέδου οργανώσεων, υποβοήθησε την εξαγωγική πολιτική, σημείωσε μεγάλες επιτυχίες στη συνεταιριστική εκπαίδευση και στον θεσμό των Σχολικών Συνεταιρισμών, οργάνωσε με θετικά αποτελέσματα εκατοντάδες καταναλωτικά καταστήματα (από τα πρώτα ελληνικά σούπερ - μάρκετ της βορειοελλαδικής επαρχίας) και ανέλαβε την υπεράσπιση του αγροτικού κόσμου επί πανελληνίου βάσεως.

Η μετάβαση αυτή από την παραδοσιακή γεωργία που ήταν περισσότερο τρόπος ζωής παρά οικονομικές παραγωγικές διαδικασίες, σε προηγμένες μορφές επιχειρηματικής οικονομίας, δεν μπόρεσαν να γνωρίσουν ευρύτερες και τελειότερες μορφές και στάδια αγροτικής εκβιομηχανίσεως και εμπορίας με πολλαπλασιαστικές επιπτώσεις και εξελικτικές προοπτικές για τρεις κύριους λόγους:

α) την ανεπαρκή υποστήριξη εκ μέρους του κρατικού μηχανισμού και του τραπεζικού κεφαλαίου,

β) τη δυσχέρεια προσλήψεως και απασχολήσεως των απαραίτητων υπαλληλικών στελεχών για την κατάλληλη διαχείριση των συνεταιριστικών επιχειρήσεων, και

γ) τη μεσολάβηση της στρατιωτικής δικτατορίας που κατεδίωξε και εξάρθρωσε το συνεταιριστικό σύστημα, οικονομικό θεσμό κατεχοχόν δημοκρατικό με ευρεία κοινωνική έδραση.

Η πιο πάνω περίοδος αφενός απέδειξε τις μεγάλες ωφέλειες που προκύπτουν όταν οι συνεταιρισμοί δρουν ομαλά, έστω και αν η παρέμβασή τους αυτή γίνεται σε περιορισμένη κλίμακα και αφετέρου τις τεράστιες δυνατότητες που έχουν για ευρύτερη δράση, αν η Πολιτεία και οι φορείς τους είχαν ενισχύσει κατά την οικονομική απογείωση της αγροτικής οικονομίας για την επίτευξη μιας δια-τομεακής εξελίξεως (παραγωγή, μεταποίηση, διάθεση στην αγορά τυποποιημένων ή μη αγροτικών προϊόντων).

Υποκειμενικές λοιπόν αδυναμίες των ίδιων των συνεταιρισμών και έξωθεν αντίξοες συνθήκες λειτούργησαν, τελικώς, σε βάρος του οικονομικού ρόλου των συνεταιρισμών και προς όφελος του εθνικού κερδοσκοπικού κεφαλαίου καθώς και του διεθνούς εμπορίου, που άρχισαν να ελέγχουν έκτοτε τη βιομηχανία αγροτικών πρώτων υλών, τη διακίνηση βασικών ειδών διατροφής (όπως τυροκομικά προϊόντα και κρέας) και την εμπορία φυτοφαρμάκων και των καταναλωτικών αγαθών των αγροτικών οικογενειών.

Τα τελευταία 25 χρόνια, η συνεταιριστική παρέμβαση στην αγροτική και εθνική οικονομία σημείωσε μεγάλες εξελίξεις, επιτυχίες και μεταβολές. Στα πλαίσια της εθνικής ευφορίας που δημιουργήσε η αποκατάσταση των συνταγματικών ελευθεριών και η σύνδεση κατ' αρχάς και κατόπιν η ένταξη της χώρας

στην ευρωπαϊκή Ένωση, οι συνεταιρισμοί, όπως επίσης και τα εργατικά συνδικάτα και η τοπική αυτοδιοίκηση, επωμίσθηκαν το βάρος της συμμετοχικής δημοκρατίας που προβλέπει το Σύνταγμα του 1975 και που υποστασιοποιεί την πολιτική δημοκρατία.

Οι μεταδικτατορικές κυβερνήσεις ευνόησαν τη χρηματοδότηση συνεταιριστικών επενδύσεων για τη δημιουργία μικτών, κατά το πλείστον με την ΑΤΕ, αγροτικών επιχειρήσεων σύμφωνα με επιλογές και τη διαχειριστική ευθύνη των ανώτερων συνεταιριστικών οργανώσεων. Για πρώτη φορά οι αγρότες - παραγωγοί άρχισαν να ελέγχουν, εν μέρει βέβαια και σε βάση ανταγωνιστική και συμπληρωματική με το κερδοσκοπικό κεφάλαιο, τμήμα ορισμένων αγροτικών προϊόντων όπως ο καπνός (ΣΕΚΑΠ), γαλακτοκομικά προϊόντα, ελαιόλαδο, κρασιά, λαχανικά, φρούτα και χυμοί. Επεξέτειναν τις δραστηριότητές τους και στον τομέα του εμπορίου με κύριο στόχο την εσωτερική αγορά αλλά και τις εξαγωγές, καθώς επίσης και στις υπηρεσίες (εκδόσεις, ασφάλειες).

Πιο σημαντικό υπήρξε το συντονιστικό έργο της ΠΑΣΕΓΕΣ και η αξιόλογη συμβολή της στην προετοιμασία του ανθρώπινου παράγοντα για τις επερχόμενες ανάγκες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Για το σκοπό αυτό προσέλαβε και χρησιμοποίησε σε όλες σχεδόν τις ανώτερες συνεταιριστικές οργανώσεις της χώρας εξειδικευμένα επιστημονικά στελέχη (κυρίως γεωπόνους και οικονομολόγους) που συνέβαλαν έκτοτε στον εκσυγχρονισμό και στη λειτουργική αποτελεσματικότητα της διαμορφούμενης συνεταιριστικής πλέον αγροτικής οικονομίας.

Οι συνεταιριστικές επενδύσεις σε βιομηχανικές μονάδες και στην εμπορία αγροτικών προϊόντων συνεχίστηκαν με την ίδια ορμητικότητα και αισιοδοξία και κατά την δεκαετία του 1980, με την ισχυρή ώθηση και υποστήριξη των κυβερνήσεων της εποχής.

Ταυτόχρονα, τα επιστημονικά στελέχη του κράτους όπως πολλοί γεωπόνοι, καθλώθηκαν στις καρέκλες των γραφείων τους χωρίς να μπορούν να συμβάλουν αποτελεσματικά στις απαραίτητες αναδιαρθρώσεις της γεωργίας και την απορρόφηση των διαθέσιμων κοινοτικών κονδυλίων.

Η παράλληλη άσκηση οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής των κυβερνήσεων μέσα από τους συνεταιρισμούς, με τη συνένοχη συγκατάθεση του Υπουργείου Γεωργίας και της ΑΤΕ (καταβολή στους παραγωγούς ολοκλήρου του τιμήματος κατά την συγκέντρωση των αγροτικών προϊόντων), η δημιουργία προσθέτων αλλά μη παραγωγικών θέσεων εργασίας (πρόσληψη υπεραριθμού υπαλληλικού προσωπικού και εργαζομένων), η αναπόφευκτη έλλειψη σταθερών παραμέτρων και κριτηρίων στις επενδυτικές προτεραιότητες και τέλος η ελεύθερη εισαγωγή και διάθεση στην εσωτερική αγορά τυποποιημένων αγροτικών προϊόντων από τις βιομηχανικές χώρες της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, οδήγησαν με αναπόφευκτη νομοτέλεια στην κρίση της αγροτικής οικονομίας.

Αν Κράτος και συνεταιρισμοί έδειχναν τον απαραίτητο σεβασμό στους κανόνες ιδρύσεως και λειτουργίας των δεύτερων (αυτονομία, ανεξαρτησία, αποχή από πρόσδεση σε κομματικές επιλογές), η οικονομική κρίση θα μπορούσε να καταπολεμηθεί και σίγουρα, να ξεπερασθεί σε ένα εγγύς μέλλον. Δυστυχώς,

οι συνεταιρισμοί στις δεκαετίες του 1970, 1980 και 1990 έγιναν αντικείμενο πρόχειρων και αντιδεοντολογικών νομοθετικών μεταρρυθμίσεων απ' όλες τις κυβερνήσεις.

Η γενικότητα, η σφαιρικότητα και η λειτουργικότητα του βασικού νόμου 602 του 1915, διασπάσθηκαν και υποτιμήθηκαν. Κατ' αρχάς προβλήθηκαν οι συνδικαλιστικές λειτουργίες της ΠΑΣΕΓΕΣ καθώς και η διόγκωση της δομής των ανώτερων συνεταιριστικών οργανώσεων (1979) σε βάρος της άμεσου δημοκρατίας, της αντιπροσωπευτικότητας και της φυσιογνωμίας των τοπικών πρωτοβάθμιων συνεταιρισμών που τις εκφράζουν, σε όλες τις χώρες του κόσμου, τα φυσικά τους μέλη, ο ανθρώπινος παράγοντας ως τελικός αποδέκτης του όλου συστήματος. Στη συνέχεια και εξ αντιδράσεως, οι αντίπαλες πολιτικές δυνάμεις αποκεφάλισαν το αγροτικό συνεταιριστικό κίνημα, επέτρεψαν σε νεαρούς κομματικούς μάγους να προβάλλουν ουτοπικά σχέδια για «αγροτοβιομηχανικούς» συνεταιρισμούς κατ' εικόνα και ομοίωση εκείνων των γειτονικών βαλκανικών χωρών και εισήγαγαν σε όλους τους βαθμούς οργανώσεων (το 1985 και εντεύθεν 1993), κατά τυπική και ουσιαστική παράβαση των συνεταιριστικών κανόνων της Διεθνούς Συνεταιριστικής Ενώσεως (η ΠΑΣΕΓΕΣ είναι μέλος της από το 1934), το δικαίωμα και τη δυνατότητα εκλογής των αιρετών στελεχών με χωριστές λίστες (διάβαζε κομματικές). Πολλά από τα αιρετά ηγετικά του στελέχη είναι υποψήφιοι βουλευτές και εκλέγονται αντιπρόσωποι στη Βουλή (τα αποτελέσματα πάντως των εκλογών του 1996 απέδειξαν ότι οι αγρότες ψηφοφόροι αντιδρούν στην ανάμιξη των δύο ρόλων των προσώπων αυτών – σαφής προειδοποίηση και για τα πολιτικά κόμματα που ακολουθούν αυτή των πρακτική).

Δεν είναι απορίας άξιον, για κανένα πλέον, γιατί οι συνεταιριστικές επιχειρήσεις χρεωκόπησαν, γιατί είναι δύσκολο να ορθοποδήσουν ξανά έστω και αν τακτοποιηθούν τα χρέη τους και γιατί, απείρως χειρότερο, απώλεσαν ,σε μεγάλο αριθμό μελών τους και στο ελληνικό κοινό γενικότερα, το απαραίτητο κλασικό ίματζ που χαρακτηρίζει σε όλες τις περιόδους, σε όλες τις χώρες, τους αυθεντικούς συνεταιρισμούς, που είναι πρωτίστως οικονομικές μονάδες του ιδιωτικού δικαίου, της ιδιωτικής οικονομίας και δρουν ανεξάρτητα και χωριστά από το Κράτος, τα Κόμματα και τους λοιπούς δημόσιους φορείς και το κερδοσκοπικό κεφάλαιο, αλλά βεβαίως σε ισότιμη συνεργασία μαζί τους, αν αυτή είναι σε θέση να διασφαλίσει την αυτονομία τους.

Οι υφιστάμενοι σήμερα αγροτικοί συνεταιρισμοί (7.137 πρωτοβάθμιοι, 126 ενώσεις, πολλές κεντρικές ενώσεις εθνικής εμβέλειας, πολυάριθμες συνεταιριστικές επιχειρήσεις, κοινοπραξίες και μικτές εταιρείες, η κορυφαία ιδεολογική οργάνωση ΠΑΣΕΓΕΣ) που υπερτερούν αριθμητικά των αντίστοιχων αγροτικών συνεταιρισμών της Γερμανίας, καλούνται σήμερα να αναδιαταχθούν τόσο σε επίπεδο οργανώσεως όσο και ιδεολογίας, στρατηγικών στόχων και επιλογής προτεραιοτήτων και μέσων δράσεων, να δαμάσουν, να ελέγξουν και να διαχειρισθούν με επιτυχία συσσωρευμένα προβλήματα και αντίξοες συνθήκες προηγούμενων δεκαετιών. Στο έργο τους αυτό χρειάζονται κατανόηση και ουσιαστική στήριξη από την Πολιτεία, τις άλλες παραγωγικές τάξεις καθώς και από την κοινή γνώμη.

Ο μεγάλος αριθμός συνεταιρισμών δεν είναι ούτε απόδειξη, ούτε εγγύηση επιτυχούς δράσεως στο οικονομικό επίπεδο, δεδομένου ότι μεταξύ άλλων, 60% των πρωτοβαθμίων είναι τυπικές οργανώσεις που μεσολαβούν μεταξύ ΑΤΕ και μελών τους για τα μικροδάνεια. Επίσης μόνο 405 άλλες οργανώσεις, ήτοι 6,7%, ασχολούνται αποκλειστικά με την εμπορία αγροτικών προϊόντων. Είναι προφανές ότι απ' αυτές τις δύο απόψεις, οι πρωτοβάθμιοι συνεταιρισμοί ελάχιστα παρεμβαίνουν απ' ευθείας στην παραγωγή και εμπορία. Οργανώσεις όλων των βαθμών, υπολείπονται κατά 50% και πλέον έναντι των αντιστοίχων συνεταιρισμών πολλών από τις άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ενώσεως στο χώρο της βιομηχανίας και εμπορίας. Οι παρατηρούμενες διαφορές εξαρτώνται από το προϊόν και από την χώρα. Στο γάλα αγελάδος οι ελληνικοί συνεταιρισμοί παρεμβαίνουν κατά 60% (στο πρόβειο κατά 10%), ενώ στη Σουηδία 200 γαλακτοκομικά προϊόντα, συμπεριλαμβανομένων και φαρμάκων ομοιοπαθητικής, παράγονται και διατίθενται στην αγορά κατά 99% από τους συνεταιρισμούς κτηνοτρόφων.

Στη Σουηδία επίσης (αλλά και στη Δανία) το κρέας διακινείται κατά 85% από τους παραγωγούς, ενώ στην Ελλάδα η συνεταιριστική παρέμβαση είναι ελάχιστη. Στα σιτηρά, στην Ελλάδα η συγκέντρωση (και μόνο αυτή) γίνεται κατά 60% από συνεταιρισμούς, ενώ στην Ιταλία ολόκληρη η αλυσίδα σίτος - άλευρα - ψωμί γίνεται κατά 60% από τους παραγωγούς. Συνέπεια των πιο πάνω παραδειγμάτων και στοιχείων που είναι γνωστά στους άμεσα ενδιαφερόμενους, είναι η επίτευξη σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες του παλιού συνεταιριστικού οράματος να συνεργασθούν και έλθουν σε απευθείας ανταλλαγές σε μεγάλη έκταση, παραγωγοί και καταναλωτές. Πώς αλλιώς μπορεί να εξηγήσει κανείς το φαινόμενο του χαμηλού κόστους των τυποποιημένων αγροτικών προϊόντων των και βιομηχανικώς ανεπτυγμένων χωρών της Ευρώπης που συναγωνίζονται επιτυχώς και εκβάλλουν από την ελληνική αγορά τα αντίστοιχα δικά μας;

Στην Ελλάδα αυτό το οικονομικό φαινόμενο που θα μεγιστοποιούσε το αγροτικό εισόδημα με την αμοιβή πρόσθετης εργασίας και αξίας, αλλά θα ελαχιστοποιούσε παράλληλα το κόστος προσκλήσεως των αγροτικών προϊόντων από τους καταναλωτές, αποτελεί όνειρο που όλο και ξεμακραίνει αντί να γίνεται πραγματικότητα.

Οι λύσεις στα πολύπλοκα προβλήματα, όπως είναι το Αγροτικό, οι δυνατότητες επιτυχούς παρεμβάσεως των συνεταιρισμών και οι ενδεδειγμένοι χειρισμοί εκ μέρους της Πολιτείας, είναι συνήθως απλοί αλλά απαιτούν υπευθυνότητα, συνέπεια, διαφάνεια και ειλικρινή διάλογο, όπως αυτά λαμβάνουν χώρα στις ανεπτυγμένες χώρες - εταίρους της Ευρωπαϊκής Ενώσεως.

Χωρίς πρόθεση να γίνουν εκ μέρους μας υποδείξεις ή να κομίσουμε γλαύκα στην Αθήνα, περιοριζόμαστε να υπογραμμίσουμε τους θεσμικούς εκείνους παράγοντες που μπορούν να συμβάλουν μακροχρόνια με κοινή ευθύνη και του συνεταιριστικού κινήματος και της Πολιτείας, στην ουσιαστική λειτουργία των συνεταιρισμών, χωρίς κίνδυνο περαιτέρω παραμερισμού τους τόσο από τους αγρότες όσο και από το πολυεθνικό κερδοσκοπικό κεφάλαιο:

Πρώτα απ' όλα, να καταργηθούν οι νομοθετικές διατάξεις που παρέχουν το

δυσμενές προνόμιο στα ηγετικά συνεταιριστικά στελέχη να εκλέγονται και να διοικούν τους συνεταιρισμούς με χωριστές λίστες και κομματικά κριτήρια.

Οι αγροτικοί συνεταιρισμοί, όπως και ορισμένοι άλλων κατηγοριών, δεν μπορούν στο σημείο αυτό ούτε να πρωτοτυπήσουν, ούτε να παραβαίνουν τους διεθνείς κανόνες και τη διεθνή πρακτική που ορίζουν επιτακτικά οι συνεταιρισμοί, ως οικονομικές εταιρείες, να ιδρύονται και να λειτουργούν σε πλήρη ανεξαρτησία και αυτονομία σε σχέση με το Κράτος, τα κόμματα και τους δημόσιους φορείς (άρθρο 4 των Συνεταιριστικών Κανόνων που αναμορφώθηκαν πρόσφατα και έγιναν δεκτά από το 31ο Συνέδριο —Συνέδριο της Εκατονταετίας— του Μάντσεστερ της Αγγλίας το 1995). Οι Διεθνείς αυτοί Κανόνες δεσμεύουν συνεταιρισμούς και συνεταιριστές και γίνονται δεκτοί και σεβαστοί από 750 εκατομμύρια φυσικά μέλη σε όλο τον κόσμο. Σ' αυτούς εδράζονται και οι 4 Εκθέσεις / Ψηφίσματα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, συνεπώς και της χώρας μας: το Ψήφισμα ΜΙΗΡ του 1982 για τον ρόλο των συνεταιρισμών στην Ευρωπαϊκή Ένωση, το Ψήφισμα Αυγερινού του 1984 για τους συνεταιρισμούς και την απασχόληση, το Ψήφισμα TRIVELLI του 1988 για τον ρόλο των συνεταιρισμών των χωρών του Συμφώνου του Λομέ (ΑΚΕ) που χρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση και το Ψήφισμα HOPF του 1989 που αφορά στην οικονομική προαγωγή των γυναικών με την βοήθεια των συνεταιρισμών.

Δεύτερον, να επιταχυνθεί η επεξεργασία νέου, ενιαίου και γενικού, λειτουργικού και αναπτυξιακού νομοθετικού πλαισίου, του οποίου η σπουδαιότητα και σημασία προτάθηκαν, συζητήθηκαν και συμφωνήθηκαν στο πρώτο πανελλαδικό Συνέδριο συνεταιριστικών φορέων, πανεπιστημίων, ΤΕΙ και επιστημόνων που οργανώθηκε επιτυχώς το 1995 στην Αθήνα, με πρωτοβουλία του Ινστιτούτου Συνεταιριστιών Ερευνών και Μελετών (ΙΣΕΜ).

Τρίτον, να προχωρήσει και λάβει σάρκα και οστά ένα πανελλήνιο συντονιστικό συνεταιριστικό όργανο που θα χαράζει συνεταιριστική στρατηγική και θα προτείνει προτεραιότητες επενδύσεων, δεοντολογία λειτουργίας και αποτελεσματικότητα δραστηριοτήτων, και

Τέταρτον, να αναβαθμιστεί ο ρόλος του υπαλληλικού και εργασιακού παράγοντα με συμμετοχή του τόσο στη χάραξη συνεταιριστικής πολιτικής, όσο και στο σχηματισμό του κεφαλαίου, τη συμμετοχή του στα κέρδη και στη διοίκηση οργανώσεων και επιχειρήσεων. Επιχειρηματική γεωργία και ανάπτυξη της αγροτικής οικονομίας που θα στηρίζεται σε επενδύσεις, τεχνολογία, μάντζεμεντ και μάρκετινγκ δεν μπορούν να γίνουν χωρίς τα κατάλληλα υπαλληλικά στελέχη.

γεωργικοί και άλλοι, από επιχειρήσεις εθνικών διαστάσεων πριν την ίδρυση των ευρωπαϊκών κοινοτήτων, σε επιχειρήσεις περιφερειακών διαστάσεων, αφού τα Κράτη μέλη αποτελούσαν πλέον περιφέρειες της διευρυμένης αγοράς.

Σε αντίθεση προς τους συνεταιρισμούς, ο **κεφαλαιοκρατικός τομέας** της ευρωπαϊκής οικονομίας επιδίωξε την υπερεθνική εξάπλωσή του. Από τις αρχές της δεκαετίας του 1960 οι πολυεθνικές επιχειρήσεις στους τομείς βιομηχανικής παραγωγής και εμπορίας ενίσχυσαν την επεκτατική στρατηγική τους στην Ευρώπη και εκμεταλλεύθηκαν στον έπακρον τις συνθήκες της διευρυμένης αγοράς και της κοινοτικής προτιμήσεως.

Έτσι, με την αλλαγή προσανατολισμών στη γενική οικονομική πολιτική στις αρχές της δεκαετίας του 1980, οπότε εδόθη προτεραιότητα στον ελεύθερο ανταγωνισμό εις βάρος του μέχρι τότε αυξημένου κρατικού παρεμβατισμού, ο συνεταιριστικός τομέας ευρέθη σε μειωμένη στρατηγική θέση. Ακολούθησε η περίοδος του περιορισμού των συνεταιριστικών απωλειών με ριζικές αναπροσαρμογές, που έφθασαν ενίοτε μέχρι τη διάλυση. Οι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες παρεχώρησαν την πρωτοποριακή θέση τους, υπό την πίεση του οξύτατου ανταγωνισμού, στα ιδιωτικά πολυεθνικά συγκροτήματα του διανεμητικού εμπορίου.

Μνημονεύεται ιδιαίτερος η αποδιοργάνωση του επί δεκαετίες ισχυρού καταναλωτικού συνεταιριστικού δικτύου της Γαλλίας. Οι συνεταιριστικές τράπεζες στην Ευρώπη υιοθέτησαν με μικρές εξαιρέσεις το γενικό ανταγωνιστικό κλίμα, ενώ οι αλληλασφαλιστικοί συνεταιρισμοί αντιμετωπίζουν δυσκολίες, αφού δεν εφαρμόζουν την επιλεκτική πολιτική πελατείας των ανταγωνιστριών ιδιωτικών εταιρειών.

Τέλος, οι γεωργικοί συνεταιρισμοί υπέστησαν ισχυρούς κραδασμούς και άλλοι αναζήτησαν την επιβίωση στις συγχωνεύσεις (Γαλλία) ή στις αναδιαρθρώσεις (Ολλανδία), ενώ άλλοι υπέκυψαν διαλυόμενοι (π.χ. Federconsorzi και Lega στην Ιταλία). Οι γεωργικοί συνεταιρισμοί έπεσαν θύματα κυρίως της απρονοησίας τους να διαφοροποιήσουν τις δραστηριότητές τους, αφού η περιοριστική της γεωργικής παραγωγής πολιτική αποτελούσε το κυρίαρχο στοιχείο της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής της ΕΟΚ από τις αρχές της δεκαετίας του 1980. Η χαριστική βολή «στους απροσάρμοστους» εδόθη με την αναθεώρηση της ΚΓΠ του 1992 και με την εφαρμογή των συμφωνιών της Παγκοσμίου Οργανώσεως Εμπορίου από 1.1.1995.

Τα αδιέξοδα και η κάμψη του ελληνικού συνεργατισμού

Σε κάθε χώρα ο συνεργατισμός απεικονίζει τις ιδιομορφίες και τις αντιθέσεις της. Ως μαζικό φαινόμενο προσελκύει το ενδιαφέρον όλων των ιδεολογικών ρευμάτων και συχνά μετατρέπεται σε επιλεγμένο χώρο ευρύτερων διαμαχών. Παρά την ανεξαρτησία και τον εφαρμοστικό χαρακτήρα της συνεταιριστικής ιδεολογίας, οι οπαδοί της ενίοτε δεν την προστατεύουν επαρκώς από τις οσμώσεις των επιτρεχουσών, υποσχετικών, πολιτικών ιδεολογιών, με αποτέλεσμα την αδυναμία ανταποκρίσεως στους στόχους του προκύπτοντος αμαλγάματος.

Στην Ελλάδα, αναλόγως προς τις περιστάσεις, μικρότερα ή μεγαλύτερα τμήματα του πληθυσμού έκαναν χρήση του συνεταιριστικού θεσμού ή εσθίριξαν σ' αυτόν ακόμη και την επιβίωσή τους. Δεν είναι εξ ίσου εύκολη η αναγνώριση φιλοσυνεταιριστικών διαθέσεων σε όλες τις κυβερνήσεις, παρά τη ρητή συνταγματική επιταγή από το έτος 1952 και τη βελτίωσή της από το έτος 1975. Καθολική στρο-

φή υπέρ των συνεταιρισμών, ιδιαίτερος στον γεωργικό χώρο, έγινε με τον προσανατολισμό της χώρας προς την ΕΟΚ, λόγω της αναγκαιότητας παρουσιάσεως αντιστοιχίας προς τα άλλα Κράτη μέλη κατά την εφαρμογή της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής.

Δυστυχώς, παρά την **καθολική λεκτική σύμπνοια** περί της αναγκαιότητας των συνεταιρισμών, **οι προσδοκίες δεν ικανοποιήθηκαν**. Οι επιδιώξεις ήταν δυσανάλογες προς το οργανωτικό πλαίσιο και την εν γένει υποδομή και απεδείχθησαν αποπροσανατολιστικές με τους υψηλούς κοινωνικούς στόχους που έθεταν, χωρίς την απαραίτητη προγενέστερη και στέρεη διεύρυνση της οικονομικής αυτοδυναμίας τους.

Η ελληνική συνεταιριστική πρακτική θέλησε προς στιγμήν ν' αγνοήσει την καθιερωμένη **με ισχύ φυσικού νόμου** πρωτοκαθεδρία του οικονομικού σκέλους επί του κοινωνικού, με αποτέλεσμα τον αποκεφαλισμό των ηγετικών οργανώσεών της. Η Συνεταιριστική Προμηθευτική Ένωση – ΣΠΕ, η Κεντρική Υπηρεσία Διαχείρισεως Εγχωρίων Προϊόντων – ΚΥΔΕΠ, τα συνεταιριστικά εργοστάσια οπωροκηπευτικών Βορείου Ελλάδος – ΣΕΚΟΒΕ, ανέστειλαν τη λειτουργία τους εξ αιτίας των υπερβολικών ανοιγμάτων και, το χειρότερο, αφήνοντας εντελώς απροστάτευτο το οριακό εισόδημα εκατοντάδων χιλιάδων γεωργικών οικογενειών. Άλλες σημαντικές συνεταιριστικές οργανώσεις έφθασαν στα πρόθυρα της καταστροφής και υπολειπόμενες. Χωρίς αμφιβολία, οι διεθνείς επιλογές για την πορεία των οικονομικών υποθέσεων δεν κατευθύνονται ούτε επηρεάζονται από **το συνεταιριστικό πρότυπο**. Απλώς το αποδέχονται, χωρίς ιδιαίτερες προτιμήσεις ή ενθαρρύνσεις για ν' αποδείξει τις αρετές που υπόσχεται η αυτοδυναμία του. Και υπάρχουν τέτοια δείγματα γραφής, περιορισμένα βεβαίως, ανά τον Κόσμο. Το ελληνικό όμως παράδειγμα αποτέλεσε, υπό αυστηρώς συνεταιριστικούς όρους, ανεπίτρεπτη απερισκεψία. Το οξύμωρο σχήμα της αποτυχίας σε περίοδο ασήμαντων οικονομικών δυσχερειών επιβεβαιώνει την παταγώδη ανεδαφικότητα των εθνικών συνεταιριστικών επιλογών.

Επειδή δε οι ανάγκες για ανεπτυγμένη συνεταιριστική δράση σε πολλούς τομείς της οικονομικής και κοινωνικής ζωής της χώρας δεν εξέλιπαν, λόγω των υφισταμένων διαρθρωτικών αδυναμιών και της επιδεινώσεώς τους από τις ανεξέλεγκτες πλέον εξωγενείς ανταγωνιστικές συνθήκες, επιβάλλεται ριζική και κατεπείγουσα αναθεώρηση της σχετικής εθνικής πολιτικής.

Οι νέοι προσανατολισμοί του ελληνικού συνεργατισμού

Το σύνολο σχεδόν των κρατών του πλανήτη υιοθέτησε τις βασικές γραμμές του οικονομικού φιλελευθερισμού και οδεύει προς την παγκοσμιοποίηση της οικονομίας με κύρια χαρακτηριστικά την προώθηση της **απορρυθμίσεως** των κρατικών παρεμβάσεων στην οικονομική διαδικασία, ώστε να διευκολυνθεί η πλέον ανεπηρέαστη κατανομή των παραγωγικών ρόλων, την απελευθέρωση των κινήσεων κεφαλαίου και την απενδιαμεσοποίηση, ώστε να προσφεύγουν αμέσως οι ιδιωτικές εταιρείες στις χρηματοδοτικές πηγές των αποταμιευτών και τέλος την αναγνώριση στην αγορά του γενικευμένου ρυθμιστικού ρόλου στη διακίνηση εμπορευμάτων και αξιών.

Όλοι οι διεθνείς οργανισμοί εισηγούνται ανεπιφυλάκτως τους ανωτέρω προσανατολισμούς και αυτή η ομοφωνία στην αντιμετώπιση των νομισματικών, εμπορικών και πολιτικών ακόμη θεμάτων αποτελεί πρωτοφανές γεγονός. Η ανθρωπότητα φαίνεται περισσότερο ομονοούσα στα πρόθυρα του 21ου αιώνα, σε σύγκριση

με τις μεταπολεμικές απόπειρες οργάνωσης της διεθνούς πορείας του δευτέρου ημίσεος του 20ου αιώνα.

Οι ανωτέρω προσαρμογές γίνονται στα πλαίσια της επιδίωξης συμμετοχής εν ειρήνη περισσότερων κατοίκων του πλανήτη στα επιτεύγματα του ανθρωπίνου γένους και με τη φροντίδα διαφυλάξεως του φυσικού περιβάλλοντος. Δεν λείπουν όμως και οι **σκεπτικιστές**, οι οποίοι διαβλέπουν τον παραγκωνισμό του ανθρώπου από τις ενέργειες που γίνονται στο όνομά του. Διατυπώνεται ο φόβος λειτουργίας του παραδοσιακού κύκλου «Χρήμα – εμπόρευμα – χρήμα» όχι γύρω από τον άνθρωπο στο κέντρο, αλλά γύρω από το χρήμα στο κέντρο του κύκλου.

Αυτή η αντικατάσταση προοιωνίζει την υποχώρηση της **κοινωνικής ευαισθησίας** στις μέχρι τώρα αποκαλούμενες ανεπτυγμένες χώρες και τη διόγκωση του **κοινωνικού αποκλεισμού**. Είναι όμως το τίμημα της ειρηνικής συνυπάρξεως με την πλειοψηφία των λαών της γης, των οποίων το επίπεδο ζωής υστερεί σε κραυγαλέους ρυθμούς.

Ο πολυεπίπεδος ανταγωνισμός και η υποχώρηση του ρόλου του κράτους πρόνοιας αποτελούν πλέον τις θεμελιώδεις παραμέτρους της νέας κοινωνικής πραγματικότητας.

Μία πρόσφορη οδός για την αποτροπή κοινωνικών αναταραχών από διεκδικητικές οργανωμένες ομάδες ή για τον μετριασμό της δυστυχίας σε αδύναμες κατηγορίες πληθυσμού, αποτελεί η αυτοοργάνωση επί εθελοντικής και δημοκρατικής βάσεως, με κυρίαρχο στοιχείο την προσφορά υπηρεσιών, χωρίς την άμεση επιδίωξη του κέρδους. Πρόκειται για την επιλογή της λεγομένης **Κοινωνικής Οικονομίας (Economie Sociale)** ή **Τρίτου Τομέα (Third Sector)**. Σ' αυτή την ετερογενή κατάταξη περιλαμβάνονται οι συνεταιρισμοί, οι οποίοι όμως ως ιδιάζουσες επιχειρήσεις δεν αποκλείουν το κέρδος, οι αλληλασφάλειες και οι σύλλογοι. Κύριο γνώρισμα του τομέα είναι η δραστηριοποίηση εκ των κάτω, από μία μάζα ανθρώπων, η οποία συναντά προβλήματα ποικίλης μορφής στην καθημερινή ζωή ή η οποία διαπιστώνει με κοινωνική ευαισθησία την εκδήλωσή τους σε μεγάλο αριθμό συνανθρώπων. Στόχος η βελτίωση των γενικών συνθηκών ζωής μέσω της ατομικής και συλλογικής ενεργοποίησης, χωρίς την ύπαρξη εξωτερικής βοήθειας κατ' αρχήν, αλλά και χωρίς το δογματικό αποκλεισμό της.

Τα ανωτέρω χαρακτηρίζουν την παγκόσμια τάση και δεν είναι δυνατό να παραμελούνται από την Ελλάδα, της οποίας η ιστορία είναι γεμάτη από διδάγματα κοινωνικής ευαισθησίας, αλληλεγγύης και συνεργασίας.

Το πρώτο βήμα της ελληνικής πολιτείας πρέπει να είναι η **απλοποίηση του νομοθετικού πλαισίου**, ώστε η πρωτοβουλία των ενεργειών να περιέρχεται στις τοπικές ομάδες και να ρυθμίζεται από τα κατά περίπτωση **καταστατικά**. Το κράτος δεν έχει πλέον ούτε την οικονομική δυνατότητα, ούτε την αρμοδιότητα να κατευθύνεται επί εθνικής κλίμακας τις δραστηριότητες μέσω των οποίων αντιμετωπίζονται τοπικές ανάγκες με το ιδιαίτερο τοπικό ενδιαφέρον. Προ παντός για την Ελλάδα, που είναι χώρα των πολλαπλών και εντόνων περιφερειακών διαφοροποιήσεων, είναι αδιανόητη η καθολική ρύθμισή τους μέσω ενός νόμου. Ακόμη δεν διδάχθηκε η Ελλάδα από τις αλληπάλληλες διαδοχικές αποτυχίες; Άλλωστε, η **αρχή της επικουρικότητας**, την οποία πρεσβεύει η Ευρωπαϊκή Ένωση, διατηρεί πλήρη την ισχύ της και για την επικράτεια των κρατών μελών.

Ο ρόλος του κράτους πρέπει να είναι σαφώς επιβοηθητικός και ενθαρρυντικός για την ορθή οργάνωση μέσω της προώθησής της παιδείας και της κοινοποίησε-

ως των επιτυχημένων πρωτοβουλιών. Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει το κράτος να υποκαθιστά τους ενδιαφερομένους στους ρόλους τους ή να δημιουργεί την εντύπωση της παντοδυναμίας του που κάμπει το ατομικό ενδιαφέρον. Δεν μπορεί να ισχυρισθεί κανείς την απομόνωση των συλλογικών πρωτοβουλιών από τα πολιτικά κόμματα, διότι παρόμοια ενέργεια είναι αδιανόητη σε μία δημοκρατική πολιτεία. Αυτό που επιβάλλεται να γίνει είναι η κατάργησή της δια νόμου ενιαιοποίησης των πάντων και διαχείρισης πολλών εκδηλώσεων υπό κεντρικό πρόσταγμα. Σ' αυτόν τον στίβο εκδηλώνονται οι παρενέργειες των κομματικών παρεμβάσεων και επιβάλλεται η **αμοιβαία προστασία**.

Ανάγκες και παραδείγματα επιτυχίας υπάρχουν πολλά στην ελληνική κοινωνία. Ο αλληλασφαλιστικός τομέας είναι σχεδόν ανέπαφος και οι φροντίδες για τα ηλικιωμένα πρόσωπα και τα άτομα με ειδικές ανάγκες ελάχιστα προσφέρονται επί ιδιωτικής και αφιλοκερδούς βάσεως. Ο πιστωτικός τομέας, παρά τα πρόσφατα θραυλά βήματα σε πολλά αστικά κέντρα, έχει ακόμη μπροστά το έργο της επιβειώσεως του σοβαρού ρόλου του. Αξιομνημόνευτη είναι η συνεργασία των νησιωτών στον τομέα των θαλασσιών μεταφορών δια της αποκτήσεως πλοίων από τις εταιρείες λαϊκής βάσεως που συνέστησαν.

Στην Αθήνα εκτιμάται ότι περί το 15% του πετρελαίου που πληρώνεται για την κεντρική θέρμανση «εξατμίζεται» κατά τις μεταγωγιστικές διαδικασίες, χωρίς ουσιαστική αντίδραση των καταναλωτών. Στον ευρύτερο προμηθευτικό τομέα τα συμφέροντα των τελευταίων φαίνεται πως τα διευκολύνει ο οξύς ανταγωνισμός των πολυεθνικών εμπορικών συμφερόντων, αλλά ασφαλώς υπάρχει χώρος και για επεμβάσεις ομαδοποιημένων πρωτοβουλιών, οι οποίες ως τώρα είναι υποτυπώδεις.

Στον γεωργικό τομέα ο συνεργατισμός χρήζει γενικής ανασυγκροτήσεως.

Δεν θα γίνει εδώ λεπτομερής απαρίθμηση περιπτώσεων, την αντιμετώπιση των οποίων ο καθένας βλέπει και αισθάνεται στο άμεσο περιβάλλον του. Επισημαίνεται μόνον ότι η αμερικανική κοινωνία, παρά τον πλούτο και τη δημοκρατική παράδοση που διαθέτει, είναι πιο αλληλέγγυα και πιο ευαίσθητη με τα πυκνά παραδείγματα της αυτο-οργανώσεως των ομάδων του πληθυσμού της σε πολυσχιδείς και πολυάριθμες ενώσεις, αδελφότητες κ.λπ.

Στην Ελλάδα, πέρα από το γενικό πνεύμα των διεθνών συνεταιριστικών αρχών που πρέπει να ακολουθηθεί με τις δέουσες προσαρμογές λόγω των τοπικών ιδιαιτεροτήτων, πρέπει επίσης να κυριαρχήσουν οι ιδέες:

- της **επιβραβεύσεως του καλού παραδείγματος, το οποίο πρωτίστως πρέπει να χαρακτηρίζει τις ηγετικές προσωπικότητες,**
- της **προτεραιότητας στην αντιμετώπιση των προβλημάτων της οργανώσεως, διότι μέσω αυτής θα επιδιωχθεί η επίλυση και των ατομικών προβλημάτων,**
- της **πιστής τηρήσεως των καταστατικών κανόνων και της πλήρους διαφάνειας κατά τους χειρισμούς των κοινών υποθέσεων.**

Τέλος, κατά το πρότυπο άλλων χωρών, κρίνεται επιβεβλημένη η σύσταση μιας «Γενικής Γραμματείας» με αρμοδιότητες επί της Κοινωνικής Οικονομίας, για να υπάρχει το «μάτι» και όχι το «χέρι» της κρατικής εποπτείας επί των διαδικασιών λειτουργίας, παιδείας, ανταλλαγής εμπειριών κ.λπ. Πανελλήνιος συντονισμός χρειάζεται επίσης και από την πλευρά κάθε κλάδου της Κοινωνικής Οικονομίας (συνεταιρισμοί αστικοί και γεωργικοί, αλληλασφαλιστικά ταμεία, σύλλογοι) και όλων των κλάδων μαζί.

Το σχέδιο καταστατικού για τον Ευρωπαϊκό Συνεταιρισμό: Μερική νομική θεώρηση

Του Δρα ΜΙΧ. Β. ΦΕΦΕ - Δικηγόρου
L.L.M., Ph.D. στο Κοινωνικό Δίκαιο

1) ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η πρόταση κανονισμού του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης που αφορά το καταστατικό του Ευρωπαϊκού Συνεταιρισμού (ΕΣυν) αποτέλεσε ένα αξιόλογο βήμα στην πορεία ολοκλήρωσης της εσωτερικής αγοράς¹. Ο ΕΣυν έχει ως σκοπό να προσφέρει στους συνεταιρισμούς, ανεξάρτητα από το είδος και τη μορφή οργάνωσής τους, ένα κατάλληλο νομικό πλαίσιο, τό οποίο θα αναγνωρίζεται και θά ισχύει πανομοιότυπα σε όλα τα κράτη μέλη και θα διευκολύνει την ανάπτυξη και διεύρυνση των δραστηριοτήτων τους σε διακρατικό επίπεδο. Αυτό απαιτούν άλλωστε και οι κανόνες του υγιούς ανταγωνισμού, όπως αναφέρεται και στόν πρόλογο της πρότασης κανονισμού². Συνεπώς, η σημασία του ΕΣυν, και των συνεταιρισμών γενικότερα, είναι προφανής και αυτό έχει αναγνωριστεί επανειλημμένως από τα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης³. Η διαδικασία που προηγήθηκε της πρότασης κανονισμού έχει αποτελέσει αντικείμενο προηγούμενων άρθρων⁴. Ο κύριος σκοπός του παρόντος άρθρου είναι να ασχοληθεί με μεγαλύτερη λεπτομέρεια με το νομικό πλαίσιο το οποίο πρόκειται να δημιουργηθεί, όταν η πρόταση κανονισμού γίνει δεσμευτικό δίκαιο⁵. Έχει μεγάλη σημασία το πλαίσιο αυτό να είναι ευέλικτο, διότι θα είναι το χρηστικό εργαλείο για εκείνους τους συνεταιρισμούς που θα θελήσουν να συνεργαστούν με άλλους αντίστοιχους, εγκατεστημένους σε διαφορετικά κράτη μέλη από το δικό τους.

Οι διατάξεις εκείνες, οι οποίες αποτελούν, κατά τη γνώμη μας, τη νομική ραχοκοκκαλιά του κανονισμού είναι τα άρθρα 1, 4 και 16. Το άρθρο 1 περιέχει τις γενικές κατευθυντήριες γραμμές για τους ΕΣυν, οι οποίες αποτελούν αντικείμενο λεπτομερέστερης ανάλυσης στα υπόλοιπα άρθρα του κανονισμού. Η σημασία του είναι εμφανής, διότι σ' αυτό στηρίζονται οι υπόλοιπες διατάξεις και, επίσης, διότι δίνει αμέσως στον αναγνώστη να καταλάβει τις αρχές που θα διέπουν τον ΕΣυν. Η σημασία του άρθρου 16 έγκειται στο γεγονός ότι προσδιορίζει τις αρμοδιότητες της γενικής συνέλευσης. Το άρθρο 16, αν διαβαστεί σε άμεση σύνδεση με το άρθρο 4, μας βοηθάει να διατυπώσουμε μια πρώτη κωδικοποίηση του κανονισμού, όσον αφορά τους κανόνες που διέπουν τον ΕΣυν. Η πιο σπουδαία διάταξη είναι το άρθρο 4. Σ' αυτό θα στηριχτούμε, κάνοντας μια διεξοδική ανάλυσή του, ώστε να διατυπώσουμε μια αναλυτική θεώρηση του νομικού πλαισίου που δημιουργεί η πρόταση κανονισμού.

Θα μας απασχολήσουν επίσης τα άρθρα 11, 12 και 13 που αφορούν την από-

κτηση και την απώλεια της ιδιότητας του μέλους του ΕΣυν καθώς και τα περιουσιακά δικαιώματα των μελών σε περίπτωση αποχώρησης ή αποβολής από τον ΕΣυν. Τα άρθρα αυτά επιλέχτηκαν, διότι πραγματεύονται θέματα τα οποία αποτελούν μία από τις πιο ουσιαστικές λειτουργίες του ΕΣυν, αυτή της εισόδου και αποχώρησης, οικειοθελώς ή μη, μελών από τους ΕΣυν.

2) ΤΟ ΑΡΘΡΟ 4

2.1 Εισαγωγή

Το άρθρο 4 έχει ως θέμα το εφαρμοστέο δίκαιο στον ΕΣυν, δηλαδή το δίκαιο το οποίο θα διέπει τους ΕΣυν που θα ιδρυθούν βάσει των διατάξεων του κανονισμού. Το κείμενο του άρθρου 4 προβλέπει:

‘Άρθρο 4 (εφαρμοστέο δίκαιο στον ΕΣυν)

1. Ο ΕΣυν διέπεται:

(ΤΡΟΠΟΛΟΓΙΑ αριθ. 49, σε συμφωνία με την Ευρωπαϊκή Εταιρεία)

α) από τις διατάξεις του παρόντος κανονισμού,

β) εφόσον επιτρέπεται ρητά στον παρόντα κανονισμό, από τις διατάξεις του καταστατικού του ΕΣυν,

γ) για τα θέματα που δεν καλύπτονται από τον παρόντα κανονισμό ή, όταν ένα θέμα καλύπτεται εν μέρει, για τις πτυχές που δεν καλύπτει ο παρών κανονισμός:

– από τις διατάξεις του νόμου που εκδόθηκε από τα κράτη μέλη κατ’ εφαρμογή των κοινοτικών μέτρων που αφορούν ειδικά τους ΕΣυν,

– από τις διατάξεις του νόμου των κρατών μελών που θα εφαρμόζονται σε ένα συνεταιρισμό σύμφωνα με τη νομοθεσία του κράτους μέλους όπου έχει την έδρα του ο ΕΣυν,

– από τις διατάξεις του καταστατικού υπό τους ίδιους όρους με τους συνεταιρισμούς που ιδρύονται σύμφωνα με τη νομοθεσία του κράτους μέλους στο οποίο έχει την έδρα του ο ΕΣυν.

(ΤΡΟΠΟΛΟΓΙΑ αριθ. 50, σε συμφωνία με την Ευρωπαϊκή Εταιρεία)

2) Όταν ένα κράτος μέλος περιλαμβάνει περισσότερες εδαφικές περιφέρειες, καθεμία από τις οποίες έχει τις δικές της ρυθμίσεις σχετικά με τα θέματα που αναφέρονται στην παράγραφο 1, κάθε εδαφική περιφέρεια θεωρείται ως κράτος μέλος για τον προσδιορισμό του εφαρμοστέου δικαίου σύμφωνα με την εν λόγω παράγραφο.

3) Όσον αφορά τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του, ο ΕΣυν αντιμετωπίζεται σε κάθε κράτος μέλος, και με την επιφύλαξη των ειδικών διατάξεων του παρόντος κανονισμού, σαν συνεταιρισμός που διέπεται από τη νομοθεσία του κράτους της έδρας.

Ας περάσουμε τώρα στη νομική θεώρηση του άρθρου 4, το οποίο σίγουρα είναι από τις βασικότερες διατάξεις του κανονισμού. Μιά πρώτη ανάγνωση μας βεβαιώνει ότι το άρθρο είναι αρκετά περιπλεγμένο και σε μερικά σημεία ατελής ή ασαφές. Το γεγονός αυτό μας οδηγεί να υποθέσουμε ότι το κείμενο του άρθρου αποτέλεσε προϊόν πολιτικού συμβιβασμού μεταξύ των κρατών μελών.

Το άρθρο 4 διαμορφώνει μια σειρά προτεραιότητας σχετικά με τους κανόνες δικαίου που διέπουν τον ΕΣυν. Αυτοί είναι: α) Οι διατάξεις του κανονισμού, β)

οι διατάξεις του καταστατικού, όταν αυτό επιτρέπεται ρητά από τον κανονισμό, γ) οι διατάξεις των εθνικών νομοθεσιών που υιοθετούν κοινοτικά μέτρα τα οποία αφορούν τους ΕΣυν, δ) οι διατάξεις του νόμου των κρατών μελών για τους συνεταιρισμούς που συμφωνούν με τη νομοθεσία του κράτους μέλους της έδρας⁶, ε) οι διατάξεις του καταστατικού του ΕΣυν που πρέπει να συμφωνούν με τη νομοθεσία του κράτους μέλους της έδρας για τους συνεταιρισμούς, και στ) οι διατάξεις της νομοθεσίας του κράτους της έδρας, όσον αφορά τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των ΕΣυν, με την επιφύλαξη των διατάξεων του κανονισμού.

Οι κανόνες δικαίου που προκύπτουν από διατάξεις πέρα από αυτές του κανονισμού εφαρμόζονται μόνο επικουρικά στους ΕΣυν, δηλαδή μόνο όταν κάποια περίπτωση δεν καλύπτεται από τον κανονισμό. Οι διατάξεις του καταστατικού θεωρούνται κι αυτές επικουρικές, με τον περιορισμό ότι εφαρμόζονται μόνο κατόπιν ρητής εξουσιοδότησης από τον κανονισμό. Πάντως, η απαρίθμηση καταδεικνύει ένα είδος πολυνομίας που διέπει τους ΕΣυν κι αυτό γιατί η Επιτροπή προσπάθησε να μην υπάρξει κενό δικαίου.

Θα είχε μεγάλο ενδιαφέρον η σύγκριση του κειμένου του κανονισμού με το κείμενο που είχε προτείνει το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στην Επιτροπή. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο είχε δώσει προβάδισμα στο καταστατικό του ΕΣυν, υπό την προϋπόθεση ότι αυτό θα συμφωνούσε με τις διατάξεις του κανονισμού. Η νομοθεσία του κράτους μέλους της έδρας, σύμφωνα με την πρόταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, θα ερχόταν να συμπληρώσει τα τυχόν κενά που άφηναν ο κανονισμός και το καταστατικό. Απαραίτητη προϋπόθεση για τυχόν παρέμβαση εθνικών κανόνων δικαίου ήταν η ενιαία αντιμετώπιση εθνικών συνεταιρισμών και ΕΣυν από το εθνικό δίκαιο. Θα μπορούσε κανείς να πει ότι η πρόταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, εκτός από απλούστερη, ήταν και ευμενέστερη για τους ΕΣυν.

Η Επιτροπή δεν ακολούθησε όμως την πρόταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Το τελικό κείμενο του κανονισμού, συγκρινόμενο με την πρόταση, φανερώνει ότι, πέρα από κάποιες —λίγες πάντως— φραστικές ομοιότητες, πόρρω απέχει απ' αυτήν, όσον αφορά το νόημα και τη γενικότερη φιλοσοφία που αυτή υποδηλώνει. Μολαταύτα, η Επιτροπή επικαλείται την τροπολογία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στα συγκεκριμένα σημεία (τροπολογίες αριθ. 49 και 50) χωρίς, όπως ήδη είπαμε και να την υιοθετεί. Ο προφανής λόγος γι' αυτή την αναντιστοιχία λόγων και πράξεων είναι η ανάγκη συμφωνίας του κειμένου του άρθρου 4 με το αντίστοιχο κείμενο της πρότασης κανονισμού για την Ευρωπαϊκή Εταιρεία. Το άρθρο 4 παραπέμπει άλλωστε ρητά στην Ευρωπαϊκή Εταιρεία («σε συμφωνία με την Ευρωπαϊκή Εταιρεία»)⁷.

Η άμεση αυτή σύνδεση των δύο νομικών πλαισίων φανερώνει τη διάθεση της Επιτροπής να αντιμετωπίσει με ίσους όρους την Ευρωπαϊκή Εταιρεία και τον ΕΣυν. Αυτά τα δύο διακρατικά νομικά πρόσωπα θα είναι άλλωστε και οι μεγάλοι ανταγωνιστές για τη νομή της εσωτερικής αγοράς. Είναι βέβαια γεγονός ότι η εταιρεία και ο συνεταιρισμός έχουν μεγάλες διαφορές όσον αφορά τον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας αλλά και γενικότερα τη φιλοσοφία τους. Η ενιαία αντιμετώπιση ίσως προκαλέσει κάποιες δυσκολίες αρχικά στους ΕΣυν. Η ξεκάθαρη άποψη, όμως, που υιοθετεί η επιτροπή ότι ο ΕΣυν είναι επιχείρηση, ωφελεί σαφώς τον ΕΣυν και διαλύει οποιεσδήποτε παρεξηγήσεις που είναι

πιθανόν να δημιουργηθούν σχετικά με τις δραστηριότητές του.

Έπειτα από αυτές τις γενικές παρατηρήσεις, ας στραφούμε στους κανόνες δικαίου του άρθρου 4. Πέρα από την αναφορά των διατάξεων κατά σειρά προτεραιότητας, θα μας απασχολήσουν συγκεκριμένα σημεία του κειμένου, τα οποία είτε παρουσιάζουν ατέλειες και προβλήματα, είτε αποτελούν πηγή γόνιμων προβληματισμών.

2.2 Εφαρμογή των διατάξεων του κανονισμού.

Οι βασικοί κανόνες δικαίου που διέπουν τους ΕΣυν πηγάζουν από τις διατάξεις του κανονισμού. Συνεπώς, ο κανονισμός αποτελεί το κύριο βήμα στη δημιουργία κοινού δικαίου για τους συνεταιρισμούς στην Ευρωπαϊκή Ένωση στα πλαίσια πάντα του ΕΣυν. Οι διατάξεις που περιέχονται στα άρθρα του κανονισμού ρυθμίζουν μεταξύ άλλων, πολλές φορές με λεπτομέρεια ίσως περιττή, τη σύσταση, το κεφάλαιο, την έδρα και τη μεταφορά της, τη δημοσιότητα, τα στοιχεία του καταστατικού του ΕΣυν. Η εκτενής αναφορά εδώ όλων των ρυθμίσεων είναι περιττή, διότι έχει ήδη γίνει στα προαναφερθέντα άρθρα (βλ. υποσ. 1).

2.3 Έκταση εφαρμογής καταστατικού ΕΣυν.

Το καταστατικό του ΕΣυν φαίνεται να αποτελεί σημαντική πηγή δικαίου. Στο σημείο 1, β όμως η φράση «εφόσον επιτρέπεται ρητά στον παρόντα κανονισμό» περιορίζει την έκταση εφαρμογής του καταστατικού. Η τροποποιημένη πρόταση στο συγκεκριμένο σημείο είναι μάλιστα πιο στενή από την προηγούμενη εκδοχή της πρότασης κανονισμού, η οποία άφησε τουλάχιστον έδαφος στο καταστατικό να διέπει τον ΕΣυν απώσης κάποιας άλλης διάταξης⁸. Η πρόταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, στην οποία αναφερθήκαμε παραπάνω, είχε το στόχο να διευρύνει την αρμοδιότητα του καταστατικού, αλλά δεν έγινε δεκτή. Η απαίτηση ρητής εξουσιοδότησης από τον κανονισμό και, συνεπώς, η έλλειψη αρμοδιότητας του καταστατικού σε περίπτωση έλλειψης άλλης διάταξης είναι πιθανό να δημιουργήσει προβλήματα, όπως η εμφάνιση νομικών ατελειών ή κενών.

Για να αποφευχθεί αυτό το ενδεχόμενο, δεχόμαστε ότι το σημείο 1, γ, ΙΙΙ και η παράγραφος 3 του άρθρου 4, για τα οποία θα μιλήσουμε παρακάτω, μπορούν να παίξουν παραπληρωματικό νομικό ρόλο. Δηλαδή, όταν καμιά άλλη διάταξη του κανονισμού δεν μπορεί να εφαρμοστεί σε κάποια συγκεκριμένη περίπτωση, τότε οι διατάξεις του δικαίου για τους συνεταιρισμούς του κράτους μέλους της έδρας και η εθνική συνεταιριστική νομοθεσία έρχονται να καλύψουν το κενό. Μ' αυτό τον τρόπο το καταστατικό του ΕΣυν γίνεται πάλι ο τελευταίος ρυθμιστής, πράγμα που είναι πολύ σημαντικό για την καλή λειτουργία του ΕΣυν, αν βέβαια το ίδιο ισχύει και για την αρμοδιότητα των καταστατικών των εθνικών συνεταιρισμών.

2.4 Κοινοτικά μέτρα για τους ΕΣυν.

Ο ΕΣυν διέπεται κατόπιν από τις διατάξεις του νόμου που εκδόθηκε από τα κράτη μέλη κατ' εφαρμογή των κοινοτικών μέτρων που αφορούν ειδικά τους ΕΣυν. Με τη λέξη «νόμος» εννοούνται προφανώς τα μέτρα που παίρνονται από τα αρμόδια όργανα των κρατών μελών προς εναρμόνιση με το κοινοτικό δίκαιο. Στη διάταξη αυτή παρατηρούνται επίσης κάποια προβλήματα.

2.4.1 Κοινοτικά ειδικά μέτρα για τους ΕΣυν.

Πρώτον, στο σημείο 1, γ, I η λέξη «ειδικά» υπονοεί ότι τα κοινοτικά μέτρα που αναφέρονται θα αφορούν αποκλειστικά τους ΕΣυν. Είναι πιθανό η λέξη αυτή να προκαλέσει προβλήματα σαφήνειας. Ένα απλό παράδειγμα αφορά τις οδηγίες τις σχετικές με το Ευρωπαϊκό Δίκαιο Εταιρειών που αναφέρονται στον πρόλογο της πρότασης κανονισμού. Όταν το Συμβούλιο εξέδωσε την Οδηγία 68/151 περί συντονισμού των εγγυήσεων που απαιτούνται στα κράτη μέλη εκ μέρους των εταιρειών για την προστασία των συμφερόντων των εταιρών και των τρίτων, η οποία διέπει τους ΕΣυν, δεν είχε φυσικά φανταστεί τη δημιουργία του ΕΣυν. Συνεπώς η οδηγία δεν έχει εκδοθεί ειδικά για τους ΕΣυν, πλην όμως εφαρμόζεται σ' αυτούς. Θα ήταν προτιμότερο στο σημείο αυτό να άλλαζε ελαφρά το κείμενο, π.χ., στο ήδη υπάρχον να γινόταν η προσθήκη «ή που ρυθμίζουν θέματα που αφορούν άμεσα ή έμμεσα τους ΕΣυν».

2.4.2 Είδος κοινοτικών μέτρων.

Δεύτερον, στο ίδιο σημείο, η φράση «που εκδόθηκε από τα κράτη μέλη» είναι πιθανό να δημιουργήσει παρεξηγήσεις. Σύμφωνα με τη στενή ερμηνεία, η φράση φαίνεται να αποκλείει τους κανονισμούς από τα σχετικά κοινοτικά μέτρα. Είναι γνωστό ότι οι κανονισμοί είναι άμεσα εφαρμοστέοι στο εθνικό δίκαιο και το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΔΕΚ) έχει αποφανθεί ότι, στην περίπτωση των κανονισμών, είναι περιττά τα νομοθετικά μέτρα που λαμβάνονται για την εναρμόνιση του εθνικού με το κοινοτικό δίκαιο. Είναι όμως επίσης γνωστό ότι στην περίπτωση κάποιου κανονισμού που προβλέπει πολύ τεχνικά ζητήματα επιτρέπεται, αν όχι επιβάλλεται από τις διατάξεις του ίδιου του κανονισμού, να λαμβάνονται εθνικά εναρμονιστικά μέτρα. Βάσει αυτών των σκέψεων, είναι προτιμότερο να υιοθετήσουμε την ευρεία ερμηνεία, η οποία συμπεριλαμβάνει τους κανονισμούς. Ακόμα καλύτερα θα ήταν να άλλαζε το κείμενο και να γινόταν «από τις διατάξεις των κοινοτικών μέτρων ή / και από τις διατάξεις του νόμου που εκδόθηκε από τα κράτη μέλη κατ' εφαρμογή τους».

Από το συνδυασμό των δύο παραπάνω σχολίων 2.4.1 και 2.4.2, μπορούμε να προτείνουμε μια επαναδιατύπωση του σημείου 1, γ, I ως εξής: «από τις διατάξεις των κοινοτικών μέτρων ή / και από τις διατάξεις του νόμου που εκδόθηκε από τα κράτη μέλη κατ' εφαρμογή τους που αφορούν ειδικά τους ΕΣυν ή που ρυθμίζουν θέματα που αφορούν άμεσα ή έμμεσα τους ΕΣυν».

2.5 Ευρωπαϊκό Συνεταιριστικό Δίκαιο.

Στο σημείο 1, γ, II του άρθρου 4 βρίσκεται μία από τις πιο ασαφείς διατάξεις του κανονισμού. Αυτή είναι η φράση «διατάξεις του νόμου των κρατών μελών που θα εφαρμόζονται σε ένα συνεταιρισμό». Φαίνεται ότι οι διατάξεις αυτές θα διέπουν τους ΕΣυν. Όμως δεν μπορεί αυτό κατά τη γνώμη μας να σημαίνει ότι ο ΕΣυν θα διέπεται από τη συνεταιριστική νομοθεσία του κράτους μέλους της έδρας. Αφενός διότι στο ίδιο σημείο απαιτεί τη συμφωνία των «διατάξεων του νόμου των κρατών μελών» με τη νομοθεσία του κράτους μέλους της έδρας, συνεπώς η παραπάνω εκδοχή αποτελεί αντίφαση. Αφετέρου η γενική αναφορά στο «νόμο» των κρατών μελών δεν έχει λογική εξήγηση, ούτε θέση στο σημείο αυτό. Τέλος, η εφαρμογή της νομοθεσίας του κράτους μέλους της έδρας προβλέπεται στην παράγραφο 3 του άρθρου 4, οπότε η επανάληψή της

αποτελεί πλεονασμό.

Μιά πολύ προσεκτική μελέτη της φράσης οδηγεί στο συμπέρασμα ότι στο σημείο αυτό αφήνονται κάποιες υπόνοιες για τη δημιουργία Ευρωπαϊκού Συνεταιριστικού Δικαίου στο μέλλον. Αυτή είναι η μόνη ευλογοφανής ερμηνεία της διάταξης. Βέβαια αναρωτιέται κανείς τί εννοείται με τον όρο «νόμος»; Παρόλη την αοριστία του, μπορούμε να δεχτούμε ότι ο όρος περικλείει τις αρχές που διέπουν τους συνεταιρισμούς, οι οποίες είναι κοινές στα κράτη μέλη, είτε αυτές είναι γραπτό δίκαιο, είτε εθιμικό, δηλαδή άγραφο.

Άλλα ερωτήματα που ανακύπτουν, αν δεχτούμε αυτή την ερμηνεία, είναι: Ποιές είναι οι κοινές αρχές; Πρέπει να ισχύουν σε όλα ανεξαιρέτως τα κράτη μέλη ή αρκεί να ισχύουν σε μια πλειοψηφία τους; Πρέπει να συμβαδίζουν με τις αναγνωρισμένες συνεταιριστικές αρχές, όπως αυτές έχουν διατυπωθεί από τη Διεθνή Συνεταιριστική Ένωση (ICA); Εξαρτάται από το ποιά προσέγγιση θα επιλέξει κανείς για να δοθεί μια απάντηση στις ερωτήσεις αυτές.

Το σημαντικό γεγονός είναι ότι ένας ΕΣυν θα έχει τη δυνατότητα να στηριχθεί στις συνεταιριστικές αρχές που είναι κοινές στα κράτη μέλη. Υπάρχει βέβαια ο περιοριστικός όρος να συμφωνούν αυτές με τη νομοθεσία του κράτους μέλους της έδρας. Όμως είναι δύσκολο να φανταστούμε ποιές θα είναι οι συνέπειες αυτού του περιορισμού, ώστε να καταλήξει να είναι εις βάρος του ΕΣυν. Λίγο - πολύ όλα τα κράτη μέλη μοιράζονται τις ίδιες αρχές όσον αφορά τους συνεταιρισμούς και, έτσι κι αλλιώς, υπάρχουν και οι γενικά αποδεκτές συνεταιριστικές αρχές της ICA. Επίσης ο ίδιος ο κανονισμός στον πρόλογό του επικαλείται κάποιες από αυτές τις αρχές, π.χ., αρχή της ανοικτής πόρτας, ένας άνθρωπος μία ψήφος, κτλ.

Αν δεχτούμε την ερμηνεία αυτή υπάρχει μια ακόμα σημαντική συνέπεια. Οι κοινές αυτές αρχές θα αποτελούν κοινοτικό δίκαιο και, συνεπώς, αρμόδιο για την ερμηνεία τους θα είναι το ΔΕΚ. Ο ζήλος του ΔΕΚ για την προώθηση της ευρωπαϊκής ενοποίησης και του εναρμονισμού των εθνικών νομοθεσιών με το κοινοτικό δίκαιο είναι γνωστός.

Οι δυνατότητες που ανοίγονται στους συνεταιρισμούς είναι μεγάλες, ιδιαίτερα σε εκείνους τους συνεταιρισμούς των οποίων οι χώρες έχουν υιοθετήσει εξαντλητικά λεπτομερή συνεταιριστική νομοθεσία, έτσι ώστε αυτή να αποτελεί τροχοπέδη για την ομαλή ανάπτυξή τους. Το ελληνικό παράδειγμα εύγλωττα εξυπηρετεί, ώστε να αντιληφθούμε πόσο ωφέλιμη είναι μια τέτοια ερμηνευτική προσέγγιση.

Σαν τελική παρατήρηση πρέπει να προστεθεί ότι αυτή η ερμηνεία προσφέρει την ευκαιρία για μια έρευνα σε βάθος σε ό,τι αφορά τις συνεταιριστικές νομοθεσίες των κρατών μελών. Είναι απαραίτητη η μελέτη τους για να μπορέσουμε να καταλήξουμε στις κοινές «διατάξεις του νόμου» που υπάρχουν σ' αυτές. Δεν χρειάζεται να τονιστεί το πόσο δύσκολη και χρονοβόρα θα είναι μια τέτοια έρευνα, διότι εκτός από τις διαφορές στις νομοθεσίες υπάρχουν και διαφορές στη γενικότερη φιλοσοφία περί συνεταιρισμών μεταξύ των κρατών μελών. Ανεξάρτητα όμως απ' αυτό, η σύνταξη ενός ευρωπαϊκού συνεταιριστικού δικαίου θα είναι ένα μεγάλο βήμα προς την περαιτέρω ενοποίηση καθώς επίσης και ένα πολύτιμο εργαλείο διακρατικής συνεργασίας στα χέρια των ΕΣυν.

2.6 Εθνική νομοθεσία.

Το σημείο 1, γ, ΙΙΙ αναφέρεται στη νομοθεσία του κράτους μέλους της έδρας και είναι ακόμα μια πολύ ασαφής διάταξη. Πρέπει να ακολουθήσουμε μια σειρά λογικών σκέψεων για να καταλάβουμε τι σημαίνει η διάταξη αυτή. Ένας εθνικός συνεταιρισμός ιδρύεται σύμφωνα με τις διατάξεις της νομοθεσίας του κράτους μέλους του. Άρα, το καταστατικό του συνεταιρισμού αυτού θα συμφωνεί με τις διατάξεις της νομοθεσίας που το αφορούν. Το καταστατικό, τώρα, ενός ΕΣυν, του οποίου η έδρα βρίσκεται σ' αυτό το κράτος μέλος διέπει τον ΕΣυν «υπό τους ίδιους όρους», άρα πρέπει να συμφωνεί με τις διατάξεις της νομοθεσίας του κράτους μέλους που αφορούν το καταστατικό. Συνεπώς, στο σημείο αυτό υπεισέρχεται η εθνική νομοθεσία, η οποία διέπει τον ΕΣυν μέσω του καταστατικού του.

Η παράγραφος 3 μιλάει γενικότερα για τη νομοθεσία του κράτους μέλους της έδρας. Σύμφωνα με αυτή, ο ΕΣυν θα αντιμετωπίζεται ως εθνικός συνεταιρισμός όσον αφορά τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του. Πέρα, δηλαδή, από τις ειδικότερες διατάξεις του καταστατικού του ΕΣυν, η εθνική συνεταιριστική νομοθεσία θα διέπει τους ΕΣυν. Όπως ειπώθηκε παραπάνω, δεχόμαστε ότι όταν καμιά άλλη διάταξη του κανονισμού δεν μπορεί να εφαρμοστεί σε κάποια συγκεκριμένη περίπτωση, τότε οι διατάξεις του καταστατικού του ΕΣυν, που συμφωνούν με τις διατάξεις του δικαίου για τους συνεταιρισμούς του κράτους μέλους της έδρας, και η εθνική συνεταιριστική νομοθεσία έρχονται να καλύψουν το κενό.

Αν εξετάσουμε το σημείο αυτό σε αντιδιαστολή με την παράγραφο 3, τότε παρατηρούμε ότι υπάρχουν δύο περιπτώσεις. Η πρώτη είναι ότι οι δύο διατάξεις ουσιαστικά έχουν το ίδιο περιεχόμενο και συνεπώς η μία είναι περιττή. Ακόμα κι αν μία από αυτές έλειπε δεν θα άλλαζε τίποτα στο περιεχόμενο του άρθρου 4. Βέβαια το μεν σημείο 1, γ, ΙΙΙ μιλάει για τις διατάξεις του καταστατικού του ΕΣυν, που συμφωνούν με την νομοθεσία του κράτους μέλους, ενώ η παράγραφος 3 μιλάει γενικότερα για τη νομοθεσία του κράτους μέλους, αλλά θα μπορούσε να ισχυρισθεί κανείς ότι η λεπτομέρεια αυτή δεν αλλάζει την ουσία.

Η πρώτη αυτή προσέγγιση, εκτός από λανθασμένη, είναι και προβληματική, εξαιτίας μιας φράσης της παραγράφου 3. Συγκεκριμένα, η φράση «και με την επιφύλαξη των ειδικών διατάξεων του παρόντος κανονισμού» ανοίγει το δρόμο σε μια δεύτερη ερμηνεία. Σημαίνει ότι είναι δυνατόν ο κανονισμός να εξαιρεί την εφαρμογή της εθνικής νομοθεσίας σε μερικά σημεία, που θα επηρέαζαν σε άλλη περίπτωση τους ΕΣυν. Η εξαίρεση αυτή ισχύει ανεξάρτητα από το αν η ίδια εθνική νομοθεσία εφαρμόζεται στους εθνικούς συνεταιρισμούς.

Η επιφύλαξη των ειδικών διατάξεων του κανονισμού μπορεί να λειτουργήσει σαν δίκιο μαχαίρι για τους ΕΣυν. Από τη μια ο ΕΣυν μπορεί να αποφύγει την εφαρμογή δυσμενών για τους συνεταιρισμούς εθνικών κανόνων δικαίου, αν ο κανονισμός προβλέπει διαφορετικά. Αυτό φυσικά θα λειτουργήσει θετικά για τους ΕΣυν, ιδιαίτερα στην περίπτωση κάποιου κράτους μέλους το οποίο δεν ευνοεί τον συνεταιριστικό τρόπο επιχείρησης. Από την άλλη πλευρά όμως μπορεί να λειτουργήσει και αντίθετα, δηλαδή ένα κράτος μέλος για να αποθαρρύνει τη δημιουργία ΕΣυν στην επικράτειά του να υιοθετήσει ευνοϊκότερους κανόνες για τους δικούς του συνεταιρισμούς οι οποίοι δεν θα εφαρμόζο-

νται στους ΕΣυν λόγω διαφορετικών ειδικών διατάξεων του κανονισμού.

Βέβαια δεν υπάρχει αποχρών λόγος για κάποιο κράτος μέλος να δράσει μ' αυτό τον τρόπο. Η εγκατάσταση ενός ΕΣυν στο έδαφος του σημαίνει οικονομική δραστηριότητα, και μάλιστα αξιόλογη, και νέες θέσεις εργασίας για τους πολίτες του. Όπως και να έχουν τα πράγματα, είναι γεγονός ότι οι εθνικοί συνεταιρισμοί και οι ΕΣυν μπορεί να διέπονται από διαφορετικές διατάξεις, πράγμα που ίσως δημιουργήσει προβλήματα υγιούς ανταγωνισμού μεταξύ τους. Το επιχειρηματικό μέγεθος βέβαια του ΕΣυν δικαιολογεί ίσως τη διαφορά μεταχείρισης αν συγκρίνουμε έναν ΕΣυν με ένα πρωτοβάθμιο συνεταιρισμό. Τα πράγματα αλλάζουν στην περίπτωση ενός οικονομικά σφριγηλού τριτοβάθμιου συνεταιρισμού όταν αυτός ευνοείται από την εθνική νομοθεσία. Αυτά τα προβλήματα αποτελούν απλώς αντικείμενο υποθέσεων και θα μπορέσουμε να εξάγουμε συμπεράσματα μόνο όταν ο κανονισμός γίνει ισχύον δίκαιο.

3) ΤΟ ΑΡΘΡΟ 16.

Το άρθρο 16 ορίζει τις αρμοδιότητες της γενικής συνέλευσης του ΕΣυν και ως άμεση απόρροια αυτής ξεχωρίζονται η αρμοδιότητα του κανονισμού, της γενικής συνέλευσης, της νομοθεσίας του κράτους μέλους που έχει την έδρα του ο ΕΣυν και των οργάνων του ΕΣυν. Το κείμενο του άρθρου έχει ως εξής:

Άρθρο 16 (Αρμοδιότητες)

Η γενική συνέλευση αποφασίζει:

- α) για θέματα για τα οποία έχει ειδική αρμοδιότητα σύμφωνα με τον παρόντα κανονισμό,*
- β) για θέματα που δεν υπάγονται στην αποκλειστική αρμοδιότητα του οργάνου διεύθυνσης, του οργάνου εποπτείας ή του οργάνου διοίκησης δυνάμει:*
 - του παρόντος κανονισμού,*
 - της οδηγίας σχετικά με το ρόλο των εργαζομένων στον ευρωπαϊκό συνεταιρισμό,*
 - των κανόνων αναγκαστικού δικαίου της νομοθεσίας του κράτους της έδρας,*
 - ή του καταστατικού του ΕΣυν.*

Η εξέταση του άρθρου 16 είναι απαραίτητο συμπλήρωμα για την πλήρη κατανόηση του άρθρου 4. Το άρθρο 16 ρυθμίζει τις αρμοδιότητες των οργάνων του ΕΣυν, όπως αυτές ορίζονται στις διατάξεις του κανονισμού. Οι αρμοδιότητες που προβλέπονται είναι αλληλένδετες με τους κανόνες δικαίου που διέπουν τους ΕΣυν, διότι καταδεικνύει την τελική αλληλουχία των κανόνων που διέπουν τους ΕΣυν. Τα δύο άρθρα σε συνδυασμό αποτελούν τη βάση μιας ενδεχόμενης κωδικοποίησης του ευρωπαϊκού συνεταιριστικού δικαίου. Θα μπορούσαμε λοιπόν να πούμε ότι ένας ΕΣυν θα «διέπεται» από:

α) Τις διατάξεις του κανονισμού.

β) Τις διατάξεις του καταστατικού, όταν αυτό προβλέπεται ρητά από τον κανονισμό.

γ) Τις διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας που ψηφίζονται προς εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου σχετικά με τους ΕΣυν.

δ) Τις συνεταιριστικές αρχές που είναι κοινές στα κράτη μέλη, αν αυτές συμφωνούν με τη νομοθεσία του κράτους μέλους της έδρας.

ε) Τις διατάξεις του καταστατικού του ΕΣυν που συμφωνούν με τις διατάξεις της νομοθεσίας του κράτους μέλους που αφορούν το καταστατικό των εθνικών συνεταιρισμών.

στ) Τις διατάξεις της συνεταιριστικής νομοθεσίας του κράτους μέλους της έδρας με την επιφύλαξη των ειδικών διατάξεων του κανονισμού.

ζ) Τις αποφάσεις της γενικής συνέλευσης του ΕΣυν, όταν αυτή έχει ειδική εξουσιοδότηση για απόφαση από τον κανονισμό, ή δεν υπάρχει αποκλειστική αρμοδιότητα των οργάνων του ΕΣυν.

η) Τις αποφάσεις των οργάνων διοίκησης - διεύθυνσης - εποπτείας του ΕΣυν, όταν αυτά έχουν αποκλειστική αρμοδιότητα που απονέμεται, είτε από τον κανονισμό, είτε την οδηγία που τον συνοδεύει, είτε το αναγκαστικό δίκαιο του κράτους μέλους της έδρας, είτε το καταστατικό του ΕΣυν.

Ο κατάλογος αυτός είναι ικανοποιητικός, αν θεωρηθεί ως μία πρώτη προσπάθεια περιληπτικής κωδικοποίησης του κοινού συνεταιριστικού δικαίου. Για τη διαμόρφωση πλήρους κωδικοποίησης νόμων που αφορούν τους ΕΣυν είναι γεγονός ότι χρειάζεται εκτενής μελέτη. Άλλωστε η λέξη «κοινό» αναφέρεται κατά συνθήκην, διότι, τουλάχιστον στα σημεία ε, στ και η, θα υπάρχουν διαφορετικές διατάξεις που θα διέπουν τους ΕΣυν, ανάλογες με το συνεταιριστικό δίκαιο του κράτους μέλους της έδρας.

Η μόνη παρατήρηση που πρέπει να γίνει σχετικά με το άρθρο 16 αφορά τη λέξη «αποκλειστική» στο σημείο β του άρθρου. Αυτή σημαίνει ότι υπάρχουν θέματα για τα οποία η γενική συνέλευση δεν θα έχει τον τελευταίο λόγο. Είναι γεγονός ότι στις σημερινές οικονομικές συνθήκες που κυριαρχούν στην ελεύθερη αγορά, η ανάγκη να υπάρχει σύμφωνη γνώμη της γενικής συνέλευσης για κάθε ενέργεια των διευθυντικών οργάνων μιας επιχείρησης θα είχε καταστροφικές συνέπειες, διότι θα συνεπαγόταν καθυστέρηση σε αποφάσεις για κρίσιμα θέματα της επιχείρησης και ίσως κακοδιοίκηση. Άλλωστε η γενική συνέλευση έχει την ευκαιρία να κρίνει και να κατακρίνει στην ετήσια σύγκλησή της.

Η μόνη επιφύλαξη για τις αποκλειστικές αρμοδιότητες των οργάνων του ΕΣυν σχετίζεται με συγκεκριμένες διατάξεις του κανονισμού, όπου οι αρμοδιότητες είναι εκτενείς και ίσως κρύβουν κάποιους κινδύνους. Μπορούμε να αναφέρουμε, π.χ., το άρθρο 3 παράγραφος 2 (μεταφορά της έδρας του ΕΣυν), το άρθρο 11 παράγραφος 1 (απόκτηση της ιδιότητας του μέλους) και το άρθρο 17 παράγραφος 4 (έγκριση ετησίων λογαριασμών). Στα άρθρα αυτά δεν λαμβάνονται υπόψιν κάποιοι κίνδυνοι για μια μειοψηφία των μελών του ΕΣυν, για τους πιστωτές του ΕΣυν ή ακόμα και για τον ίδιο του ΕΣυν. Δεν μπορούμε να αναλύσουμε εδώ όλους αυτούς τους κινδύνους, αλλά ίσως θα έπρεπε να υπάρχει δυνατότητα διαφορετικής πρόβλεψης στο καταστατικό του ΕΣυν για τις περιπτώσεις της αποκλειστικής αρμοδιότητας των διευθυντικών οργάνων.

4) ΤΑ ΑΡΘΡΑ 11, 12 και 13

4.1 Το άρθρο 11

Το άρθρο 11 πραγματεύεται τη διαδικασία απόκτησης ιδιότητας του μέλους

του ΕΣυν. Η παράγραφος 1 προβλέπει ότι η αίτηση εισόδου στον ΕΣυν διατυπώνεται γραπτώς και η κτήση της ιδιότητας του μέλους υπόκειται στην έγκριση του οργάνου διεύθυνσης ή διοίκησης. Επίσης προβλέπει ότι το καταστατικό μπορεί να ορίζει τη δυνατότητα αποδοχής και μελών επενδυτών, μια δυνατότητα που δεν προβλέπεται από την ελληνική νομοθεσία⁹.

Στην παράγραφο 1 υπάρχει μία μεγάλη παράλειψη. Από τη διατύπωσή της συμπεραίνεται ότι η γενική συνέλευση δεν έχει καμιά αρμοδιότητα όσον αφορά την είσοδο νέων μελών. Το γεγονός αυτό μπορεί να προξενήσει προβλήματα στον ΕΣυν, διότι δεν εξασφαλίζεται ότι το όργανο διεύθυνσης ή διοίκησης θα κάνει πάντα θεμιτή χρήση του δικαιώματος που του παρέχεται στο άρθρο 11. Θα έπρεπε η απόφαση του οργάνου για αποδοχή αιτήσεων απόκτησης της ιδιότητας του μέλους να υπόκειται στην τελική έγκριση της γενικής συνέλευσης.

Επίσης, το άρθρο 11, δεν ξεκαθαρίζει το τι θα γίνει σε περίπτωση απόρριψης μιας αίτησης. Φαίνεται ότι αν το όργανο διεύθυνσης αποφασίσει ότι κάποιος αιτών δεν είναι κατάλληλος για να γίνει μέλος του ΕΣυν, αυτός δεν μπορεί να ανατρέψει την απόφαση αυτή. Πάλι θα έπρεπε ο αιτών να έχει το δικαίωμα να προσφύγει στη γενική συνέλευση και αυτή να έχει τον τελικό λόγο για το επίμαχο ζήτημα. Θα μπορούσε να υποθεθεί ότι η αρμοδιότητα της γενικής συνέλευσης να ανατρέψει την απόφαση του οργάνου διεύθυνσης τεκμαίρεται, αλλά δυστυχώς το ίδιο το άρθρο 11 ανατρέπει αυτή την υπόθεση. Προβλέπει ότι για την αποδοχή μελών επενδυτών χρειάζεται η έγκριση της γενικής συνέλευσης. Η ρητή αναφορά στην έγκριση για το συγκεκριμένο αυτό ζήτημα, μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι, αν χρειαζόταν έγκριση και για την είσοδο ενός νέου μέλους, θα γινόταν επίσης ρητή αναφορά.

Οι παρατηρήσεις αυτές συνδέονται με ό,τι αναφέρθηκε προηγουμένως σχετικά με την αποκλειστική αρμοδιότητα του οργάνου διεύθυνσης. Το άρθρο 11 απεικονίζει μια τέτοια κατάσταση, η οποία θα μπορούσε να αποβεί εις βάρος του ΕΣυν. Είναι γεγονός ότι η αλλαγή του άρθρου 11 προς την κατεύθυνση που προτάθηκε θα ήταν ωφέλιμη όσον αφορά τη σαφήνεια της διάταξης και το σκοπό που θέλει να επιτύχει ο κανονισμός.

Πρόβλημα φαίνεται ότι υπήρξε και με τα μέλη επενδυτές. Η επιτροπή για κοινωνικά ζητήματα, εργασίας και εργασιακού περιβάλλοντος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, στην πρότασή της προς το Κοινοβούλιο, είχε προτείνει τη διαγραφή του σημείου αυτού. Η πρόταση αυτή στηρίχτηκε στην άποψη ότι τα μέλη των συνεταιρισμών πρέπει να κάνουν χρήση των υπηρεσιών του και ότι η αποδοχή μελών επενδυτών προσκρούει στη φιλοσοφία της συνεταιριστικής οργάνωσης. Άρα, η είσοδος μελών επενδυτών δεν θα έπρεπε να ενθαρρύνεται.

Η Επιτροπή διατήρησε τη διάταξη περί μελών επενδυτών και έπραξε σωστά. Ο ΕΣυν ξεφεύγει από την παραδοσιακή άποψη περί συνεταιρισμών. Πρόκειται για εμπορική επιχείρηση και μάλιστα σε διακρατικό επίπεδο, η οποία χρειάζεται να προσελκύσει κεφάλαια. Συνεπώς, τα μέλη επενδυτές θα φανούν πολύ χρήσιμα στην κατεύθυνση αυτή. Δεν μπορούμε να υιοθετούμε την ίδια συμπεριφορά, ακόμα και σε ιδεολογικά ζητήματα, για επιχειρήσεις του εύρους του ΕΣυν και για πρωτοβάθμιους, π.χ., συνεταιρισμούς. Έπειτα, ο κανονισμός προ-

5) ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Το νομικό πλαίσιο που ορίζεται από την πρόταση κανονισμού θα διέπει τους ΕΣυν, όταν αυτή η πρόταση, ίδια ή με αλλαγές, ψηφιστεί από το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στο άρθρο αυτό έγινε μια ανάλυση ορισμένων διατάξεων του κανονισμού, ιδιαίτερα του άρθρου 4. Φυσικά η ανάλυση αυτή δεν είναι πλήρης, αφού δεν εξετάζει τις υπόλοιπες διατάξεις. Μπορούμε όμως να βγάλουμε κάποια χρήσιμα συμπεράσματα για το πνεύμα του κανονισμού.

Πιο συγκεκριμένα: Αν κάποιος ήθελε να κάνει ένα γενικό σχόλιο θα χαρακτήριζε το άρθρο 4 και την πρόταση κανονισμού γενικότερα, ως προϊόν πολιτικής διαπραγμάτευσης μεταξύ των κρατών μελών. Στο κείμενό του απεικονίζεται η προσπάθεια των κρατών μελών να μη γίνει η δημιουργία και η δραστηριότητα των ΕΣυν ερήμην του ελέγχου της εθνικής νομοθεσίας. Έτσι η αρμοδιότητα του καταστατικού έχει περιοριστεί, αφού αυτή υπεισέρχεται μόνο όπου αυτό προβλέπεται ρητά από τον κανονισμό. Στις άλλες περιπτώσεις ο ΕΣυν διέπεται από τον κανονισμό ή τη νομοθεσία του κράτους μέλους της έδρας, είτε αυτή έχει τη μορφή αναγκαστικού ή ενδοτικού δικαίου.

Αντίθετα, η πρόταση που υπεβλήθη από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο όσον αφορά το κείμενο του άρθρου 4 ήταν καλύτερη και από πλευράς διατύπωσης αλλά και ουσιαστικού περιεχομένου. Αν γινόταν δεκτή θα παρουσίαζε μια πολύ καλή λύση. Η Επιτροπή όμως δεν αποδέχτηκε την πρόταση, ίσως γιατί θεώρησε ότι δε θα γινόταν ποτέ αποδεκτή από τα κράτη μέλη. Η προσθήκη όμως της δυνατότητας επεξεργασίας ενός κοινού συνεταιριστικού δικαίου για τα κράτη μέλη ανοίγει νέους δρόμους στους ΕΣυν. Το άρθρο 4 λοιπόν, έστω και με αυτές τις ατέλειες, είναι ένα κατάλληλο μέσο για την ανάπτυξη των ΕΣυν, ιδιαίτερα σε χώρες, όπως η Ελλάδα, όπου κυριαρχεί η πολυνομία και ο κρατικός έλεγχος στους συνεταιρισμούς, παράγοντες που κάθε άλλο παρά ευνοούν την οικονομική τους ανάπτυξη και επιτυχία.

Όσον αφορά το άρθρο 16, αυτό συμπληρώνει λειτουργικά το άρθρο 4. Συγκεκριμενοποιεί την αρμοδιότητα της γενικής συνέλευσης και μαζί της τις αρμοδιότητες των οργάνων διοίκησης, διεύθυνσης και εποπτείας των ΕΣυν, οι οποίες περιγράφονται λεπτομερώς σε επόμενα άρθρα του κανονισμού. Πάντως, η γενική συνέλευση, όπως και το καταστατικό, δεν ενδύεται τις εκτεταμένες αρμοδιότητες, που, κατά τη γνώμη μας, θα έπρεπε να έχει και δεν αποτελεί τον τελικό ρυθμιστή κάποιων ζητημάτων που έχουν σημασία για τον ΕΣυν.

Κάποια τέτοια ζητήματα περιγράφηκαν στο σχόλιο για τα άρθρα 11, 12 και 13, που ασχολούνται με την εγγραφή, αποχώρηση/διαγραφή και περιουσιακά δικαιώματα σε περίπτωση αποχώρησης/διαγραφής των μελών του ΕΣυν. Η γενική συνέλευση δεν μπορεί να αποφασίσει για τα σοβαρά θέματα της αποδοχής νέων μελών και διαγραφή μελών που παραβίασαν τις υποχρεώσεις που περιγράφονται στο καταστατικό. Τέλος, το καταστατικό και μαζί του η γενική συνέλευση, δεν μπορεί να διαλέξει εναλλακτική λύση σχετικά με τα περιουσιακά δικαιώματα των αποχωρούντων μελών από αυτή που προβλέπει ο κανονισμός.

Αυτά είναι μερικά από τα νομικά και πραγματικά προβλήματα που παρουσιάζει ο κανονισμός. Αυτό δεν σημαίνει ότι ο κανονισμός δεν αποτελεί ένα πολύ σημαντικό βήμα προς τα εμπρός. Απλά παρουσιάζει τα γνωστά προβλήματα

που παρουσιάζουν όλα τα κείμενα τα οποία αποτελούν προϊόν πολιτικής διαπραγμάτευσης και συμβιβασμού και βέβαια δεν έχουν ακόμα εφαρμοστεί στην πράξη. Μπορούμε να υποθέσουμε με ασφάλεια ότι, όταν ο κανονισμός γίνει δεσμευτικό δίκαιο και αρχίσει να γίνεται χρήση του από τους συνεταιρισμούς των κρατών μελών, θα διαφανούν και τα λειτουργικά προβλήματά του, τα οποία, λογικά, θα διορθωθούν με μεταγενέστερες διατάξεις του κοινοτικού δικαίου.

Υποσημειώσεις:

1. ΕΕ αριθ. C 236, 31.8.93, σ. 17.

2. Η πρόταση κανονισμού για το καταστατικό του ΕΣυν αποτελεί μέρος ενός «πακέτου» προτάσεων κανονισμών που αφορούν, εκτός από το καταστατικό του ΕΣυν, τα καταστατικά της Ευρωπαϊκής Εταιρείας, του Ευρωπαϊκού Σωματίου και της Ευρωπαϊκής Ένωσης Κοινωνικής Αλληλεγγύης (αλληλοασφαλιστικά ταμεία). Οι ίσοι όροι ανταγωνισμού που αναφέρονται στον πρόλογο αφορούν αυτή τη συνύπαρξη διαφορετικών και ανταγωνιστικών επιχειρήσεων στην εσωτερική αγορά, ιδιαίτερα όσον αφορά την Ευρωπαϊκή Εταιρεία και τον ΕΣυν. Το αν οι προτάσεις έπρεπε να αποτελούν ενιαίο πακέτο και να ακολουθούν κοινή μοίρα είναι ένα άλλο ζήτημα που δεν μπορούμε να εξετάσουμε εδώ.

3. Βλ. π.χ., ΕΕ αριθ. C 128, 16.5.83, σ. 51, όπου ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σχετικά με τους συνεταιρισμούς στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα.

4. Βλ., π.χ., Ε. Σινίκη, «Το Σχέδιο Καταστατικού για τον Ευρωπαϊκό Συνεταιρισμό», Συνεταιριστική Πορεία, Τεύχος 38, σ. 115–134 και Τ. Νικολόπουλου, «Το Σχέδιο Καταστατικού του Ευρωπαϊκού Συνεταιρισμού», Συνεταιριστική Πορεία, Τεύχος 43.

5. Για λόγους ευκολίας θα χρησιμοποιούμε τον όρο «κανονισμός» εννοώντας την πρόταση κανονισμού. Θα τονιστεί πάντως ακόμα μια φορά ότι δεν πρόκειται για δεσμευτικό δίκαιο παρά μόνο για σχέδιο που εκκρεμεί στο Συμβούλιο.

6. Με την έκφραση «κράτος μέλος της έδρας» εννοείται το κράτος μέλος στο οποίο ο ΕΣυν έχει την έδρα του και την κεντρική του διοίκηση (άρθρο 2).

7. Θεωρούμε ότι ο όρος που περιέχεται στο αγγλικό κείμενο (*aligned with European Company*) καταδεικνύει καλύτερα τη φιλοσοφία που διαπνέει το συγκεκριμένο κείμενο.

8. ΕΕ αριθ. C 99 της 21.4.1992, σ. 17.

9. Βλ. Ε. Σινίκη, «Το Σχέδιο Καταστατικού για το Ευρωπαϊκό Συνεταιρισμό», Συνεταιριστική Πορεία Τεύχος 38, σ. 120.

10. Το ίδιο δεν θα ισχύει για το μέλος που διαγράφεται, διότι χάνει την ιδιότητα του μέλους επειδή παραβίασε τις υποχρεώσεις του. Για να προστατευτούν τα μέλη από αυθαίρετες διαγραφές, θα μπορούσαν να ζητήσουν εξέταση της περίπτωσης τους από τη γενική συνέλευση, η οποία θα έχει τον τελικό λόγο.

11. Λόγου χάρη, το άρθρο 15, παράγραφος 7, σημείο 2 προβλέπει τη δυνατότητα των μελών που ψήφισαν εναντίον της αύξησης κεφαλαίου του ΕΣυν να αποχωρήσουν με επιστροφή των μερίδων τους σύμφωνα με τη διαδικασία του άρθρου 13.

BE YOU, BE COOPER!

NEO ULTRA 25

TAR: 1,0 mgr, NICOTINE: 0,1 mgr

SYNEDIA S.A.

Το Υπουργείο Υγείας προειδοποιεί:

ΤΟ ΚΑΠΝΙΣΜΑ ΒΛΑΠΤΕΙ ΣΟΒΑΡΑ ΤΗΝ ΥΓΕΙΑ

Η ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΔΥΝΑΜΗ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΚΑΠΝΑ.

Η Σ.Ε.Κ.Ε. αποτελεί τη συνεταιριστική επιχείρηση των Ελλήνων καπνοπαραγωγών στην επεξεργασία και στις εξαγωγές του καπνού.

Οικονομικά ισχυρή και επιχειρηματικά δραστήρια, η Σ.Ε.Κ.Ε. διαθέτει σύγχρονες εγκαταστάσεις για 22.000 τόνους καπνού, κυρίως στη Θεσσαλονίκη, στην Καβάλα και στην Ξάνθη.

Αξιοποιώντας τη γνώση και τη δύναμη της συνεργασίας, λειτουργεί ανταγωνιστικά και με επιτυχία στις συνθήκες του ισχυρού παγκόσμιου ανταγωνισμού στην αγορά του καπνού.

Με την απασχόληση 1.500 ατόμων στην περίοδο επεξεργασίας του καπνού, η Σ.Ε.Κ.Ε. αποτελεί σημαντικό στήριγμα για τα εισοδήματα των καπνοπαραγωγικών περιοχών.

Επί μισό αιώνα και σε δύσκολους καιρούς, η Σ.Ε.Κ.Ε. στήριξε και στηρίζει την ελληνική καπνοπαραγωγή.

Σ.Ε.Κ.Ε. ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΑΠΝΟΠΑΡΑΓΩΓΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΚΕΝΤΡΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ: ΜΙΚΡΑΣ ΑΣΙΑΣ 1, ΕΥΟΣΜΟΣ ΘΕΣ/ΝΙΚΗ ΤΗΛ.: (031) 60.93.00
ΥΠΟΚ/ΜΑ ΑΘΗΝΩΝ: ΕΛ.ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ 6, 106 71 ΑΘΗΝΑ ΤΗΛ.: 36.29.273

PRIMA

γεύση
στη ζωή!

ΕΛΑΙΟΥΡΓΙΚΗ
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΥΝΤΗΡΗΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ
ΕΛΛΗΝΟΚΟΜΜΗ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ

Εισηγητική έκθεση για τη Δήλωση της Διεθνούς Συνεταιριστικής Ένωσης σχετικά με τη Συνεταιριστική Ταυτότητα

Του Ian McPherson

(Συνέχεια από το προηγούμενο και τέλος)

ΣΤΟ ΚΑΤΩΦΛΙ ΤΟΥ ΕΙΚΟΣΤΟΥ-ΠΡΩΤΟΥ ΑΙΩΝΑ:
ΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ ΧΘΕΣ, ΣΗΜΕΡΑ ΚΑΙ ΑΥΡΙΟ

Σχεδόν σε κάθε χώρα του κόσμου οι άνθρωποι έχουν αντλήσει ωφέλειες από τους συνεταιρισμούς. Αυτό το έχουν επιτύχει με κάθε είδους κυβέρνηση, σε κάθε είδους οικονομία και εν μέσω όλων των ειδών των διαίρεσεων (φύλου, φυλής, θρησκείας, πολιτικών πεποιθήσεων και πολιτιστικών βιωμάτων) που κατηγοροποιούν τους ανθρώπους.

Είναι χαρακτηριστικό ότι είναι λίγοι οι περιορισμοί, ως προς το τι μπορούν να κατορθώσουν οι άνθρωποι, όταν συνεργάζονται με σκοπό το αμοιβαίο όφελος. Αυτή την απλή αλήθεια την αποδεικνύουν τα επιτεύγματα της διεθνούς συνεταιριστικής κίνησης. Η σημερινή δύναμη των συνεταιρισμών σε όλο τον κόσμο προσφέρει πρόσθετη επιβεβαίωση. Οι μελλοντικές ανάγκες της ανθρώπινης οικογένειας επιζητούν την επαναβεβαίωσή της.

Συνεργασία μεταξύ των Ανθρώπων - Δέκατος-ένατος Αιώνας

Οι άνθρωποι σχημάτισαν τις πρώτες βιώσιμες, οργανωμένες συνεταιριστικές παραδόσεις στην Ευρώπη κατά τη διάρκεια της ταραχώδους δεκαετίας του 1840, όταν η βιομηχανική και αστική αλλαγή μετασχημάτιζε ριζικά τον τρόπο ζωής των ανθρώπων. Στις βιομηχανικές πόλεις, τους ανθρώπους απασχολούσε η κοινωνική τους απώθηση σε φτωχογειτονιές, που σήμαιναν συνθήκες ζωής που δεν έμοιαζαν με οποιεσδήποτε είχαν βιώσει οι προηγούμενες γενεές. Οι εργάτες απομακρύνονταν από την εργασία τους, η οικογενειακή ζωή διαλυόταν και οι στοιχειώδεις ανάγκες της ζωής - τροφή, κατοικία, αποταμίευση, εργασία - ήταν συνεχώς σε αβεβαιότητα. Αρχικά, ελάχιστοι μπορούσαν να διακρίνουν πώς οι συνεταιρισμοί θα μπορούσαν να βελτιώσουν αυτές τις αξιοθρήνητες συνθήκες. Όμως, πριν από το τέλος του αιώνα, εκατοντάδες χιλιάδες είχαν χρησιμοποιήσει τις δυνατότητές που προσφέρουν οι συνεταιρισμοί.

Το 1844, μια ομάδα από εργάτες στην πόλη Ροτσντέιλ οργάνωσαν έναν καταναλωτικό συνεταιρισμό για να προμηθεύουν "αγνά προϊόντα" σε "σωστές

κε στο Ηνωμένο Βασίλειο το 1883, υπήρξε ιδιαίτερα αξιοσημείωτη. Προώθησε τα αιτήματα της χειραφέτησης των γυναικών καθώς και την αυτοβοήθεια των φτωχών, με μεγάλη αφοσίωση και πολύ ενθουσιασμό. Κατά πολλούς τρόπους υπήρξε η συνείδηση της εθνικής συνεταιριστικής κίνησης, η ισχυρότερη πρώιμη εκδήλωση της ευθύνης των συνεταιριστών να "φροντίζουν για τους άλλους". Αποτέλεσε μια κατεύθυνση συνεργασίας, που μεταφέρθηκε στη διεθνή συνεταιριστική κίνηση από τη Διεθνή Συνεταιριστική Συντεχνία Γυναικών, που ιδρύθηκε το 1921.

Ετσι, με την ανατολή του 20ού αιώνα, η συνεταιριστική κίνηση ανθούσε σε πολλές χώρες. Διέθετε μια δεσμευτική, διακριτή συνεταιριστική φιλοσοφία, που στήριζε πέντε κύριες συνεταιριστικές κατευθύνσεις. Οι κατευθύνσεις αυτές, στη συνέχεια, προμήθευσαν μια ποικιλία τρόπων καλύτερης αντιμετώπισης της οργάνωσης της κίνησης - από τις οπτικές γωνίες του καταναλωτή, του βιομηχανικού εργάτη, του αποταμιευτή/πιστούχου, του παραγωγού πρωτογενών προϊόντων και του προμηθευτή υπηρεσιών.

Λόγω της ποικιλομορφίας της, η συνεταιριστική κίνηση ήταν περισσότερο περίπλοκη από άλλες ιδεολογίες, όπως π.χ. εκείνες που στηρίζουν τις σχέσεις στην κοινωνία κυρίως στις ανάγκες του κεφαλαίου ή στην αξία της εργασίας. Γι' αυτό το λόγο δεν ήταν μια κίνηση που μπορούσε εύκολα να είναι ενιαία. Ήταν μια κίνηση της οποίας το απλό μήνυμα δεν ήταν πάντοτε εύκολο να κατανοηθεί.

Πράγματι, μια από τις προκλήσεις που προφανώς πήγαζε από την εμφάνιση αυτών των διαφορετικών κατευθύνσεων, ήταν ο τρόπος με τον οποίο αυτές θα μπορούσαν με τον πιο αποτελεσματικό τρόπο να συνενωθούν. Αυτή την μακροχρόνια πρόκληση ανέλαβε η Διεθνής Συνεταιριστική Ένωση όταν ιδρύθηκε το 1895 και κατά κάποιον τρόπο ακόμη την επιδιώκει καθώς αρχίζει ένας άλλος αιώνας.

Ωστόσο, πολύ μεγαλύτερη σημασία έχει το γεγονός ότι αυτές οι πέντε κατευθύνσεις πρόσφεραν πληθώρα τρόπων με τους οποίους ένας μεγάλος αριθμός ανθρώπων μπορεί να χρησιμοποιεί τις συνεταιριστικές οργανώσεις προς όφελός τους. Εδειξαν ότι όταν ένα είδος συνεταιρισμών αντιμετωπίζει δυσκολίες, άλλα είδη μπορεί να έχουν μεγάλη επιτυχία. Ετσι, στην πραγματικότητα, η ποικιλία χρησιμοποίησης και τρόπων χειρισμού των υποσχέσεων τους αποτέλεσαν εγγενή πλεονεκτήματα της συνεταιριστικής κίνησης. Αυτά τα πλεονεκτήματα, σε συνδυασμό με παραδείγματα εξαιρετικής επιτυχίας και πλούσιας πνευματικής παράδοσης, αποτελούν κληρονομιά την οποία οι σημερινοί συνεταιριστές χρεωστούν στους προπάτορές τους του 19ου αιώνα.

Συνεργασία μεταξύ των Ανθρώπων - Ο Εικοστός Αιώνας

Παρά την ύπαρξη ορισμένων περιπτώσεων οπισθοδρόμησης και πολλών συνεχών προκλήσεων, η συνεταιριστική κίνηση επέδειξε άνθηση ανά τον κόσμο κατά τη διάρκεια του 20ού αιώνα. Στην πραγματικότητα, η ανάπτυξη είναι τόσο εντυπωσιακή ώστε ολίγοι συνεταιριστές είναι ενήμεροι της έκτασης, της περιπλοκότητας και της ζωτικότητάς της. Σχεδόν κάθε χώρα στον κόσμο έχει συνεταιριστικές οργανώσεις. Επιπλέον, οι άνθρωποι υπήρξαν απί-

στευτα ευρηματικοί, ως προς την ποικιλία των συνεταιρισμών που ίδρυσαν, σε σημείο ώστε οι συνεταιρισμοί να εξυπηρετούν κάθε ανθρώπινη ανάγκη από την κούνια μέχρι τον τάφο.

Ένα μεγάλο μέρος της ανάπτυξης κατά το πρώτο μέρος του αιώνα, κατέστη δυνατό διότι η κίνηση είχε σημαντική πείρα σχετικά με την προώθηση της ανάπτυξης της. Σε διεθνές επίπεδο, η Διεθνής Συνεταιριστική Ένωση αποτέλεσε ένα βήμα για την ανταλλαγή ιδεών, την προώθηση υφιστάμενων και νέων συνεταιρισμών και την έναρξη διεθνούς συνεταιριστικού εμπορίου. Σε εθνικό επίπεδο, πολλές συνεταιριστικές κινήσεις στήριξαν εκτεταμένα εκπαιδευτικά προγράμματα, με τη δημοσίευση εφημερίδων, φυλλαδίων, περιοδικών και βιβλίων. Πρωτοπόρησαν στην εκπαίδευση των ενηλίκων και στη δια-βίου μάθηση. Ορισμένες μάλιστα ίδρυσαν συνεταιριστικά κολλέγια για την εκπαίδευση των συνεταιριστικών υπαλλήλων και της αιρετής ηγεσίας. Μερικές συνεταιριστικές κινήσεις χρηματοδότησαν την παραγωγή κινηματογραφικών ταινιών, ενώ άλλες διαφήμισαν τον εαυτό τους και τον συνεργατισμό γενικότερα, μέσω του ραδιοφώνου, αφού το μέσο αυτό είχε μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα. Στην πορεία αυτή προσείλκυσαν την υποστήριξη πολλών συγγενών οργανώσεων, μεταξύ των οποίων γεωργικές οργανώσεις, εκκλησίες, οργανώσεις γυναικών και εργατικά συνδικάτα. Κάποιες συνδέθηκαν στενά με πολιτικά κόμματα.

Αποτέλεσμα ήταν ότι, σε όλες σχεδόν τις δημοκρατικές βιομηχανικές χώρες της Ευρώπης, οι συνεταιρισμοί έκαναν αξιοσημείωτη πρόοδο. Υπήρξαν, βεβαίως, και προβλήματα κατά την εξέλιξη του αιώνα, όπως κατάληψη των συνεταιριστικών κινήσεων ορισμένων χωρών από κομμουνιστικές κυβερνήσεις, ατυχίες κατά τη διάρκεια της μεγάλης οικονομικής κρίσης, διάλυση συνεταιρισμών από φασιστικά καθεστώτα και έντονος ανταγωνισμός από τις πολυεθνικές επιχειρήσεις, ιδιαίτερα μετά το 1945. Αλλά όλα αυτά ξεπεράστηκαν με το παραπάνω από την αξιοσημείωτη ανάπτυξη που πέτυχαν όλα τα είδη των συνεταιρισμών. Τα επιτεύγματά τους σηματοδεύτηκαν από τα μεγάλα συνεταιριστικά κτίρια που κατασκεύασαν, τα εντυπωσιακά μερίδια αγοράς που επέτυχαν, και την επιρροή που άσκησαν στα πλαίσια της Διεθνούς Συνεταιριστικής Ένωσης.

Οι συνεταιριστικές κινήσεις εκτός Ευρώπης, όμως, πραγματοποίησαν τελικά ακόμη περισσότερο εντυπωσιακή πρόοδο. Αρκετές από αυτές ξεκίνησαν κατά κύριο λόγο από Ευρωπαίους μετανάστες, γυναίκες και άνδρες, που έφεραν μαζί τους μια βαθιά κατανόηση των δυνατοτήτων της συνεταιριστικής δράσης. Ιδιαίτερα εκείνοι που εγκαταστάθηκαν στα σύνορα της Βόρειας και της Νότιας Αμερικής, καθώς και στην Αυστραλία και σε τμήματα της Αφρικής, αγκάλιασαν τους συνεταιρισμούς ως αποδοτικούς τρόπους αλληλοβοήθειας για τη μεγιστοποίηση της επιρροής τους στις διεθνείς αγορές. Πραγματικά, μερικοί από τους μεγαλύτερους συνεταιρισμούς κατά τα τέλη του 20ού αιώνα, είχαν τις ρίζες τους στην εμπειρία των αποίκων.

Πιο συνηθισμένο, όμως, ήταν το ξεκίνημα οργανωμένων συνεταιριστικών κινήσεων εκτός Ευρώπης από άμεσες ενέργειες των ιμπεριαλιστικών και αποικιακών κυβερνήσεων. Τέτοιες ιμπεριαλιστικές δυνάμεις, όπως το Ηνωμένο Βασίλειο, η Γαλλία και η Γερμανία, ενθάρρυναν, γενικά, τη δημιουργία συνεται-

ρισμών για πολλούς λόγους. Σε μερικές περιπτώσεις, ήθελαν να αναπτύξουν τις αποικιακές οικονομίες, ειδικά για την εξαγωγή βασικών προϊόντων, όπως ζάχαρη, τσάι, κακάο και σιτηρά. Αυτό ήταν πιο εύκολο να επιτευχθεί με τη δημιουργία συνεταιρισμών εμπορίας. Σε άλλες περιπτώσεις ήθελαν να υποσκάψουν τη δύναμη των τοκογλύφων, ειδικά μεταξύ των αγροτών, που επιδίωκαν να παράγουν προϊόντα προς πώληση στην τοπική αγορά ή στο εξωτερικό. Σε άλλες πάλι περιπτώσεις, ανταποκρίνονταν σε δημοσίους υπαλλήλους και ιεραποστόλους, οι οποίοι προωθούσαν τους συνεταιρισμούς ως ιδανικούς τρόπους ενθάρρυνσης των δημοκρατικών πρακτικών.

Οποιοδήποτε και αν ήταν οι λόγοι, οι περισσότερες Ευρωπαϊκές ιμπεριαλιστικές δυνάμεις ενθάρρυναν την ανάπτυξη των συνεταιρισμών. Σε πάρα πολλές περιπτώσεις, όμως, υποβοήθησαν συνεταιριστικές κινήσεις που οργανώνονταν "εκ των άνω", με σκοπό την αντιμετώπιση κυβερνητικών ή επιχειρηματικών αναγκών. Αποτέλεσμα υπήρξε μια κληρονομιά πατερναλιστικής κυβερνητικής εμπλοκής σε συνεταιρισμούς σε πολλά μέρη του κόσμου. Αυτή είναι μια κληρονομιά που εξακολουθεί να αποτελεί πρόβλημα σε μερικά μέρη του κόσμου.

Ασφαλώς, οι συνεταιρισμοί σε χώρες εκτός Ευρώπης δεν πρέπει να θεωρούνται ως απλές προεκτάσεις των Ευρωπαϊκών συνεταιριστικών κινήσεων. Οι συνεταιρισμοί τελικά επιβιώνουν επειδή εξυπηρετούν αποδοτικά οικονομικές ανάγκες και επειδή οι άνθρωποι τους στηρίζουν για τους δικούς τους λόγους. Εξάλλου, οι συνεταιρισμοί διαθέτουν τη θαυμαστή ικανότητα να αφομοιώνονται σε εντελώς διαφορετικά πολιτιστικά περιβάλλοντα, να ανταποκρίνονται σε πολύ διαφορετικές επιδιώξεις και να αναπτύσσονται σε μεγάλης ποικιλίας συνθήκες. Έτσι, μολονότι μερικοί συνεταιρισμοί σε αναπτυσσόμενες χώρες ξεκίνησαν από ιμπεριαλιστικές κυβερνήσεις, αναπτύχθηκαν μόνο όταν ο ντόπιος πληθυσμός ή οι λαοί των αποικιών τους ενέταξαν στις παραδόσεις τους.

Επιπλέον, οι συνεταιρισμοί θα μπορούσαν συχνά να θεωρηθούν ως σύγχρονες νομικές μορφές των αυθόρμητων συνεταιριστικών δραστηριοτήτων που ανευρίσκονται ουσιαστικά σε όλους τους λαούς. Στην πράξη, ουσιαστικά όλοι οι λαοί ανά τον κόσμο, διαμέσου της οικογένειας, της κάστας ή της πολιτιστικής ομάδας, έχουν ενστικτωδώς εφαρμόσει την αλληλοβοήθεια.

Δεν προκαλεί έκπληξη, συνεπώς, το γεγονός ότι πολλές από τις κυβερνήσεις νότιων χωρών, μετά την αποκοπή τους από τις Ευρωπαϊκές αυτοκρατορίες, ενθάρρυναν την περαιτέρω ανάπτυξη των συνεταιρισμών για τους δικούς τους λόγους και με τους δικούς τους τρόπους. Μερικοί από τους πιο επιφανείς ηγέτες της ανεξαρτησίας των χωρών τους, όπως ο Νεχρού και ο Κενυάτα, ήταν ένθερμοι υποστηρικτές των συνεταιρισμών. Πολλές από τις πρώην αποικίες, που αναδύθηκαν ως υπερήφανα, ανεξάρτητα κράτη μετά το 1945, όπως η Ινδία, η Σρι-Λάνκα και η Κένυα, ήταν σε θέση να στηρίξουν ισχυρές συνεταιριστικές κινήσεις. Η Ινδική κίνηση ιδιαίτερα, αναδείχθηκε ως μία από τις μεγαλύτερες, τις πιο δυναμικές και τις πιο πολυσύνθετες στον κόσμο.

Στην πορεία του 20ού αιώνα, επίσης, πολλές άλλες χώρες υιοθέτησαν τις συνεταιριστικές μορφές οργάνωσης καθώς προχωρούσαν στην εκβιομηχάνιση και στην πληρέστερη ένταξή τους στις διεθνείς αγορές. Πουθενά αλλού αυτή η τάση δεν ήταν περισσότερο προφανής όσο στην Ασία. Οι συνεταιρισμοί απο-

τέλεσαν ιδιαίτερα σημαντικούς συντελεστές της οικονομικής ανάπτυξης της Ιαπωνίας μετά το 1945, όταν αποτέλεσαν κεντρικούς φορείς στην αναδιοργάνωση της γεωργίας και της αλιείας καθώς και του λιανικού εμπορίου. Σε άλλες περιοχές της Ασίας, επίσης, όπως στην Κορέα και στην Ινδονησία, πιστωτικοί, γεωργικοί και εργατικοί συνεταιρισμοί σημείωσαν σημαντική πρόοδο.

Όπως είναι εύλογο, με την εμφάνισή τους οι Ασιατικοί συνεταιρισμοί ήταν αρκετά διαφορετικοί από τους αντίστοιχους της Ευρώπης. Χωρίς εξαίρεση, στηρίχθηκαν στις δικές τους πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές εμπειρίες, θρησκευτικές πεποιθήσεις και κοινωνική σκέψη. Βαθείς Ασιάτες συνεταιριστικοί διανοητές εμφανίσθηκαν, ισάξιοι των Ευρωπαίων πρωτεργατών του προηγούμενου αιώνα. Οι Ασιάτες συνεταιριστές, με τη δική τους ευέλικτη θεώρηση των οργανωτικών δομών και της σύνδεσης με την κοινότητα, διαμόρφωσαν τα δικά τους είδη συνεταιρισμών.

Πολλοί από τους Ασιατικούς συνεταιρισμούς σημείωσαν επίσης επιτυχία. Πραγματικά, η επέκτασή τους κατά τη διάρκεια του τελευταίου μισού του εικοστού αιώνα μπορεί να συγκριθεί με την επέκταση στην Ευρώπη κατά το τέλος του 19ου και τις αρχές του 20ού αιώνα. Με την έναρξη του 21ου αιώνα, μερικοί από τους πιο επιτυχημένους και δυναμικούς συνεταιρισμούς βρίσκονται στην Ασία, την περιοχή του κόσμου που υπόσχεται να είναι το πιο δυναμικό τμήμα του κόσμου στον αιώνα που αρχίζει.

Κατά τον ίδιο τρόπο, στη Λατινική Αμερική η συνεταιριστική κίνηση, παρά την μέτρια παρουσία κατά τον 19ο αιώνα, επεκτάθηκε σταθερά. Η κίνηση αυτή στηρίζεται επίσης στις εντόπιες παραδόσεις της αυθόρμητης συνεργασίας. Και αυτή επίσης διαμορφώθηκε από την επιθυμία να γίνει η εμπορία των γεωργικών και αλιευτικών προϊόντων όσο το δυνατόν πιο αποδοτική και, ακόμη, εμπειριέχει έναν κοινωνικό προβληματισμό σχετικά με τη βελτίωση του πλήθους των απλών ανθρώπων.

Κατά τα τέλη του 20ού αιώνα συνεταιρισμοί ανευρίσκονται στα περισσότερα μέρη της Λατινικής Αμερικής, όπως στους λόφους του Περού, στα περίχωρα του Σάο Πάολο, στα παραλιακά χωριά της Κολομβίας, στις αγροτικές περιοχές του Μεξικού και στις πεδιάδες της Αργεντινής. Ισχυροί γεωργικοί συνεταιρισμοί έχουν αναπτυχθεί στις περισσότερες χώρες της Λατινικής Αμερικής, όπως πιστωτικοί συνεταιρισμοί που έχουν ιδρυθεί στη Βραζιλία και στην Αργεντινή. Καταναλωτικοί συνεταιρισμοί έχουν αναπτυχθεί σε αρκετές χώρες της Λατινικής Αμερικής, όπου έχουν ιδρυθεί και μερικοί από τους μεγαλύτερους υγειονομικούς συνεταιρισμούς του κόσμου.

Κατά τη διάρκεια του 20ού αιώνα, λοιπόν, η συνεταιριστική κίνηση γνώρισε σημαντικές επιτυχίες. Οι πέντε κατευθύνσεις που ξεκίνησαν από τον προηγούμενο αιώνα έχουν επεκταθεί σε ολόκληρο τον κόσμο. Οι άνθρωποι, σε εντελώς διαφορετικές συνθήκες, έχουν βρει άπειρους λόγους για την οργάνωση συνεταιρισμών. Έχουν μάθει πώς να τους διοικούν αποδοτικά εν μέσω όλων των ειδών πολιτικών και οικονομικών συστημάτων. Σε πολυάριθμες περιπτώσεις έχουν επιδείξει αξιοθαύμαστη επιχειρηματική ικανότητα, προσαρμοζόμενοι σε μεταβαλλόμενες συνθήκες, εκμεταλλευόμενοι νέες ευκαιρίες και διαφοροποιώντας τις επιχειρηματικές δραστηριότητες. Η εμπειρία από τον αιώνα αυτόν

έχει δείξει ότι είναι λίγοι οι γεωγραφικοί, κοινωνικοί και οικονομικοί περιορισμοί, που μπορούν να εμποδίσουν την επέκταση των οργανωμένων συνεταιρισμών, όταν οι άνθρωποι έχουν αντιληφθεί τις δυνατότητές τους.

Συνεταιρισμοί Παντού - Οι Ρίζες τους

Η στατιστική και οι τάσεις δεν αποτελούν τους καλύτερους τρόπους για να κατανοήσουμε τους συνεταιρισμούς. Η βαθύτερη έννοιά τους αποκαλύπτεται όταν εξετάζονται στα πλαίσια της ζωής των ανθρώπων. Αυτή η έννοια μπορεί ουσιαστικά να βρεθεί σε κάθε περιοχή του κόσμου.

Στην Ιαπωνία τα μωρά γεννιούνται σε συνεταιριστικά μαιευτήρια. Στην Κολομβία, τα παιδιά μαθαίνουν για τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές σε ειδικά σχολεία που ανήκουν σε γεωργικό συνεταιρισμό. Στη Σουηδία, οικογένειες ζουν σε κατοικίες οικοδομικών συνεταιρισμών. Στο Dortmund της Γερμανίας, οι κάτοικοι μπορούν να κάνουν τις προμήθειές τους από συνεταιριστικά καταστήματα, σε μια από τις πιο εντυπωσιακές αλυσίδες καταστημάτων στην Ευρώπη. Στο Νέο Δελχί, οι καταναλωτές αγοράζουν γάλα από μηχανές που ανήκουν σε έναν ισχυρό γαλακτοκομικό συνεταιρισμό αγροτισσών. Στη Μεγάλη Βρετανία, οι καταναλωτές μπορούν να ασφαλιστούν στην CIS, μια από τις μεγαλύτερες ασφαλιστικές εταιρείες της χώρας, η οποία ανήκει στην Συνεταιριστική Χονδρεμπορική Οργάνωση (CWS). Οι κάτοικοι του Cape Dorset, μια κοινότητα Ινουιτών στην Καναδική αρκτική ζώνη, αντλούν το μεγαλύτερο μέρος του εισοδήματός τους από τα χειροτεχνήματα που πωλούν μέσω του συνεταιρισμού τους. Οι εργάτες του Mondragon της Ισπανίας οργανώνουν το μεγαλύτερο μέρος της ζωής τους γύρω από μια σειρά διασυνδεδεμένων συνεταιρισμών, που περιλαμβάνουν ένα ευρύ φάσμα οικονομικών δραστηριοτήτων. Στην Belize, οι αλιείς πωλούν τα αλιευτικά τους προϊόντα μέσω ενός ισχυρού και επιτυχημένου συνεταιρισμού. Οι αγροτικές οικογένειες των Great Plains των ΗΠΑ εξασφαλίζουν ηλεκτρική ενέργεια από συνεταιρισμούς παραγωγής ηλεκτρισμού. Όταν οι αντιπρόσωποι των πιστωτικών συνεταιρισμών της Σρι-Λάνκα έχουν την ετήσια γενική συνέλευσή τους χρειάζονται ένα γήπεδο χωρητικότητας 100.000 ατόμων. Στο Portage των Prairie της Μανιτόμπα του Καναδά, τα μέλη δέχονται τις τελευταίες ευλογίες διαμέσου του δικού τους συνεταιρισμού κηδείων.

Ο κατάλογος είναι ατελείωτος: Οι συνεταιριστές σε ολόκληρο τον πλανήτη έχουν βρει εκατοντάδες λόγους για να συστήσουν συνεταιρισμούς. Θα βρουν πολλούς άλλους λόγους για να κάνουν το ίδιο στον ερχόμενο αιώνα.

Η Πορεία προς τα Εμπρός - Μερικοί Κίνδυνοι

Ομως, καθώς ο 21ος αιώνας ανατέλλει, η διεθνής συνεταιριστική κίνηση βρίσκεται αντιμέτωπη με μερικές από τις πιο δύσκολες προκλήσεις της ιστορίας της. Δύο από τις πιο δύσκολες προκλήσεις πηγάζουν από τις αλλαγές που μετασχηματίζουν τις καπιταλιστικές επιχειρήσεις και αλλάζουν τους ρόλους των κυβερνήσεων σε όλα τα επίπεδα.

Το τελευταίο τέταρτο του 20ού αιώνα υπήρξε μάρτυρας μιας εκτεταμένης αναδιάρθρωσης της διεθνούς οικονομίας, ένα χαρακτηριστικό της οποίας ήταν ο τρόπος με τον οποίο οι καπιταλιστικές επιχειρήσεις μπορούσαν να κινηθούν ανά τον κόσμο. Πολλές καπιταλιστικές επιχειρήσεις έδειξαν αυτή την ικανότητα κατά το παρελθόν, αλλά ποτέ στο παρελθόν δεν μπορούσαν τόσο πολλές να μεταφέρουν πόρους τόσο μακριά, τόσο γρήγορα και τόσο ελεύθερα. Στην πραγματικότητα, ενθαρρυνόμενες από τις κυβερνήσεις, πολλές καπιταλιστικές επιχειρήσεις άρχισαν να οργάνουν τον κόσμο, αναζητώντας τις καλύτερες οικονομικές ευκαιρίες και, αρκετά συχνά, επιβάλλοντας ουσιαστικά τους όρους με τους οποίους θα δεχτούν να λειτουργήσουν.

Ταυτόχρονα, στις παλαιές και στις νέες βιομηχανικές περιοχές του κόσμου, οι εξελίξεις στις επικοινωνίες και η θεωρία του μανάτζμεντ έφεραν επανάσταση στους χώρους εργασίας. Η Βιομηχανική Επανάσταση, η οποία πέρασε από πολλά στάδια από τον 18ο αιώνα μέχρι τις μέρες μας, έδωσε έμφαση στην παραγωγή μεγάλης κλίμακας, στη μαζική (συχνά καλοπληρωμένη) εργατική δύναμη και στις ιεραρχημένες δομές μανάτζμεντ, που περιλάμβαναν μεγάλους αριθμούς μεσαίου επιπέδου μανάτζμεντ και συνυφασμένων επαγγελματικών ομάδων. Οι αναδυόμενες νέες οικονομίες, που προέκυψαν κυρίως από τις μεγάλες βελτιώσεις των επικοινωνιακών συστημάτων και την εύκολη διακίνηση των αγαθών σε όλο τον κόσμο, δίνουν έμφαση σε ευέλικτα συστήματα παραγωγής, σε εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό στηριζόμενο σε προμήθεια φθηνών πόρων και σε απλουστευμένες και λιγότερο γραφειοκρατικές δομές. Το κοινωνικό κόστος αυτής της μεταβολής δεν είναι ακόμη εντελώς γνωστό. Αυτό που είναι σαφές, όμως, είναι ότι η οικονομική μεταβολή έχει δώσει το έναυσμα για μια ευρύτατη πεποίθηση σε πολλές χώρες ότι το μέλλον ανήκει αποκλειστικά σε μια καπιταλιστική οικονομία. Αυτό είναι μια προοπτική που περιέχει τόσο μια απειλή όσο και μια ευκαιρία, για εκείνους που πιστεύουν στην αξία της συνεταιριστικής επιχείρησης.

Αυτή η παγκόσμια αναδιάρθρωση συμπίπτει με περίπλοκες και ποικίλες μεταβολές του ρόλου που παίζουν οι κυβερνήσεις στον κόσμο. Ασφαλώς, η πιο εντυπωσιακή μεταβολή πραγματοποιήθηκε στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη, από τα μέσα της δεκαετίας του 1980 και μετά. Η απότομη κατάρρευση των κεντρικά σχεδιασμένων οικονομιών σε αρκετές χώρες, εσήμανε το πρακτικό τέλος των συνεταιρισμών που λειτουργούσαν (συχνά μόνο κατ' όνομα) στα απολυταρχικά καθεστώτα. Η αναδημιουργία του συνεταιριστικού πειράματος στις χώρες αυτές - ενός πειράματος που σε πολλές περιπτώσεις έχει μια ιστορία πάνω από εκατό ετών - αποτελεί ένα τεράστιο έργο, το οποίο όμως έχει αρχίσει. Εάν, όμως, η αναδημιουργία πρόκειται να πραγματοποιηθεί σωστά, πρέπει να στηριχθεί στην πλήρη κατανόηση των λόγων για τους οποίους οι συνεταιρισμοί είναι σημαντικοί, καθώς και των ιδιομορφιών τους. Αυτό αποτελεί μια πρόκληση στην οποία πρέπει να ανταποκριθεί η διεθνής συνεταιριστική κίνηση. Είναι μια πρόκληση στην οποία έχει ήδη αρχίσει να ανταποκρίνεται.

Οι ρόλοι των κυβερνήσεων αλλάζουν επίσης σε άλλα μέρη του κόσμου. Σε πολλές νότιες χώρες, ιδιαίτερα στην Αφρική και στη Νότια Αμερική, δραματικές οικονομικές διακυμάνσεις έχουν εξαναγκάσει πολλές εθνικές οικονομίες

σε αναδιάρθρωση, με συχνά καταστροφικές κοινωνικές επιπτώσεις, τουλάχιστον βραχυχρονίως. Οι κυβερνήσεις έχουν αναγκασθεί να περιορίσουν τον ρόλο τους στις οικονομίες των χωρών τους, με συνέπεια να μην παρέχουν πλέον στους συνεταιρισμούς τη βοήθεια που παρείχαν προηγουμένως. Πολλοί από τους συνεταιρισμούς έχουν προσαρμοσθεί στη μεταβολή αυτή, άλλοι όμως όχι, με συνέπεια να υπάρχει το ερώτημα για το μέλλον της κίνησης. Όπως και στην περίπτωση των χωρών της Ανατολικής και Κεντρικής Ευρώπης, το θεμελιώδες θέμα είναι να οικοδομηθούν οι αναδυόμενοι συνεταιρισμοί με μια ξεκάθαρη εικόνα της συνεταιριστικής ταυτότητας και των βασικών σκοπών της συνεταιριστικής κίνησης.

Κατά τον ίδιο τρόπο, σε πολλές από τις παλαιότερες και περισσότερο βιομηχανικές χώρες, η συνεταιριστική κίνηση δεν μπορεί να στηριχθεί στο είδος της πολιτικής υποστήριξης που απολάμβανε στο παρελθόν. Οι κυβερνήσεις είναι όλο και περισσότερο ανήμπορες και απρόθυμες να επηρεάσουν το οικονομικό, κοινωνικό και νομικό πλαίσιο στο οποίο ζουν οι πολίτες τους. Σε πολλές μάλιστα χώρες οι ίδιοι οι πολίτες εκδήλως αποποιούνται αυτόν τον επηρεασμό. Αποτέλεσμα είναι ότι πολλοί συνεταιρισμοί, οι οποίοι στηρίζονταν στην εκτεταμένη κυβερνητική υποστήριξη για τις δραστηριότητές τους, δεν μπορούν πλέον να υπολογίζουν σ' αυτή. Οφείλουν να είναι πιο ανεξάρτητοι από ό,τι στο παρελθόν. Σε όχι μικρότερο βαθμό από τους αντίστοιχους συνεταιρισμούς σε άλλες περιοχές του κόσμου, οι συνεταιρισμοί στις παλαιότερες βιομηχανικές χώρες έχουν αρχίσει να επανεξετάζουν τους λόγους ύπαρξής τους και να ξανασκέπτονται τις μορφές των σχέσεών τους με τις κυβερνήσεις.

Νέα Ενότητα, Ανανεωμένη Δέσμευση

Καθώς ο εικοστός αιώνας έφθασε στο τέλος του, οι αλλαγές στην αγορά και οι αλλαγές στους ρόλους των κυβερνήσεων έχουν οδηγήσει σε ορισμένες περίπλοκες προκλήσεις τους συνεταιρισμούς, ενώ από την άλλη πλευρά έχουν παραγάγει κάποια άμεσα θετικά αποτελέσματα. Παντού οι συνεταιρισμοί έχουν αναγκασθεί να επανεξετάσουν τι κάνουν και γιατί το κάνουν. Στράφηκαν σε νέους τρόπους προσέλκυσης κεφαλαίου. Αναδιοργανώθηκαν, ώστε να μπορούν να εξυπηρετούν τα μέλη τους πιο αποτελεσματικά. Ανέπτυξαν νέους τρόπους διεξαγωγής του μάρκετινγκ. Πολλοί από αυτούς ξεκίνησαν κοινές επιχειρηματικές πρωτοβουλίες, συχνά με άλλους συνεταιρισμούς. Ερεύνησαν για νέες οικονομικές δραστηριότητες, που, σε μερικές περιπτώσεις, εκτεινόταν και πέρα από τα εθνικά σύνορα.

Όμως, είναι ξεκάθαρο ότι η μεγαλύτερη πρόκληση που αντιμετωπίζουν οι συνεταιρισμοί δεν προήλθε από το εξωτερικό περιβάλλον των συνεταιρισμών. Όπως συνέβη και στο παρελθόν (και θα συμβεί και στο μέλλον), η πιο σοβαρή απειλή δεν ήταν ο ανταγωνισμός. Δεν ήταν ακόμη ούτε οι μεταβαλλόμενες πολιτικές συνθήκες. Ήταν στις καρδιές των αποθαρρυσμένων συνεταιριστών. Ήταν πρόβλημα αποφασιστικότητας, μιας αβεβαιότητας ως προς το τι θα μπορούσε να προσφέρει η κίνηση στον σύγχρονο κόσμο.

Τέτοιες αβεβαιότητες απαιτούσαν μian επανεξέταση του σύγχρονου ρόλου των συνεταιρισμών και μian εμπάθυνση για το τι θα μπορούσε να επιχειρήσει να κάνει η κίνηση. Ως την περίοδο πραγματοποίησης του Συνεδρίου του Μάντσεστερ, η διαδικασία αυτή ανανέωσης και επαναδέσμευσης είχε ήδη προχωρήσει. Αντιδρώντας στις σωρευτικές πιέσεις των δεκαετιών του 1980 και του 1990, πολλοί τοπικοί συνεταιρισμοί είχαν επανεξετάσει τους βασικούς λόγους ύπαρξής τους. Πολλές εθνικές συνεταιριστικές κινήσεις είχαν αναδιοργανώσει τις κορυφαίες οργανώσεις τους, ώστε να μπορούν να ανταποκρίνονται στα είδη των πιέσεων που αντιμετώπιζαν οι συνεταιρισμοί. Στο διεθνές επίπεδο, η Διεθνής Συνεταιριστική Ένωση ανέλαβε μια πλήρη επανεξέταση των αξιών και των αρχών που χαρακτηρίζουν τις συνεταιριστικές κινήσεις όλου του κόσμου, μια διαδικασία που κορυφώθηκε στο Μάντσεστερ. Από όλες αυτές τις δραστηριότητες ξεπήδησε μια νέα κατανόηση των απαραίμιλλων ποικιλικών χαρακτηριστικών της συνεταιριστικής επιχείρησης. Εν ολίγοις, παρά τα αρνητικά φαινόμενα των δεκαετιών του 1980 και 1990, στο τέλος του αιώνα οι συνεταιρισμοί βρίσκονται σε καλή θέση για να αντιμετωπίσουν τις μελλοντικές προκλήσεις. Διαθέτουν μια πλούσια παράδοση συνεταιριστικής ευελιξίας, που εκτείνεται σε περισσότερα από 150 χρόνια στο παρελθόν. Έχουν στη διάθεσή τους ένα ευρύτατο φάσμα εμπειριών του 19ου αιώνα, από το οποίο να επωφεληθούν, εμπειριών που προέρχονται από όλη την υφήλιο. Επιπλέον, εξαιτίας των πρόσφατων αρνητικών εμπειριών, διοικούνται καλύτερα από οποτεδήποτε στο παρελθόν. Εξαιτίας της πρόσφατης ενδοσκόπησής τους, έχουν μια πιο καθαρή εικόνα σχετικά με το τι κάνει τη συνεταιριστική αντιμετώπιση διαφορετική. Είναι έτοιμοι για τον 21ο αιώνα.

Συνεργασία μεταξύ των Ανθρώπων - Το Μέλλον

Οι συνεταιρισμοί έχουν πρακτικό προσανατολισμό. Οι πιο πολλοί συνεταιριστές ενδιαφέρονται κυρίως για την ικανοποίηση άμεσων αναγκών. Εξ αιτίας αυτού του προσανατολισμού, η συνεταιριστική κίνηση δεν στρέφεται εύκολα προς το μέλλον. Ενστικτωδώς προτιμά μάλλον να εξελίσσεται στην πράξη, ανταποκρινόμενη σε ευκαιρίες και προσαρμοζόμενη σε μεταβολές καθώς αυτές συμβαίνουν.

Εν τούτοις, έχει μεγάλη αξία να κοιτάζει κανείς προς τα εμπρός, παρά το γεγονός ότι φαίνεται ιδιαίτερα δύσκολη η πρόβλεψη του μέλλοντος. Είναι σημαντικό να καταβάλλεται προσπάθεια προετοιμασίας για τα είδη των προκλήσεων που φαίνεται πιθανό να εμφανισθούν. Είναι χρήσιμο να επιδιώκεται πρόβλεψη των ευκαιριών που αναμένουν τους υφιστάμενους συνεταιρισμούς ή εκείνων που απαιτούν τη δημιουργία νέων συνεταιρισμών. Έχει αξία η κατανόηση του τρόπου με τον οποίο οι άνθρωποι θα μπορούσαν να συσπειρωθούν με σκοπό την αυτοβοήθεια, με τρόπους που ίσως ποτέ δεν μελετήθηκαν στο παρελθόν. Είναι αναγκαίο να εξετασθούν τα ισχυρά και τα αδύνατα σημεία των συνεταιρισμών υπό το φως των πιθανών μελλοντικών εξελίξεων. Ίσως, περισσότερο από όλα, είναι ουσιώδες να ονειρευτούμε τι θα γινόταν αν η συνεταιριστική κίνηση προσείλκυε το ενδιαφέρον και τη συμμετοχή εκείνων που είναι νέοι.

Στα πλαίσια των γρήγορων μεταβολών, μερικές γενικής φύσεως δυνατότητες διακρίνονται καθαρά. Η αναδιάρθρωση της παγκόσμιας οικονομίας, π.χ., δημιουργεί τεράστιες δυνατότητες για μια δραστήρια και γεμάτη αυτοπεποίθηση συνεταιριστική κίνηση. Μερικοί συνεταιρισμοί, όπως, πολύ πιθανό, στην παραγωγή τροφίμων και στα συστήματα διανομής καθώς και στις υπηρεσίες χρηματοδότησης, έχουν επαρκές μέγεθος και επαρκή εκσυγχρονισμό, ώστε να παίξουν σημαντικό ρόλο στην αναδιάρθρωση αυτή. Η συμμετοχή τους θα μπορούσε πραγματικά να έχει μεγάλη αξία για τους ανθρώπους όλου του κόσμου, διότι επιπλέον της καλής εξυπηρέτησης των μελών τους, θα μπορούσαν να παρουσάσουν ένα αποτελεσματικό και ηθικό πρότυπο, που θα αναδείκνυε αυτούς τους δύο ζωτικούς, για το κοινό συμφέρον, χώρους οικονομικής δραστηριότητας.

Η οικονομική αναδιάρθρωση δημιουργεί επίσης δυνατότητες και μόνο από τις κοινωνικές μεταβολές που προκαλεί ανά τον κόσμο. Ετσι, ενώ δημιουργεί νέους θύλακες ευημερίας, η οικονομική αναδιάρθρωση υποσκάπτει ταυτόχρονα την ευημερία άλλων τμημάτων του πληθυσμού και, σε πάρα πολλά σημεία, επιφέρει εξαθλίωση στους ήδη φτωχούς. Πολύ συχνά διευρύνει το χάσμα μεταξύ πλουσίων και φτωχών, ξεετάζοντας τις ανθρώπινες συνθήκες σε επίπεδο ατόμων, τάξεων ή εθνών. Όπως συμβαίνει με όλες τις μεγάλες οικονομικές και κοινωνικές μεταβολές, η τωρινή αναδιάρθρωση της παγκόσμιας οικονομίας συνεπάγεται ένα βαρύ τίμημα. Οι συνεταιρισμοί μπορούν να βοηθήσουν να φανεί αυτό το κόστος και να δείξουν πώς μπορεί να βρεθεί ένας καλύτερος τρόπος για το χειρισμό του μέλλοντος.

Σε τέτοιες περιστάσεις, οι συνεταιρισμοί προσφέρουν την ιστορική τους ικανότητα να περιορίζουν τις κοινωνικές και οικονομικές διαιρέσεις με έναν ισότιμο τρόπο, τουλάχιστον για εκείνους που έχουν κάποια δυνατότητα να επηρεάζουν τη ζωή τους. Όπως έχουν δείξει πάντοτε στο παρελθόν, οι συνεταιρισμοί προσφέρουν ευκαιρίες στους ανθρώπους να βοηθήσουν τον εαυτό τους. Αυτό το μήνυμα ποτέ δεν είχε περισσότερη σημασία και αναγκαιότητα για τόσο πολλούς ανθρώπους σε ολόκληρο τον κόσμο.

Σε μια περίοδο, επίσης, κατά την οποία οι κυβερνήσεις αποσύρονται από την προστασία και την ανύψωση του επιπέδου των πολιτών τους, οι συνεταιρισμοί προσφέρουν έναν τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι μπορούν να αποφασίζουν για τη ζωή τη δική τους και των κοινοτήτων τους. Σε μια περίοδο κατά την οποία τα προβλήματα παραγωγής και διανομής των αγαθών - τροφίμων, χρηματοδοτικών υπηρεσιών, βιομηχανικών προϊόντων - πολλαπλασιάζονται, οι συνεταιρισμοί μπορούν να βοηθήσουν στην εξυπηρέτηση αυτών των αναγκών με δίκαιο και αξιόπιστο τρόπο. Σε μια εποχή που οι άνθρωποι επιζητούν να επηρεάζουν περισσότερο τα θέματα της εργασίας τους, οι συνεταιρισμοί μπορούν να προσφέρουν αυτή την ευκαιρία. Με λίγα λόγια, ποτέ δεν υπήρξε περίοδος κατά την οποία η συνεταιριστική στήριξη στις ίδιες τις δυνάμεις των ατόμων δεν είχε περισσότερο περιεχόμενο και περισσότερο νόημα.

Αν όμως η συνεταιριστική κίνηση πρόκειται να ανταποκριθεί αποδοτικά στις προκλήσεις και να αξιοποιήσει τις ευκαιρίες, οφείλει να προβάλλει καθαρά την ιδιαιτερότητά της. Οφείλει να δείξει τη δυνατότητά της να κινητοποιεί άτομα

και κοινότητες και να αποδείξει την ικανότητά της να αποτελέσει έναν ικανό προμηθευτή αγαθών και υπηρεσιών. Για να το επιτύχει, όμως, πρέπει να συνειδητοποιήσει το βάρος της ιστορικής της αποστολής και να επωφεληθεί από τη δύναμη των σύγχρονων επιτευγμάτων.

Σε τελική ανάλυση, το μέλλον της κίνησης θα καθορισθεί από τον τρόπο με τον οποίο οι συνεταιριστές αντιλαμβάνονται την αποστολή τους και από το πώς οι συνεταιρισμοί αναζητούν τις ευκαιρίες.

Σε γενικές γραμμές, οι συνεταιρισμοί είχαν πάντοτε να αντιμετωπίζουν δύο κύρια είδη προκλήσεων. Πώς να καθίστανται όλο και πιο αποδοτικοί και πώς να ανταποκρίνονται στις κοινωνικές και οικονομικές μεταβολές. Αυτά τα ερωτήματα δεν είναι καινούργια. Είναι τα ερωτήματα τα οποία πάντοτε θέτουν τα μέλη, οι αιρετές ηγεσίες, τα διευθυντικά στελέχη και οι υπάλληλοι, όταν σταθμίζουν σοβαρά τις δυνατότητες της κίνησης. Είναι τα ερωτήματα που πρέπει να θεθούν καθώς αρχίζει ο νέος αιώνας.

Η Πρώτη Πρόκληση: Αύξηση της Συνεταιριστικής Αποδοτικότητας

Όλοι σχεδόν οι συνεταιρισμοί οφείλουν να λειτουργούν με τους κανόνες της αγοράς. Κατά συνέπεια, πρέπει να μετρούν την αποδοτικότητά τους, κατά ένα μέρος, με το βαθμό επιτυχίας τους σ' αυτό το πλαίσιο. Όπως και οι επιχειρήσεις κεφαλαίου, οφείλουν να διαχειρίζονται τους πόρους τους - οικονομικούς, παραγωγικούς και ανθρώπινους - με τέτοιο τρόπο ώστε να δημιουργούν πλεονάσματα ή κέρδη. Όπως και οι επιχειρηματίες, πρέπει επίσης να κατανοούν πλήρως τα είδη των δραστηριοτήτων που αναλαμβάνουν. Οφείλουν να λειτουργούν μέσα στο νομικό και ανταγωνιστικό περιβάλλον που επικρατεί, ακόμη και εάν ενδεχομένως προσπαθούν να αλλάξουν αυτό το περιβάλλον.

Οι συνεταιρισμοί, συνεπώς, μπορούν να διδαχθούν από τις επιχειρήσεις κεφαλαίου και υπάρχουν τέτοια παραδείγματα από το παρελθόν. Μπορούν να μελετούν και εκλεκτικά να υιοθετούν μερικές από τις τεχνολογικές μεταβολές, τις οργανωτικές δομές και τις τεχνικές χρησιμοποίησης των πόρων και συσσωρευσης κεφαλαίου που χρησιμοποιούν οι ιδιωτικές επιχειρήσεις κεφαλαίου. Μπορούν επίσης εκλεκτικά να χρησιμοποιούν μεθόδους μάρκετινγκ και στρατηγικές επικοινωνίας που χρησιμοποιούν οι κύριοι ανταγωνιστές τους. Ισως, επίσης, θεωρήσουν χρήσιμο να ερευνήσουν πώς οι ιδιωτικές επιχειρήσεις συνδέονται με τις κυβερνήσεις και αποκτούν ειδικά προνόμια. Ισως, πάλι, θελήσουν να μιμηθούν τον τρόπο με τον οποίο οι ιδιωτικές επιχειρήσεις επηρεάζουν το εκπαιδευτικό σύστημα για να δημιουργούν εκπαιδευτικό περιβάλλον που να διάκειται ευμενώς προς την ανάπτυξή τους. Θα ήταν όμως τραγικό, αν οι συνεταιρισμοί θεωρούσαν ότι η μίμηση του ιδιωτικού τομέα θα εκάλυπτε τις ανάγκες τους. Αν ήταν έτσι, δεν θα υπήρχε λόγος να υπάρχουν συνεταιρισμοί.

Υψίστη αναγκαιότητα για τους συνεταιρισμούς είναι η προσαρμογή όλων των χρήσιμων και αποδεκτών στοιχείων των ιδιωτικών επιχειρήσεων προς τις ιδιαιτερότητες του συνεταιριστικού τρόπου δράσης, ώστε να δημιουργηθούν απο-

δοτικές οργανώσεις. Αυτό αποτελεί έναν επίφοβο αλλά ελκυστικό στόχο, που πρέπει να προσελκύσει τα καλύτερα νεανικά μυαλά των νεώτερων γενεών. Είναι ένας στόχος τον οποίο οι προηγούμενες γενεές επιδίωξαν με ζήλο και ευρηματικότητα.

Οι συνεταιρισμοί μπορούν επίσης να διδαχθούν από τη μελέτη των τρόπων με τους οποίους οι δημόσιοι υπάλληλοι εκπληρώνουν τις υποχρεώσεις τους. Κατά την πρόσφατη αυτονόμηση πολλών κρατικών επιχειρήσεων, έχει γίνει μόδα σε πολλές χώρες η υπο-εκτίμηση και ακόμη η περιφρόνηση του έργου των δημοσίων υπαλλήλων. Το κόστος, μετρούμενο με την υποβάθμιση των μηχανισμών κοινωνικής ασφάλειας και βασικών υποδομών κοινοτικού επιπέδου - από δρόμους μέχρι σχολεία - δεν έχει ακόμη εκτιμηθεί. Αυτό που έχει σημασία, όμως, είναι ότι οι υπηρεσίες του δημοσίου έχουν συμβάλει σημαντικά στην ανάπτυξη πολλών χωρών. Οι συνεταιριστές θα έκαναν καλά να κατανοήσουν την παράδοση της δημόσιας υπηρεσίας, την κοινωνική μέριμνα και τον μακροχρόνιο σχεδιασμό που κατέστησαν δυνατές ουσιαστικές προόδους στους τομείς αυτούς σε πολλές χώρες του κόσμου.

Τελικά, πάντως, οι συνεταιρισμοί εξασφαλίζουν αποτελεσματικότητα με την προσεκτική εφαρμογή των αξιών και των αρχών που καθιστούν τους συνεταιρισμούς μοναδικούς. Σε τελική ανάλυση, οι συνεταιρισμοί εμπεριέχουν - στις βασικές δομές και στην ιδεολογία τους - τα μυστικά της επιτυχίας τους. Η εφαρμογή ποικίλλει ανάλογα με το χρόνο και το είδος της επιχείρησης αλλά η συνταγή επιτυχίας είναι πάντοτε η ίδια.

Εμφαση στο Πλεονέκτημα της Συμμετοχής

Επίκεντρο της συνεταιριστικής κίνησης πρέπει πάντοτε να είναι τα συμφέροντα των μελών, τόσο τα βραχυχρόνια όσο και τα μακροχρόνια. Οι συνεταιρισμοί υπάρχουν πρωταρχικά για την εξυπηρέτησή τους και κάθε μέτρο προς την κατεύθυνση της αποδοτικότητάς τους πρέπει να αξιολογείται με το πόσο καλά εξυπηρετούνται αυτές οι ανάγκες. Με την εμβάθυνση αυτής της σχέσης οι συνεταιρισμοί θα ακολουθούν τον καλύτερο δρόμο ανάπτυξης στο μέλλον, ένα δρόμο που εμφανώς συμβαδίζει με την ιδιαίτερη ποιότητά τους και το ιστορικό πλεονέκτημά τους.

Σε πολλά μέρη του κόσμου, η ενθάρρυνση για μεγαλύτερη συμμετοχή των μελών δεν είναι εύκολη. Σε χώρες όπου οι συνεταιρισμοί ιδρύθηκαν "εκ των άνω", η προσπάθεια αυτή θα είναι ιδιαίτερα δύσκολη. Σε άλλες χώρες, πολύ συχνά η ηγεσία των συνεταιρισμών - και τα μέλη - έχουν αφήσει τη συμμετοχή των μελών να ατονήσει. Αυτό, συχνά, ήταν αποτέλεσμα της γρήγορης ανάπτυξης. Όταν ο αριθμός των μελών είναι μεγάλος, όταν η προσέλκυση νέων μελών είναι εύκολη, είναι φυσικό οι συνεταιρισμοί να γίνονται παθητικοί προμηθευτές αγαθών και υπηρεσιών. Αντιθέτως, απαιτούνται προσπάθεια, πόροι και αφοσίωση για να προωθηθεί μια ισχυρότερη σχέση με τα μέλη. Όμως, σε τελική ανάλυση, με αυτή τη διεύρυνση των σχέσεων μπορούν οι συνεταιρισμοί να διασφαλίσουν σταθερή ανάπτυξη και μακροβιότητα.

Η ουσιαστική συμμετοχή των μελών δεν έχει βέβαια την ίδια έννοια σε όλους τους συνεταιρισμούς. Τα μέλη που στηρίζονται στο συνεταιρισμό για το μεγαλύτερο μέρος του εισοδήματός τους, όπως π.χ. σε έναν εργατικό συνεταιρισμό, θα εκδηλώνουν περισσότερο ενδιαφέρον για τον συνεταιρισμό από ό,τι τα μέλη ενός συνεταιρισμού που παρέχει μόνο μια περιορισμένη υπηρεσία, όπως π.χ. ασφάλιση. Εν τούτοις, όλοι οι συνεταιρισμοί έχουν τη δυνατότητα να διευρύνουν τις σχέσεις τους με τα μέλη. Οι περισσότεροι από τους επιτυχημένους συνεταιρισμούς στο μέλλον θα είναι από εκείνους που καταφέρνουν να διευρύνουν τις σχέσεις με τα μέλη με τον καλύτερο τρόπο.

Ενας τρόπος για να κατανοηθούν οι δυνατότητες δραστηρίας συμμετοχής, είναι να διευκρινισθεί ότι τα μέλη των περισσότερων συνεταιρισμών σχετίζονται με την οργάνωσή τους με τρεις τρόπους.

Πρώτον, είναι ιδιοκτήτες. Πρέπει να συμμετέχουν στις γενικές συνελεύσεις, να ψηφίζουν στις εκλογές, να αποφασίζουν για θέματα που παραπέμπονται από το διοικητικό συμβούλιο στη γενική συνέλευση και να συμβάλλουν στην ανάπτυξη της οργάνωσής τους.

Δεύτερον, είναι χρήστες των υπηρεσιών του συνεταιρισμού, υποβάλλουν θετικές προτάσεις βελτίωσης και εκτιμούν τα οφέλη που προσπορίζει η χρησιμοποίηση των υπηρεσιών του συνεταιρισμού.

Τρίτον, είναι επενδυτές, σε μικρό βαθμό εάν αυτό μόνο απαιτείται, σε μεγαλύτερο εάν υπάρχει ανάγκη. Το σύνολο των τριών αυτών σχέσεων πρέπει να ενθαρρύνεται. Καθεμιά συνεπάγεται τις δικές της ευθύνες, καθεμιά αποφέρει τα δικά της οφέλη.

Η συμμετοχή, επίσης, περιλαμβάνει μια λεπτή σχέση, που παραδοσιακά ονομάζεται εκπαίδευση. Αλλά συνεταιριστική εκπαίδευση δεν σημαίνει απλώς τη διοχέτευση πληροφοριών από τους συνεταιρισμούς στα μέλη τους, μολονότι και αυτό περιλαμβάνεται. Ουσιαστικά αφορά αμφίδρομη ανταλλαγή κατανόησης. Ο συνεταιρισμός αποδεικνύει στα μέλη γιατί ο συνεταιριστικός τρόπος ενέργειας είναι "καλύτερος τρόπος", ενώ το μέλος γνωστοποιεί με θετικό τρόπο τις ανάγκες του με αναφορά στον τρόπο με τον οποίο οι ανάγκες αυτές θα μπορούσαν να εξυπηρετηθούν με τον καλύτερο τρόπο. Στους μεγάλους συνεταιρισμούς αυτό το είδος επικοινωνίας είναι πιο δύσκολο αλλά οι πόροι και οι τρόποι επικοινωνίας είναι συχνά περισσότερο διαθέσιμοι, εάν υπάρχει θέληση να χρησιμοποιηθούν. Πραγματικά, μερικοί από τους μεγαλύτερους συνεταιρισμούς του κόσμου έχουν αναπτύξει μερικούς από τους καλύτερους τρόπους προσέγγισης των μελών τους.

Στην πράξη, το πιο προφανές πλεονέκτημα που διαθέτουν οι συνεταιρισμοί για αύξηση της αποδοτικότητάς τους βρίσκεται στη σύσφιγξη των σχέσεων με τα μέλη τους. Αυτό είναι ένα πλεονέκτημα που απαιτεί συνεχές ενδιαφέρον και προσεκτική καλλιέργεια. Εάν είναι ισχυρό και η διοίκηση του συνεταιρισμού είναι λογικά φιλόδοξη, οι συνεταιρισμοί σπάνια θα αποτύχουν και οι συνεταιριστές δεν θα χρειάζεται να αμφιβάλουν για τη δυνατότητα της κίνησής τους να προσφέρει πλούσια συγκομιδή στους ανθρώπους κατά τον επόμενον αιώνα.

Προβολή της Συνεταιριστικής Ιδιαιτερότητας

Οι άνθρωποι που είναι υπερήφανοι γι' αυτό που είναι και γι' αυτό που κάνουν, συνήθως είναι πιο αποδοτικοί ως άτομα και έχουν περισσότερες ικανότητες να αναλαμβάνουν αυξημένες ευθύνες. Οι άνθρωποι αυτοί, επίσης, προσελκύουν πιο εύκολα την υποστήριξη και τη συμπαράσταση των άλλων. Αυτό αποτελεί ένα απλό κήρυγμα, αλλά είναι σημαντικό για τους συνεταιρισμούς, ιδιαίτερα σε μια εποχή που ένα άλλο οικονομικό σύστημα φαίνεται να είναι η περισσότερο επιλεγόμενη μέθοδος οργάνωσης της οικονομικής δραστηριότητας.

Οι συνεταιρισμοί και οι συνεταιριστές, γενικά, πρέπει να είναι περισσότερο υπερήφανοι γι' αυτό που είναι και γι' αυτό που κάνουν. Οι συνεταιριστικές οργανώσεις, κατά την επικοινωνία τους με τα μέλη και στις επαφές τους με το κοινό, θα πρέπει να αποδεικνύουν, σε κάθε ευκαιρία, την πίστη τους στις συνεταιριστικές δομές και αξίες. Αλλωστε, η μέριμνα για τα μέλη, οι δημοκρατικές αξίες, η ισοτιμία στις οικονομικές σχέσεις, αποτελούν θετικά μηνύματα, που αξίζει να προβάλλονται με έμφαση και όχι με διστακτικότητα - αν μη απολογητικά - να γνωστοποιούνται μια φορά το χρόνο.

Οι συνεταιρισμοί και ιδιαίτερα οι τοπικοί συνεταιρισμοί έχουν μια υποχρέωση - και ένα χαρακτηριστικό μακροχρόνιο πλεονέκτημα - να αποδεικνύουν ότι αποτελούν μέρη ενός ευρύτερου συστήματος. Τα μέλη ωφελούνται και οι κοινότητές τους αναπτύσσονται από τις προσπάθειες των τοπικών συνεταιρισμών τους, αλλά τα μεγαλύτερα οφέλη επέρχονται μόνο όταν πολλοί συνεταιρισμοί συνεργάζονται για την καλύτερη εξυπηρέτηση των μελών, τη μεγιστοποίηση της ισχύος τους και την στήριξη στους κοινούς πόρους τους. Αυτή η συνεταιριστική διασύνδεση αποτελεί μέρος της ιδιαιτερότητας των συνεταιρισμών, η οποία πρέπει να κατανοηθεί ευρύτερα και να εκτιμηθεί πληρέστερα.

Οι συνεταιρισμοί δεν θα παίξουν ένα σημαντικό ρόλο στο μέλλον γενικότερα, αν δεν προβάλλουν την ιδιαιτερότητά τους. Ποιός θα το κάνει για λογαριασμό τους, αν οι ίδιοι δεν διακηρύσσουν συνειδητά και με υπερηφάνεια ποιοί είναι και γιατί ενεργούν όπως ενεργούν; Πώς αλλιώς οι άνθρωποι, κατά τον επόμενο αιώνα, θα κατανοήσουν τι μπορούν να επιτύχουν αν συνεργασθούν;

Ισχυροποίηση των Ανθρώπων

Οι συνεταιρισμοί γίνονται πιο αποδοτικοί όταν παρέχουν στους ανθρώπους τη δυνατότητα να είναι περισσότερο κύριοι της ζωής τους. Παραδοσιακά, και αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία, οι συνεταιρισμοί δίνουν την ευκαιρία στα μέλη τους να είναι πιο σωστοί καταναλωτές και με μικρότερη δαπάνη. Αυτό το επιτυγχάνουν όταν παρέχουν στους παραγωγούς την ευκαιρία να έχουν υπό τον έλεγχό τους μεγάλο μέρος της παραγωγής και της διανομής εμπορευμάτων, όταν δίνουν σε κάθε άνθρωπο την ευκαιρία να αποταμιεύει, να επενδύει και να δανείζεται χρήματα από έντιμους, ασφαλείς και ανταγωνιστικούς χρηματοδο-

τικούς φορείς, όταν παρέχουν τη δυνατότητα στους ανθρώπους να ρυθμίζουν τα θέματα της δικής τους κατοικίας και όταν ενθαρρύνουν τους ανθρώπους να έχουν τους δικούς τους φορείς υγειονομικής περίθαλψης. Υπάρχει μια σημαντική διάσταση αξιοπρέπειας στην επέκταση αυτού του είδους της ισχυροποίησης των ανθρώπων. Είναι η πιο ευγενής δραστηριότητα, στην οποία είναι δεσμευμένοι οι συνεταιρισμοί.

Η ισχυροποίηση αναφέρεται επίσης στη γνώση. Είναι γεγονός, ότι στην “εποχή της πληροφορικής”, η γνώση αποτελεί την πιο σημαντική μορφή δύναμης. Συνεπώς, όταν οι συνεταιρισμοί τροφοδοτούν τα μέλη τους με ακριβείς και ειλικρινείς πληροφορίες, τα ισχυροποιούν, είτε πρόκειται για πληροφόρηση για καταναλωτικά αγαθά, κατάλληλα εντομοκτόνα, επίπεδο αλιευτικών αποθεμάτων ή για τα “ψιλά γράμματα” που συνοδεύουν μια αίτηση χορήγησης δανείου.

Αλλά, η ισχυροποίηση στο εσωτερικό του συνεταιρισμού δεν αναφέρεται μόνο στις συγκεκριμένες οικονομικές σχέσεις που έχει ο συνεταιρισμός με τα μέλη του. Πρέπει να διευρυνθεί, ώστε να περιλάβει όλους τους ανθρώπινους πόρους που σχετίζονται με τον συνεταιρισμό. Πραγματικά, αποτελεί μια θλιβερή πραγματικότητα το ότι το ανεπαρκέστατα χρησιμοποιούμενο κεφάλαιο σε πολλούς συνεταιρισμούς είναι το ανθρώπινο κεφάλαιο. Γενικά, πάρα πολλοί συνεταιρισμοί ζητούν πολύ λίγα από τα μέλη τους, προσδοκούν πολύ λίγα από τους υπαλλήλους τους, υποεκτιμούν τη συμβολή των διευθυντικών στελεχών τους και προετοιμάζουν ανεπαρκώς την αιρετή ηγεσία τους.

Υπάρχουν αχρησιμοποίητοι πόροι στα μέλη πολλών συνεταιρισμών, ιδιαίτερα μεταξύ γυναικών και νέων. Μεγάλο μέρος από τη μελλοντική επιτυχία των συνεταιρισμών θα στηριχθεί στην επιθυμία τους να αναγνωρίσουν πραγματική ισότητα μεταξύ γυναικών και ανδρών κατά τις συζητήσεις και πολλή από τη ζωτικότητα θα προέλθει από τη συμμετοχή των νέων. Σε πολλούς από τους υπαλλήλους πρέπει να δοθούν περισσότερες ευθύνες και αυτοί θα πρέπει να συνειδητοποιήσουν ότι στην πλειονότητα των συνεταιρισμών αυτοί αποτελούν τα πιο επιφανή πρόσωπα, τους πιο σημαντικούς εκπροσώπους. Οι μάντζερς πρέπει να αναγνωρισθούν για τις επιτυχίες τους στη διεξαγωγή του δύσκολου έργου που απαιτείται για την επιτυχία κάθε συνεταιρισμού. Για πολλούς λόγους το μάντζμεντ ενός συνεταιρισμού αποτελεί το πιο δύσκολο τέρστ των διοικητικών ικανοτήτων και θα πρέπει αυτό να αναγνωρίζεται. Στα μέλη της αιρετής διοίκησης θα πρέπει να επιδεικνύεται βαθιά και ευρεία κατανόηση, ώστε η θητεία τους στους συνεταιρισμούς να αποκτά νόημα, να δίδει ικανοποίηση και να ενθαρρύνει την αύξηση της προσφοράς. Η συστηματική και τακτική μελέτη τέτοιων θεμάτων σε κάθε συνεταιρισμό, ασφαλώς θα φέρει πλούσια συγκομιδή, με όλες της έννοιες αυτής της λέξης.

“Οι άνθρωποι αποτελούν το πιο σημαντικό κεφάλαιό μας” λέει ένα συνηθισμένο γνωμικό, αλλά αυτό αποτελεί μια μεγάλη αλήθεια για τους συνεταιρισμούς. Είναι κρίμα που δεν είναι δυνατό να φανεί από έναν ισολογισμό πόσο έχει μεγαλώσει το ανθρώπινο κεφάλαιο που συνδέεται με τους συνεταιρισμούς, μέσα σε ένα χρόνο. Σε τελική ανάλυση, αυτό θα αποτελούσε έναν από τους πιο σημαντικούς δείκτες συνεταιριστικής αποδοτικότητας, ένα από τα καλύτερα μηνύματα για το τι πιθανόν επιφυλάσσει το μέλλον.

σμών, η διάθεση ποσών από τα ετήσια πλεονάσματα ή κέρδη θα είναι συχνά ανεπαρκής. Περισσότερο ακόμη από ό,τι στο παρελθόν, οι συνεταιρισμοί θα είναι υποχρεωμένοι να ερευνήσουν καινοτόμες κατευθύνσεις για άντληση πρόσθετων κεφαλαίων, στρεφόμενοι κατά πρώτον προς τα μέλη. Γενικά, οι συνεταιρισμοί υπήρξαν αμελείς στην αξιοποίηση των μελών για άντληση κεφαλαίων. Δεν είναι αδικαιολόγητο τα μέλη να περιμένουν ότι θα έχουν την υποχρέωση να πραγματοποιούν τακτικά επενδύσεις στους συνεταιρισμούς τους και είναι δικαιολογημένο να περιμένουν μια ανταμοιβή, ίσως και με καθυστέρηση, για τις επενδύσεις που έκαναν στον συνεταιρισμό τους.

Οι συνεταιρισμοί θα πρέπει επίσης, πιθανόν, να ερευνούν κοινές επιχειρηματικές πρωτοβουλίες με ιδιωτικές επιχειρήσεις και κυβερνήσεις, προκειμένου να αντλήσουν τα κεφάλαια που απαιτούν για νέες πρωτοβουλίες ή για να αυξήσουν την επιρροή τους σε έναν συγκεκριμένο κλάδο. Αυτού του είδους οι λύσεις, όπως και κάθε άλλη λύση που θα έφερνε —εξωτερικό— κεφάλαιο στους συνεταιρισμούς, δεν πρέπει να συνεπάγονται θυσία κάποιου μέρους της συνεταιριστικής αυτονομίας ή τη δυνατότητα των μελών να διοικούν την οργάνωσή τους με δημοκρατικό τρόπο.

Οι συνεταιριστές θα πρέπει επίσης να αφιερώνουν περισσότερο χρόνο στη διερεύνηση τρόπων δημιουργίας μεγαλύτερων συσσωρεύσεων συνετά διαχειριζόμενων κεφαλαίων για την ανάπτυξη των υφιστάμενων και, ιδιαίτερα, νέων συνεταιρισμών. Αυτό δεν αποτελεί εύκολο έργο. Αποτελεί ένα ξεχωριστό είδος δανεισμού, το οποίο απαιτεί τη δική του πειθαρχία και τους δικούς τους κανόνες συμπεριφοράς. Δεν συνιστά φιλανθρωπική ενέργεια και πρέπει να γίνεται με σύνεση. Είναι όμως ένα έργο ουσιαστικό, αν η συνεταιριστική κίνηση σκοπεύει να είναι αληθινά αποδοτική στον 21ο αιώνα.

Στρατηγικός Σχεδιασμός

Η σώρευση πόρων και η δημιουργία οικονομικής δύναμης συνεπάγονται δέσμευση σε μακροχρόνια στρατηγική. Συνιστούν ένα είδος πειθαρχίας που δεν θα επιτευχθεί εύκολα. Και, στην πραγματικότητα, δεν αποτελούν τα μόνα συστατικά στοιχεία στον στρατηγικό σχεδιασμό.

Οι συνεταιριστές, που συνεργάζονται μέσω των συνεταιρισμών τους, πρέπει πάντοτε να εξετάζουν πώς μπορούν να διασφαλίζουν όχι μόνο την επιβίωση αλλά και την επέκταση των οργανώσεών τους. Αυτό σημαίνει αποδοτική συνεργασία, ώστε να διασφαλισθεί ότι η συνεταιριστική κίνηση, γενικά, αλλά και το δικό τους τμήμα της συνεταιριστικής κίνησης, απολαμβάνει δίκαιης μεταχείρισης εκ μέρους των κυβερνήσεων. Διότι, παρά το γεγονός ότι οι ρόλοι των κυβερνήσεων μπορεί να μειώνονται στο προβλεπτό μέλλον, θα αποτελούσε σφάλμα η υποτίμηση της σημασίας της κυβερνητικής νομοθεσίας και πολιτικής στον καθορισμό της τύχης των συνεταιριστικών οργανώσεων. Στον σύγχρονο κόσμο, αυτό επίσης σημαίνει αντίσταση στις προσπάθειες κάποιων νομοθετών να χειρίζονται από κοινού τους συνεταιρισμούς και τις καπιταλιστικές επιχειρήσεις, όταν προωθούν κυβερνητικά νομοθετήματα.

Στρατηγικός σχεδιασμός επίσης σημαίνει ότι στις κορυφαίες οργανώσεις, που υπηρετούν τους συνεταιρισμούς, ως εκφραστές τους, δίνεται η προσοχή που αξίζουν και παρέχονται οι πόροι που έχουν ανάγκη. Πάρα πολλοί συνεταιρισμοί υποστηρίζουν αυτές τις οργανώσεις με χρηματικές συνεισφορές αλλά δεν ενσωματώνουν τις ευρύτερες προοπτικές, που υιοθετούν αυτές οι οργανώσεις, στο δικό τους σχεδιασμό και στις δικές τους κύριες δραστηριότητες. Αυτό αποτελεί λάθος και σημαίνει ότι τα χρήματα που δαπανώνται δεν χρησιμοποιούνται όσο αποδοτικά θα έπρεπε.

Αλλά, περισσότερο από όλα, στρατηγικός σχεδιασμός σημαίνει τον τρόπο με τον οποίο το πλεονέκτημα της συμμετοχής των μελών, η συνεταιριστική ιδιαιτερότητα, η ισχυροποίηση των ανθρώπων, ο συνδυασμός των πόρων και τα ποσά του συσσωρευμένου κεφαλαίου, μπορούν να αξιοποιηθούν πιο αποδοτικά. Είναι η μορφοποίηση αυτού που μπορεί με σύνεση να επιδιωχθεί και συλλογικά να πραγματοποιηθεί.

Μπροστά στο Μέλλον

Η συνεταιριστική κίνηση έχει δύο πρόσωπα. Ένα είναι το πρόσωπο που κοιτάζει αυστηρά και αδυσώπητα προς τα μέσα, ενδιαφερόμενο για το πώς οι συνεταιρισμοί μπορούν να γίνουν όλο και περισσότερο αποδοτικοί. Αυτή είναι η πλευρά που έχουμε εξετάσει. Το δεύτερο πρόσωπο κοιτάζει με περίσκεψη προς τα έξω, ενδιαφερόμενο για το πώς περισσότεροι άνθρωποι θα μπορούσαν να πληροφορηθούν σχετικά με τα οφέλη από τη συνεταιριστική δραστηριοποίηση. Αυτό το πρόσωπο δεν πιστεύει σε χαριστικές παροχές. Το ενδιαφέρουν, μάλλον, όσο το δυνατόν περισσότεροι άνθρωποι να βοηθήσουν τους εαυτούς τους και όχι να βοηθηθούν με τη δημιουργία κάποιας μορφής εξάρτησης. Είναι ένα πρόσωπο που έχει μεγάλο πεδίο να εξετάσει καθώς αρχίζει ο 21ος αιώνας.

Πέντε τάσεις είναι ιδιαίτερα προφανείς. Η πρώτη είναι η ασύλληπτη μεγέθυνση της ανθρώπινης οικογένειας. Στην αρχή του εικοστού αιώνα υπήρχαν ολιγότεροι από 2.000.000.000 άνθρωποι πάνω στη γη. Στο τέλος του αιώνα υπάρχουν σχεδόν 6.000.000.000. Μέχρι το 2050 υπολογίζεται ότι θα υπάρχουν 10.000.000.000. Η ικανοποίηση της ζήτησης σε βασικά είδη, τροφή, κατοικία, εργασία και υπηρεσίες υγείας, που χρειάζονται από αυτόν τον αυξανόμενο πληθυσμό, θα κρίνει την ανθρώπινη επινοητικότητα στην επιστήμη και στην τεχνολογία. Ακόμη περισσότερο θα αποτελέσει πρόκληση για εμάς να οργανώσουμε τις οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές σχέσεις, ώστε οι άνθρωποι να διαθέτουν τους πόρους για να αγοράζουν ή συλλογικά να παράγουν αυτά που έχουν ανάγκη.

Η δεύτερη είναι η προαναφερθείσα συγκέντρωση της οικονομικής δύναμης στα χέρια των πολύ πλούσιων στον κόσμο, μια τάση που μεγεθύνει ένα εκτεταμένο παγκόσμιο πρόβλημα που αναφέρεται στη φτώχεια, σε όλες τις χώρες του κόσμου. Η δυνατότητα των ατόμων και ακόμη των ομάδων, των κοινοτήτων και των εθνών, να επηρεάσουν τις οικονομικές μεταβολές από τις οποίες

επηρεάζονται, μειώνεται. Το χάσμα μεταξύ των πολύ πλουσίων και των φτωχών στις περισσότερες χώρες διευρύνεται. Τα διογκούμενα πλήθη των τραγικά εξαθλιωμένων ανθρώπων σε πολλές νότιες χώρες θα επιζητούν ένα δικαιότερο μερίδιο από τους παγκόσμιους πόρους και το ίδιο θα κάνουν οι διευρυνόμενες κατηγορίες των πολύ πτωχών στις βιομηχανικές κοινωνίες. Ακόμη, η μεσαία τάξη στις βιομηχανικές κοινωνίες συρρικνώνεται. Η ασφάλεια, την οποία απολάμβαναν με τις επαγγελματικές οργανώσεις και τις συνδικαλιστικές ενώσεις, δεν είναι πλέον τόσο σίγουρη όσο ήταν κάποτε.

Οι πληθυσμιακές πιέσεις, η όλο και πιο ανεξέλεγκτη κίνηση του κεφαλαίου και της παραγωγής ανά τον κόσμο, η κατάχρηση της επιστήμης και της τεχνολογίας και η τάση να παράγονται περισσότερα αγαθά ανεξάρτητα από τις επιπτώσεις, έχουν δημιουργήσει την τρίτη μεγάλη τάση, την κρίση ως προς τον τρόπο που οι άνθρωποι μεταχειρίζονται το περιβάλλον. Η εξασφάλιση αποθεμάτων καθαρού νερού καθίσταται ένα ανησυχητικό πρόβλημα. Η χειροτέρευση της ζώνης του όζοντος πρέπει να συνεγείρει όλους μας. Πολλά από τα τρόφιμα, που καταναλώνονται καθημερινά στον κόσμο, είναι μολυσμένα. Τα ιχθυαποθέματα, που κάποτε έμοιαζαν ανεξάντλητα, δεν επαρκούν πλέον για τους αλιευτικούς στόλους. Και η ξυλεία στην οποία οι άνθρωποι στηρίχθηκαν επί αιώνες, έχει επικίνδυνα μειωθεί.

Τέταρτον, οι κοινότητες ανά τον κόσμο αντιμετωπίζουν όλο και πιο περίπλοκα προβλήματα. Στις πόλεις του νότου οι υψηλοί ρυθμοί γεννητικότητας και μετανάστευσης από την ύπαιθρο πιέζουν ασφυκτικά πολύτιμους πόρους, δημιουργούν μεγάλες παραγκουπόλεις και οδηγούν στην υποαπασχόληση των νεώτερων γενεών. Τα συστήματα διανομής τροφίμων είναι ανεπαρκή, ενώ τα συστήματα ιατρικής περίθαλψης, εκπαίδευσης, παροχής νερού και αποχέτευσης έχουν φθάσει στα όριά τους. Στις πιο βιομηχανοποιημένες περιοχές του κόσμου, οι αστικές υποδομές - σχολεία, δρόμοι, αστυνομία - υποβαθμίζονται ενώ τα εξαθλιωμένα γκέττο επεκτείνονται. Σε πάρα πολλές περιοχές η "αστική κοινωνία" - η κοινωνία που στηρίζεται στην ανοχή, ασφάλεια στους δρόμους και κοινοτική υπευθυνότητα - τίθεται υπό αμφισβήτηση.

Τέλος, υπάρχουν πολύπλοκα προβλήματα κοινωνικής δικαιοσύνης, πολλά από τα οποία οι συνεταιρισμοί έχουν ιστορικά επιδιώξει να τα αντιμετωπίσουν. Ένα από αυτά αναφέρεται στην ανισότητα ανδρών-γυναικών ανά τον κόσμο. Οι γυναίκες έχουν δυσανάλογα αυξημένη παρουσία μεταξύ των φτωχών. Παρέχουν περισσότερη εργασία από αυτή που τους αναλογεί, αμειβόμενη ή όχι, στις περισσότερες οικονομίες. Η δυνατότητά τους να ρυθμίζουν τις τύχες τους συχνά είναι περιορισμένη.

Ένα άλλο πρόβλημα αναφέρεται στους νέους. Σε πολλές χώρες του νότου, υπάρχει πλεόνασμα νέων ανδρών και γυναικών που αναζητούν εργασία και ενδιαφέρονται να βρουν τρόπους να ζήσουν. Στις περισσότερες βόρειες χώρες, οι ευκαιρίες για πλήρη, ικανοποιητική απασχόληση, για πρώτη φορά σε διάστημα πολλών γενεών, ελαττώνονται σε αριθμό. Ως αποτέλεσμα, πολλοί νέοι αντιμετωπίζουν σκοτεινό μέλλον και περιορισμένες ευκαιρίες.

Ένα ακόμη πρόβλημα αναφέρεται στους ιθαγενείς ή πρώτους λαούς. Διασπαρτοι ανά τον κόσμο, συχνά ζουν σε ξεχασμένα μέρη που άφησαν σ' αυτούς

τα παιχνίδια της ιστορίας, τυπικά έχουν ελάχιστους πόρους και περιορισμένη θεσμική δυνατότητα να βελτιώσουν την κατάσταση τους.

Συνεργασία μεταξύ των Ανθρώπων - Ο 21ος Αιώνας

Οι συνεταιρισμοί και οι συνεταιριστές δεν μπορούν μόνοι τους να αντιμετωπίσουν όλα αυτά τα μεγάλα θέματα, αλλά μπορούν να βοηθήσουν σημαντικά. Αυτό μπορεί να γίνει κατά ένα μέρος με το είδος της ανάπτυξης που προωθούν με τις οργανώσεις τους και κατά ένα άλλο μέρος με τους τρόπους με τους οποίους χειρίζονται τα θέματά τους.

Οι πιο προφανείς τρόποι με τους οποίους μπορούν να συμβάλουν είναι με την επέκταση των δραστηριοτήτων στις οποίες έχουν επιτυχία. Για παράδειγμα, οι συνεταιρισμοί διαφόρων ειδών ήδη παίζουν σημαντικό ρόλο στην παραγωγή, επεξεργασία και διανομή τροφίμων. Οι γεωργικοί συνεταιρισμοί είναι παρόντες σε όλο τον κόσμο. Έχουν προσφέρει και εξακολουθούν να προσφέρουν αποδοτικές υπηρεσίες στον αγροτικό πληθυσμό, ενώ παρέχουν μεγάλες ποσότητες προϊόντων υψηλής ποιότητας στους πελάτες τους. Είναι επίσης οι επάλξεις των αγροτικών κοινοτήτων, ιδιαίτερα με την εξασφάλιση σταθερότητας στους μικροπαραγωγούς. Πολλοί γεωργικοί συνεταιρισμοί βρίσκονται επίσης σε πρωθήμενες θέσεις των τεχνολογικών μεταβολών και καθορίζουν τις εξελίξεις στη μεταποίηση και εμπορία των τροφίμων και άλλων καταναλωτικών αγαθών.

Καθώς οι εμπορικοί φραγμοί υποχωρούν στον κόσμο, οι γεωργικοί συνεταιρισμοί αντιμετωπίζουν αυξημένο ανταγωνισμό από τον ήδη μικρό αριθμό επιχειρήσεων, που όλο και περισσότερο επικρατούν στον τομέα των αγροτροφίμων στον κόσμο. Οι συνεταιρισμοί θα πρέπει να αυξήσουν την ικανότητά τους να επιβιώσουν μέσα σε αυτόν τον ανταγωνισμό, είτε συγκεντρώνοντας το ενδιαφέρον τους στα συγκεκριμένα είδη παραγωγής στα οποία έχουν εξαιρετική επιτυχία είτε με τη μεγέθυνση της οικονομικής και παραγωγικής τους δυναμικότητας σε βαθμό που δεν έχει προηγούμενο. Στην τελευταία περίπτωση, ειδικότερα, οφείλουν να επιδιώξουν να ενωθούν με άλλους συνεταιρισμούς, γεωργικούς, καταναλωτικούς ή πιστωτικούς. Πρέπει επίσης να επεκτείνουν την επιρροή τους και πέρα από τα εθνικά σύνορα, για να μπορέσουν να αντέξουν τον ανταγωνισμό που αντιμετωπίζουν. Όσο ποτέ στο παρελθόν, οι συνεταιρισμοί αξιοποιούν μόνο ένα μέρος του δυναμικού τους, αν ενδιαφέρονται αποκλειστικά για την εξυπηρέτηση των αναγκών των μελών τους με τοπική δραστηριοποίηση. Η επιτυχία στην τοπική κοινότητα είναι καλή αλλά δεν είναι επαρκής.

Επειδή συνήθως στηρίζονται σε οικογενειακές γεωργικές εκμεταλλεύσεις, οι γεωργικοί συνεταιρισμοί ενδιαφέρονται ιδιαίτερα για την εξασφάλιση συνέχειας στις αγροτικές κοινότητες και για τη στήριξη της οικονομικής τους ανάπτυξης και της κοινωνικής σταθερότητας. Θα πρέπει, συνεπώς, να είναι μεταξύ των πρωτεργατών για τη σταθερή βελτίωση του τρόπου με τον οποίο ο αγροτικός πληθυσμός χειρίζεται τα θέματα του περιβάλλοντός του. Αυτό δεν είναι

ένα εύκολο θέμα, καθώς συνεπάγεται επανεξέταση των μεθόδων και των τεχνικών που έχουν ταυτισθεί με τις γεωργικές πρακτικές, ιδιαίτερα κατά τα τελευταία πενήντα χρόνια, αλλά αυτό αποτελεί ένα θέμα που οι συνεταιρισμοί μπορούν να το χειριστούν ρεαλιστικά. Τα συστήματα που εφαρμόζουν για την επικοινωνία με τα μέλη και η σύνδεσή τους με τις αγροτικές κοινωνίες, τους παρέχουν πλεονεκτήματα και ιδέες που άλλοι δεν έχουν.

Κατά τον ίδιο τρόπο, οι αλιευτικοί συνεταιρισμοί οι οποίοι ανευρίσκονται σε πολλά μέρη του κόσμου, έχουν ισχυρούς δεσμούς με τις κοινότητές τους. Μερικοί δε από αυτούς αποτελούν τους κληρονόμους αλιευτικών παραδόσεων αιώνων. Τώρα συμμετέχουν σε έναν κλάδο που είναι ιδιαίτερα σημαντικός εξαιτίας της αυξανόμενης παγκόσμιας ζήτησης των αλιευτικών προϊόντων. Είναι επίσης ένας κλάδος στον οποίο η τεχνολογική πρόοδος έχει ενθαρρύνει την εκμετάλλευση πέρα από το επίπεδο συντήρησης των αποθεμάτων, σε πολλές περιοχές του κόσμου. Οι αλιευτικοί συνεταιρισμοί, προς το συμφέρον των μελών και των κοινοτήτων τους, μπορούν να αποτελέσουν τις ηγετικές ομάδες για την ορθολογική χρήση των πόρων που βρίσκονται σε κίνδυνο εξάντλησης.

Η συνεταιριστική κίνηση, στο σύνολό της, διαθέτει πολλά από τα στοιχεία που θα της επέτρεπαν να καταστεί καθοριστικός παράγων στις αγροτοβιομηχανίες στο διεθνή χώρο. Διαθέτει μια ισχυρή βάση στις αγροτικές και αλιευτικές κοινότητες. Διαθέτει ορισμένη δυναμικότητα στη βιομηχανία μεταποίησης τροφίμων, μέσω των δραστηριοτήτων αρκετών συνεταιρισμών παραγωγής και χονδρεμπορίου. Διαθέτει τον πυρήνα ενός συστήματος διανομής των καταναλωτικών συνεταιρισμών σε αρκετές χώρες. Διαθέτει, τέλος, σημαντικούς οικονομικούς πόρους στον συνεταιριστικό τραπεζικό κλάδο.

Οι ανάγκες γίνονται, επίσης, πιο σαφείς. Με έναν ταχέως αυξανόμενο παγκόσμιο πληθυσμό, τα θέματα που συνδέονται με την παραγωγή και διανομή τροφίμων και άλλων καταναλωτικών αγαθών αποκτούν μεγαλύτερη στρατηγική σημασία. Μέχρι κάποια στιγμή στον επόμενο αιώνα, καθώς ο παγκόσμιος πληθυσμός θα φθάσει τα 10.000.000.000, τα θέματα αυτά θα είναι σαφώς μεταξύ των πλέον σημαντικών για το ανθρώπινο γένος. Κατά κάποιο τρόπο, με τις συχνά αιχμηρές συζητήσεις για τους διεθνείς δασμούς στα γεωργικά προϊόντα, η διαδικασία έχει ήδη αρχίσει. Η πρόκληση για όλα τα είδη των συνεταιρισμών, ιδιαίτερα αυτών που συνδέονται με την παραγωγή και διανομή τροφίμων, είναι να αυξήσουν τη δύναμη που ήδη διαθέτουν, ώστε να παίξουν έναν ακόμη μεγαλύτερο ρόλο. Αυτό θα σημάνει περισσότερες κοινές επιχειρηματικές πρωτοβουλίες και περισσότερες διασυνδέσεις, ανεξάρτητα από εθνικά και περιφερειακά σύνορα. Θα σημάνει, επίσης, τη συγκέντρωση περισσότερου κεφαλαίου, αλλά, σε μακροχρόνια βάση, δεν είναι δυνατό να υπάρξουν καλύτερες επιλογές είτε οικονομικά είτε ιδεολογικά για την πραγματοποίηση επενδύσεων.

Ο δυναμικός ρόλος των καταναλωτικών συνεταιρισμών, καθώς η προμήθεια τροφίμων και καταναλωτικών αγαθών γίνεται όλο και πιο προβληματική, συνιστά μια πρόκληση η οποία προκαλεί δέος. Παρ' ότι υπάρχουν εξαιρέσεις, οι περισσότερες εθνικές συνεταιριστικές οργανώσεις των καταναλωτών σημείωσαν πτώση κατά τα πρόσφατα έτη. Μερικές ακόμη και εξαφανίσθηκαν. Πολλοί

καταναλωτικοί συνεταιρισμοί αντιμετώπισαν δυσκολίες στην προσαρμογή τους στα σύγχρονα συστήματα λιανεμπορίου. Πολλοί χρειάστηκε να κινητοποιήσουν τους αναγκαίους πόρους, ώστε να μπορέσουν να ανταγωνιστούν αποδοτικά σε τομείς που χαρακτηρίζονται από εκτεταμένη συγχώνευση χονδρεμπορικών και λιανεμπορικών δραστηριοτήτων, από επέκταση των μεγάλων πολυκαταστημάτων, από πολυδάπανα διαφημιστικά προγράμματα και από τη διοικούμενη ισχύ των πολυεθνικών επιχειρήσεων.

Όμως το μέλλον μπορεί μόνο να εμπνέει αισιοδοξία. Καθώς οι κάτοικοι των βιομηχανικών χωρών αρχίζουν να δαπανούν παρόμοια ποσοστά του εισοδήματός τους για διατροφή με τους κατοίκους των αναπτυσσόμενων χωρών, θα αναζητήσουν ευκαιρίες να επηρεάσουν τη διανομή τροφίμων και τον καθορισμό των τιμών, με οργανώσεις που ελέγχουν και που τις εμπιστεύονται. Αν οι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί μπορέσουν να οικοδομήσουν πάνω σε αυτή την τάση διαμέσου τοπικών συνεταιρισμών και να αξιοποιήσουν τη σωρευτική δυνατότητα με εθνικές, περιφερειακές και διεθνείς οργανώσεις και συμφωνίες, τότε μπορούν να οδηγηθούν σε ευημερία. Δεν είναι δυνατό να αποτύχουν, εάν τα μέλη τους κατανοήσουν τι διακυβεύεται και εάν τα καταστήματα τα διαχειρίζονται με σύνεση.

Ένα ακόμη μεγάλο πρόβλημα που θα ανακύψει με τη μεγέθυνση του παγκόσμιου πληθυσμού, είναι η εξεύρεση επαρκούς κατοικίας σε κοινότητες που φροντίζουν τους κατοίκους τους. Η κατασκευή συνεταιριστικών κατοικιών μπορεί να βοηθήσει προς αυτή την κατεύθυνση. Οι συνεταιρισμοί κατοικίας έχουν μια ιστορία επιτευγμάτων σε πολλές βιομηχανικές χώρες που εκτείνεται σε περισσότερο από έναν αιώνα. Παρουσιάζουν ευνοϊκές προοπτικές στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη, όπου υπάρχουν ισχυρές παραδόσεις αλλά όπου η αναδυόμενη νομοθεσία θα πρέπει να δώσει το κατάλληλο πλαίσιο. Επίσης, σε πολλές οικονομικά αναπτυσσόμενες χώρες, οι συνεταιρισμοί κατοικίας παρουσιάζουν σημαντικές δυνατότητες για την αντιμετώπιση των αναγκών των πληθυσμών που συσσωρεύονται γύρω από τις μεγάλες πόλεις.

Οι συνεταιρισμοί κατοικίας παρουσιάζουν πολλά πλεονεκτήματα, μολονότι οι οικονομικές τους δομές, οι νομοθετικές απαιτήσεις και τα πολιτιστικά χαρακτηριστικά είναι πολύ διαφορετικά στις διάφορες χώρες του κόσμου. Επιτρέπουν την καλύτερη αξιοποίηση της γης, με βάση τους οποιουσδήποτε πόρους είναι διαθέσιμοι, είτε αυτοί οι πόροι είναι ιδιωτικοί είτε κρατικοί. Ενθαρρύνουν το σχηματισμό κοινοτήτων, αποφεύγοντας, στην καλύτερη περίπτωση, τη γκεττοποίηση, που χαρακτηρίζει πολλές τυπικές μορφές κοινωνικής κατοικίας. Επιτρέπουν στους ανθρώπους να συνενώνουν τους οικονομικούς τους πόρους και να μειώνουν τις δαπάνες συντήρησης, ενώ παράλληλα ενθαρρύνουν τη συμμετοχή στις κοινές ευθύνες. Σε έναν κόσμο στον οποίο η αποξένωση γίνεται συνηθισμένο φαινόμενο, όπου οι γειτονιές χάνουν τη συνοχή τους, οι συνεταιρισμοί κατοικίας αποτελούν μια θετική εναλλακτική κατεύθυνση.

Κατά τα πρόσφατα χρόνια, ένα από τα πιο δυναμικά τμήματα της διεθνούς συνεταιριστικής κίνησης είναι οι πιστωτικοί συνεταιρισμοί. Οι συνεταιρισμοί αυτοί είναι οργανωμένοι με πολλούς διαφορετικούς τρόπους, που αντανakλούν διαφορετική αφετηρία, προτεραιότητες, διασυνδέσεις και νομοθετικά

Η προοπτική των εργατικών συνεταιρισμών ενθαρρύνει επίσης άλλα είδη συνεταιρισμών να εξετάσουν πιο προσεκτικά τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζουν και μεταχειρίζονται τους υπαλλήλους τους. Η εξέταση αυτή αφορά την ανάγκη ενίσχυσης του ρόλου των υπαλλήλων με τρόπους που είναι αποδεκτοί στους υφιστάμενους συνεταιρισμούς, την ανάθεση σ' αυτούς περισσότερων υπεύθυνων καθηκόντων, την παροχή δυνατότητας να ακούγεται πιο προσεκτικά η φωνή τους και οι προτάσεις τους, η κατάλληλη αμοιβή τους και η εξεύρεση τρόπων με τους οποίους να μπορούν να επενδύουν στους συνεταιρισμούς τους.

Αφορά επίσης την ανάγκη επανεξέτασης του τρόπου μανάτζμεντ πολλών συνεταιρισμών, τρόπου που συνήθως αποτελεί αβασάνιστη απομίμηση του τρόπου των καπιταλιστικών επιχειρήσεων. Καλεί, τέλος, άλλους συνεταιρισμούς να εξετάσουν πώς μπορούν να δώσουν δύναμη στους υπαλλήλους τους, που αποτελούν, όλο και περισσότερο, καθοριστικό παράγοντα της οικονομικής επιτυχίας.

Κατ' ανάλογο τρόπο, η απλή ιδέα των ανθρώπων, που συνεργάζονται για να εξασφαλίσουν υγειονομική περίθαλψη στους εαυτούς τους, θα αποκτήσει μεγαλύτερο ενδιαφέρον στα χρόνια που έρχονται. Σε πολλά πολυάνθρωπα μέρη του κόσμου η υγειονομική περίθαλψη είναι ανεπαρκής. Με την αύξηση του πληθυσμού, η τραγωδία των εθνικών και περιφερειακών αποφάσεων αναφορικά με την παροχή υγειονομικής περίθαλψης θα καθίσταται συνεχώς περισσότερο προφανής, όπως και η εξάρτηση των υπηρεσιών υγείας από το εισόδημα θα γίνεται λιγότερο αποδεκτή.

Η συνεταιριστική υγειονομική περίθαλψη, με τη δίκαιη κατανομή των δαπανών και με την μεγαλύτερη επιβάρυνση των μελών για τη δική τους υγεία, θα είναι σίγουρα ένας από τους καλύτερους δαθεσίμους εναλλακτικούς τρόπους. Η συνεταιριστική υγειονομική περίθαλψη, επίσης, από τη φύση της ενδιαφέρεται για θέματα προληπτικής υγιεινής και θα μπορούσε να δομηθεί έτσι ώστε να ενθαρρύνει ανταλλαγές μεταξύ των διαφόρων τρόπων ιατρικής πρακτικής που εφαρμόζονται ανά τον κόσμο. Ολίγα είδη συνεταιριστικής δραστηριότητας υπόσχονται να προσφέρουν περισσότερο προφανή οφέλη στον αυριανό κόσμο από ό,τι οι συνεταιρισμοί υγειονομικής περίθαλψης.

Κατά τον χειρισμό αυτών των προκλήσεων οι συνεταιρισμοί θα παραγάγουν οφέλη εφόσον διασφαλίζουν ότι οι πόρτες τους παραμένουν ανοικτές στις γυναίκες για να γίνουν μέλη, αιρετή ηγεσία, προσωπικό και διευθυντικά στελέχη. Αυτές οι ενέργειες εντάσσονται στην έννοια της καλής επιχείρησης, διότι οι γυναίκες αντιπροσωπεύουν οικονομική δύναμη, παρά το γεγονός ότι έχουν στην κατοχή τους λιγότερα από ό,τι θα απαιτούσε η αριθμητική συμμετοχή και η εργασία τους.

Πιο ουσιαστικό και πιο σημαντικό όμως είναι ότι αυτό αποτελεί απόδοση δικαιοσύνης και τήρηση των βασικών κανόνων που είναι αυτονόητοι στους συνεταιριστικούς κύκλους από τα πρώτα βήματα των συνεταιρισμών.

Για λόγους τόσο οικονομίας όσο και δικαιοσύνης, οι συνεταιρισμοί έχουν επίσης την υποχρέωση να προσεγγίζουν συνειδητά και αδιάκοπα τους νέους

ανθρώπους. Όπως συνήθως λέγεται αλλά και είναι τόσο αληθινό, το μέλλον της συνεταιριστικής κίνησης βρίσκεται στους νέους. Οι πλούσιες και ποικίλες παραδόσεις της, οι λεπτές έννοιες και οι δυνατότητες της φιλοσοφίας της οφείλουν να επανεξετάζονται και να εφαρμόζονται εκ νέου από κάθε γενεά. Όσο ενωρίτερα ασχολούνται οι νέοι τόσο γρηγορότερα αρχίζουν να εξετάζουν για τον εαυτό τους πώς θα πρέπει να προσαρμοστεί η κίνηση στην εποχή τους και τόσο καλύτερα θα είναι για όλους. Ο διάλογος μεταξύ γενεών συνεταιριστών αποτελεί μια θεμελιώδη ανάγκη για συνεχή επιτυχία.

Υπάρχει επίσης μια ιδιαίτερα σημαντική ευκαιρία για να γίνει η συνεταιριστική εναλλακτική λύση καλύτερα γνωστή στον εντόπιο πληθυσμό, ένα από τα ταχύτερα αναπτυσσόμενα τμήματα του παγκόσμιου πληθυσμού. Σε μερικές περιπτώσεις αυτό θα είναι εύκολο, διότι θ' αποτελέσει απλώς μια προέκταση του τρόπου με τον οποίο ενεργούσαν παραδοσιακά.

Σε άλλες περιπτώσεις, στις οποίες επικρατούσαν περισσότερο ιεραρχικές πολιτικές και οικονομικές δομές, αυτό θα είναι περισσότερο δύσκολο. Με δεδομένο το πληθυσμιακό τους μέγεθος, την έκταση της γης που κατέχουν ή σύντομα θα αποκτήσουν και το είδος των δραστηριοτήτων με τις οποίες ασχολούνται ή σκοπεύουν να ασχοληθούν, η προοπτική να επωφεληθούν από τη συνεταιριστική δράση οι ίδιοι και οι γείτονές τους είναι εξαιρετικά αισιόδοξη.

Η Υπόσχεση

Η συνεταιριστική κίνηση είναι μια κίνηση παντοτεινής υπόσχεσης, μια κίνηση δημιουργίας και όχι τελειώματος. Ποτέ δεν φθάνει σε κατάσταση τελειότητας. Ποτέ δεν επαναπαύεται με ό,τι έχει επιτύχει. Είναι μια κίνηση που πάντοτε ισορροπεί μεταξύ των κειλεσμάτων της φιλοσοφικής της σκέψης και των απαιτήσεων του σύγχρονου κόσμου.

Είναι μια κίνηση που αποτυγχάνει, εκτός αν τα μέλη, που είναι δεμένα με τον συνεταιρισμό και προσγειωμένα στην πραγματικότητα, συνεχώς εξετάζουν τις επιλογές που οφείλει να κάνει ο συνεταιρισμός για να ανταποκριθεί στις ανάγκες των μελών του, για την επίτευξη ευρύτερων στόχων και για την τήρηση των συνεταιριστικών αρχών στις καθημερινές δραστηριότητες. Αυτές αποτελούν επιλογές που ποτέ δεν είναι αμετακίνητες. Δεν υπάρχουν αποφάσεις απόλυτης τελειότητας.

Οι συνεταιριστές παίρνουν αποφάσεις για κάθε συνεταιρισμό μέσα σε δύο σχετικά συναφή αλλά και κάπως διαφορετικά πλαίσια. Το πρώτο αναφέρεται στην εσωτερική λειτουργία του συνεταιρισμού και αφορά στην αποτελεσματικότητα της λειτουργίας του συνεταιρισμού, ώστε να ανταποκρίνεται στις ανάγκες των μελών και στην ορθή εφαρμογή της συνεταιριστικής πρακτικής. Το δεύτερο αναφέρεται στον τρόπο με τον οποίο ο συνεταιρισμός συνδέεται με τον λοιπό συνεταιριστικό κόσμο και με την κοινότητά του.

Τα θέματα που ενδιαφέρουν στο πλαίσιο αυτό είναι η αποδοτικότητα των σχέσεων με άλλους συνεταιρισμούς, η επέκταση της κίνησης γενικότερα καθώς και οι κοινωνικές υποχρεώσεις της κίνησης. Μόνο τα μέλη των συνεται-

ρισμών, άμεσα ή έμμεσα διαμέσου των εκλεγμένων εκπροσώπων τους και των μηχανισμών διοίκησης, μπορούν να πάρουν αποφάσεις γι' αυτά τα δύσκολα θέματα.

Σε κάθε περίπτωση, οι αποφάσεις σπανίως θα είναι εύκολες και θα διαφοροποιούνται με το χρόνο. Ωστόσο, με τη λήψη τέτοιων αποφάσεων εκπληρώνεται η συνεταιριστική υπόσχεση. Με την προσπάθεια κατανόησης του τρόπου με τον οποίο το εύρος των επιλογών που ενυπάρχουν στη συνεταιριστική ιδεολογία, στις αρχές και στην πρακτική, θα πρέπει να εφαρμόζονται, με δεδομένη τη σύγχρονη εμπειρία, πραγματοποιείται η συμβολή των συνεταιριστών.

Με την αποδοχή της αναγκαιότητας να τίθεται το θέμα του προβληματισμού γύρω από τις επιλογές αυτές, οι συνεταιριστικές οργανώσεις επιτυγχάνουν τους ύψιστους σκοπούς τους. Σε τελική ανάλυση, η συνεταιριστική υπόσχεση είναι ότι είναι δυνατό και απολύτως αναγκαίο τα οικονομικά και κοινωνικά θέματα να είναι αντικείμενα δημοκρατικής και υπεύθυνης διαχείρισης, για το παρόν και το μακροχρόνιο όφελος των μελών και των κοινοτήτων τους. Αυτό δεν είναι ούτε εύκολο ούτε απλό, αλλά μπορεί να αποτελέσει την καλύτερη εναλλακτική λύση.

Μετάφραση: Κ. Παπαγεωργίου

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

Με πρόλογο του Γενικού Διευθυντή της Διεθνούς Συνεταιριστικής Ένωσης (ICA) κ. Bruce Thordarson και του Προέδρου του ΙΣΕΜ κ. Νικ. Κολύμβα, κυκλοφόρησε στα ελληνικά η μελέτη του **Dr. A.F. Laidlaw «Οι Συνεταιρισμοί το Έτος 2000»**. Απόδοση στα Ελληνικά: Π. Κοθύρης - Κ. Παπαγεωργίου.

Μιά συνολική θεώρηση της θεωρίας της εφαρμογής και των προοπτικών του συνεργατισμού σε παγκόσμιο επίπεδο. Κλασικό κείμενο προβληματισμού.

Έκδοση Ινστιτούτου Συνεταιριστικών Ερευνών και Μελετών (Ι.Σ.Ε.Μ.) στη σειρά αξιολογίων συνεταιριστικών κειμένων.

Σελίδες 120. Διάθεση Ι.Σ.Ε.Μ., Ακαδημίας 63, 106 78 Τηλ. 3625.739

Τιμή δρχ. 1.500.

ΠΑΝ ΔΕΜΕ ΛΙΠΑΣΜΑ ΕΝΝΟΟΥΜΕ ΣΥΝΕΛ

ΛΙΠΑΣΜΑΤΑ ΑΠΛΑ - ΣΥΝΘΕΤΑ - ΜΙΚΤΑ
ΛΙΠΑΣΜΑΤΑ ΓΙΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΣΤΗ ΒΑΣΙΚΗ
Ή ΣΤΗΝ ΕΠΙΦΑΝΕΙΑΚΗ ΛΙΠΑΝΣΗ
ΛΙΠΑΣΜΑΤΑ ΠΛΗΡΩΣ ΥΔΑΤΟΔΙΑΛΥΤΑ
ΛΙΠΑΣΜΑΤΑ ΜΕ ΙΧΝΟΣΤΟΙΧΕΙΑ
ΛΙΠΑΣΜΑΤΑ ΟΡΓΑΝΙΚΑ (ΣΥΝΦΕΡΤ)
ΘΕΪΚΟΣ ΧΑΛΚΟΣ - ΘΕΙΑΦΙ
ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ ΕΔΑΦΟΥΣ - ΦΥΛΛΩΝ - ΝΕΡΩΝ

ΕΓΓΥΗΣΗ ΟΜΑΛΟΥ ΕΦΟΔΙΑΣΜΟΥ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΤΙΜΕΣ

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΔΙΚΤΥΟ
ΠΩΛΗΣΕΩΝ

Εγγύηση Ποιότητας

ΑΘΗΝΑ: (01) 86.48.715 - 86.48.225, ΘΕΣ/ΝΙΚΗ: (031) 54.43.30 - 54.43.31, ΒΟΛΟΣ: (0421) 22.536,
ΚΑΒΑΛΑ: (051) 83.69.48 - 83.69.49, ΗΡΑΚΛΕΙΟ: (081) 25.65.43

«SINETERISTIKI PORIA»

COOPERATIVE REVIEW

Published by the «FRIENDS OF COOPERATION SOCIETY»,
25 Koumoundourou Str., 104 37 Athens Greece.

CONTENTS OF No 44/1996

	Page
☐ D. Mavrogiannis: The Role of Cooperatives in the Agricultural Economy	193
☐ G. Daskalou: Continuation or Radical Reform in Greek Agricultural Cooperatives?	201
☐ M. Fefes: The Draft Statutes for the European Cooperative: A Partial legal Approach	208
☐ Ian McPherson: The Report for the I.C.A. Statement on the Cooperative Identity	225

«ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ»

ΔΡΑΣΗ - ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ - ΕΠΙΣΤΗΜΗ

**Τρίμηνη έκδοση του Επιστημονικού - Ιδεολογικού Σωματίου
ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΤΩΝ ΦΙΛΩΝ ΤΟΥ ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΣΜΟΥ**

Γραφεία: Κουμουνδούρου 25 (4ος όροφος) Αθήνα 10437 (τηλ. 5247.162)

Ιδιοκτησία - Έκδοση: Εταιρείας των Φίλων του Συνεργατισμού

Υπεύθυνος κατά νόμο: Κώστας Παπαγεωργίου, Θησέως 10, Μαρούσι
151.24 - Αθήνα - Τηλ. 8027.807

Συντακτ. Επιτροπή: Γ. Δασκάλου, Β. Δημητριάδου, Ο. Καμινάρη,
Χ. Κανελλακόπουλος, Κ. Παπαγεωργίου

Εισφορές: Για Νομικά Πρόσωπα δρχ. 3.000.

Για φυσικά πρόσωπα δρχ. 2.000 Για φοιτητές δρχ. 1.000

Εμβάσματα: Στον Ταμία κ. Νικ. Πατρίκιου, οδός Καλλιγής 12
Αθήνα 117.43 (τηλ. 9226.777)

Τυπογραφείο: Νικήτα Κ. Καράλη, Γερατίου 7 - Τηλ. 5233.965

Κυκλοφορία Φεβρουάριος 1997

Η ΔΥΝΑΜΗ ΤΗΣ ΑΠΛΟΤΗΤΑΣ

Συνδετήρας.

Ένα πολυσύνθετο... απλό «εργαλείο».

Απτό, λειτουργικό, έξυπνο, σίγουρο, ξεχωριστό, οικονομικό, αποτελεσματικό, αξιόπραστο...

Κάπως έτσι φανταζόμαστε στη ΣΥΝΕΔΙΑ τη Διαφήμιση και κάπως έτσι προσπαθούμε να την αξιοποιούμε καλύτερα.

Κάπως έτσι, κοντά της, μάθαμε να ΣΥΝΔΕΟΥΜΕ ΤΟ ΑΠΛΟ ΜΕ ΤΟ ΧΡΗΣΙΜΟ.

SYNEDIA S.A.

A D V E R T I S I N G

Καλλιρρόης 103 & Λεωφ. Συγγρού, 176 71 Καλλιθέα - Αθήνα
Τηλεφωνικό Κέντρο: 9213370, Fax: 9213045

Στην Ελλάδα της Ευρώπης, στον κόσμο του 2000
υπάρχει μία εταιρία

ΤΟΣΟ ΜΕΓΑΛΗ

για να σας προσφέρει σύγχρονα προγράμματα
που ταιριάζουν στις ανάγκες σας

ΟΣΟ ΚΑΙ ΦΙΛΙΚΗ

για να είναι δίπλα σας κάθε στιγμή με σιγουριά.

ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ

Μια Εταιρία σύγχρονη, δυναμική και ανθρωπινή.

Με ένα πλήθος πρωτοποριακών και εξειδικευμένων προγραμμάτων
που αγκαλιάζει τις ανάγκες σας.

ΑΣΦΑΛΙΣΕΙΣ

- ΦΩΤΙΑΣ
- ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ
- ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΑΣΦΑΛΙΣΜΑΤΩΝ
- ΑΤΟΜΙΚΩΝ
- ΟΜΑΔΙΚΩΝ
- ΑΣΤΙΚΗΣ ΕΥΘΥΓΙΗΣ
- ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ
- ΚΑΘΗΜΕΡΗΣ
- ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΑΣΦΑΛΙΣΕΙΣ
- ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ
- ΣΚΑΦΩΝ
- ΥΔΑΤΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΩΝ
- ΖΩΙΚΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ
- & ΦΥΤΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ
- ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ
- ΘΕΡΜΟΚΗΠΙΑ
- ΝΕΑ ΚΑΤΟΙΚΙΑ
- ΑΠΟΛΕΙΑ ΚΕΡΑΤΩΝ
- ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΗ
- ΤΑΞΙΔΙΟΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ
- ΜΙΚΡΑ ΖΩΑ

ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ

ΠΡΟΪΟΝΤΑ

- LEASING
- ΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΚΑΡΤΕΣ
- ΑΜΟΙΒΑΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ

**ΑΓΡΟΤΙΚΗ
ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ**
ΚΟΥΤΑ ΣΑΣ ΟΤΙ ΚΙ ΑΝ ΤΥΧΕΙ

ΕΤΑΙΡΙΑ ΤΟΥ ΟΜΙΛΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ

ΚΕΝΤΡΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ: Α. Σαγγαρά 153, 171 21 Ν. Σμύρνης
Τηλ: (01) 9358 613, 9358 712, 9358 813, 9358 902, ΤΙΧ: 223 004 AGRO GR, FAX: (01) 9358 924